

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935:1
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

ANGÅENDE

ÅTGÄRDER FÖR SPANNMÅLSODLINGENS
STÖDJANDE

AVGIVET DEN 5 JANUARI 1935

AV

1934 ÅRS SPANNMÅLSUTREDNING

S T O C K H O L M

1 9 3 5

Statens offentliga utredningar 1935

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag angående åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. Marcus. 134 s. **Jo.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935:1
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

ANGÅENDE

ÅTGÄRDER FÖR SPANNMÅLSODLINGENS STÖDJANDE

AVGIVET DEN 5 JANUARI 1935

AV

1934 ÅRS SPANNMÅLSUTREDNING

STOCKHOLM 1935

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

STANDARD FOR SPERMATOZOID COUNTING

STANDARD FOR SPERMATOZOID COUNTING

STANDARD FOR SPERMATOZOID COUNTING

Till Herr Statsrådet och Chefen för Jordbruksdepartementet.

Den 24 maj 1934 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla dels högst fyra utredningsmän för att, enligt i offentliggjort statsrådsprotokoll för sagda dag angivna riktlinjer¹, verkställa utredning och avgiva förslag rörande prisreglerande åtgärder på brödsädsodlingens område, dels ock ytterligare högst åtta personer att, på kallelse av utredningsmännen, i egenskap av sakkunniga med dem deltaga i överläggningar i ämnet. Jämlikt sagda bemyndigande har Herr Statsrådet till utredningsmän tillkallat landshövdingen Walter Murray, tillika ordförande, statssekreteraren C. E. A. Mannerfelt, vice ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare C. W. M. Andersson i Igelboda och byrådirektören N. A. E. Malmfors, tillika sekreterare. Därjämte har Herr Statsrådet med stöd av ifrågavarande bemyndigande såsom sakkunniga att med utredningsmännen deltaga i överläggningar i ämnet tillkallat dels den 24 maj 1934 domänintendenten J. A. von Bergen, verkställande direktören i Aktiebolaget Saltsjökvärn Hj. Carlborn, ledamoten av riksdagens andra kammare O. L. Carlström i Södergården, verkställande direktören i Svenska lantmännens riksförbund G. Forsman, stadsmäklaren A. V. Jonsson, Stockholm, och agronomen H. T. Sylvan, Svalöv, dels ock den 30 juni 1934 disponenten vid Kooperativa förbundet Emil Hamring samt ordföranden i Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening grosshandlaren Gunnar Lavesson. Vidare har Kungl. Maj:t den 15 juni 1934 uppdragit åt sekreteraren hos statens spannmålsnämnd E. Carlsson att såsom särskild utredningsman biträda vid förevarande utredning

¹ Utdrag ur nämnda statsrådsprotokoll återfinnes såsom bilaga L till följande betänkande.

med de utredningsuppdrag, vilka utredningens ordförande kunde finna lämpligt åt honom anförtro.

Utredningsmännen, vilka antagit benämningen 1934 års spannmålsutredning, få härmed såsom resultat av sitt arbete överlämna följande betänkande med förslag angående åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. Utlåtandet har utformats efter överläggningar med de sakkunniga — i vilka överläggningar även verkställande direktören i Svenska spannmålsföreningen u. p. a. Kuno Möller deltagit — och hava dessa, i den mån ej annat framgår av utlåtandet, i allt väsentligt biträtt förevarande förslag.

Utredningen torde härmed hava slutfört sitt uppdrag.

Stockholm den 5 januari 1935.

WALTER MURRAY.

CARL MANNERFELT.

MARTIN ANDERSSON.

NILS MALMFORS.

Första huvudavdelningen

KORTFATTAD REDOGÖRELSE FÖR UTVECKLINGEN
OCH NUVARANDE LÄGET Å SPANNMÅLSMARKNADEN
INOM OCH UTOM SVERIGE SAMT FÖR ORGANISA-
TIONEN AV SPANNMÅLENS AVSÄTTNING I SVERIGE

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1000 S. EAST ASIAN BLDG.
CHICAGO, ILL. 60607

KAP. 1.

Den svenska växtodlingens omfattning.

Åkerarealen i Sverige har under de senaste hundra åren utvidgats avsevärt. Den officiella jordbruksstatistiken för äldre tid är visserligen otillförlitlig, men det vill synas, som om sedan 1850-talet åkerns ytvidd i det närmaste fördubblats. Särskilt under tiden 1850—1890 var nyodlingsverksamheten mycket livlig, och betydande områden ängs- och mossmarker uppodlades. Under världskriget och tiden närmast därefter, då brist förelåg inom landet på såväl brödsäd som foder, ägde likaledes en omfattande nyodling rum. Även under senare år har genom statens medverkan nyodlingen, då syftande huvudsakligen till utvidgning av s. k. ofullständiga jordbruk, tagit fart. Den statsunderstödda nyodlingsverksamheten, för vilken lån och statsbidrag utgått under de senaste tio åren med tillhopa 6½ miljoner kronor, kan sålunda beräknas för närvarande omfatta mellan 4 500 och 5 000 hektar om året. Betydande markområden äro föremål för torrläggning. Dylik verksamhet, i den mån den understötts med statsmedel, berör för närvarande mellan 30 000 och 40 000 hektar om året. Denna areal hänför sig dock till stor del till redan odlad jord, varjämte den icke odlade jord som torrläggas, i många fall allenast dikas utan att omedelbart läggas under plog. Statsbidrag och lån till torrläggningsföretag hava under de senaste tio åren utgått med nära 60 miljoner kronor. Trots den utvidgning av åkern, som sålunda i stor utsträckning under statens medverkan alltjämt äger rum, har likväl till följd av rationaliseringssträvandena inom jordbruket med den i anslutning därtill fortgående igenläggningen av olämplig åker den samlade åkerarealen i riket endast obetydligt ökats under senare år. Följande tablå, angivande arealen för särskilda ägoslag enligt 1927 års och 1932 års jordbruksräkningar, är i detta hänseende belysande.

Ä g o s l a g	1927 Hektar	1932 ¹ Hektar
Trädgård	39 062	32 351
Åker	3 715 847	3 722 952
Slätteräng.....	526 355	422 051
Ordnad betesäng.....	31 291	58 409
Annan betesmark	711 210	610 845
Hagmark	752 038	733 675

¹ Preliminära siffror.

Under äldre tider användes åkern i huvudsak för odling av spannmål, avsedd till människoföda. Fodersäd odlades visserligen å betydande områden, men huvuddelen av kreatursfodret erhöles från ängar och betesmarker. Boskapsskötselns uppsving under 1800-talets senare hälft medförde emellertid, att en allt större andel av åkern togs i anspråk för odling av foderväxter eller för vallar. I samband härmed blev det tidigare vanligen förekommande treskiftesbruket med omväxlande odling av höst-säd och vårsäd jämte träda ersatt av mera utvecklade växtföljder, vari inlagts odling av rotfrukter och vallar. Trots åkerarealens betydande utvidgning höll sig den för odling av spannmål använda arealen jämförelsevis oförändrad från början av 1890-talet ända fram till åren närmast före världskriget. Ifråga om de olika spannmålsslagen ägde dock samtidigt vissa förskjutningar rum, i det att odlingen av vete liksom även av blandsäd avsevärt ökades, nämligen från 70 000 hektar resp. 110 000 hektar till 110 000 resp. 170 000 hektar, medan odlingen av råg samt korn och havre gick tillbaka. Rågarealen minskades sålunda från cirka 400 000 hektar till 370 000 hektar. För korn utgjorde motsvarande tal 220 000 och 180 000 hektar samt för havre 810 000 och 780 000 hektar.

Världskriget vållade ett avbrott i utvecklingen, men efter kriget har utvecklingen i viss mån återgått i sina tidigare banor. Det svenska jordbrukets allt starkare inriktning mot animalisk produktion framträder i en kraftigt ökad odling av foderväxter. Vallarealen har sålunda stigit från 1 377 000 hektar under 1913 till 1 522 000 hektar under 1933 eller med cirka 145 000 hektar. Arealen för odling av säd till grönfoder har samtidigt utvidgats från 35 000 hektar till nära 120 000 hektar. Som en följd av åkerbrukets rationalisering har vidare helträdan inskränkts från nära 350 000 hektar under 1913 till 235 000 hektar under 1933. Trädesbruket har för närvarande sin största utbredning i Mellansverige, varest det ingår som ett led i den därstädes allmänt tillämpade sjuåriga växtföljden, medan däremot i Sydsverige växelbruk med åtta- eller fyraårig växtföljd (höstsäd, rotfrukter, vårsäd och vall) i stor utsträckning användes. Odlingen av foderrotfrukter har visserligen icke nämnvärt utvidgats, men däremot har en ökning skett beträffande sockerbetsodlingen. Den med sockerbeter odlade arealen, som åren närmast före kriget i allmänhet höll sig vid omkring 30 000 hektar, har under de båda senaste åren överstigit 50 000 hektar. Denna ökning uppväges dock av en motsvarande minskning i potatisodlingen.

Arealen för odling av spannmål har sedan tiden före kriget minskats, ehuru den dock alltså omfattar mellan 1 550 000 och 1 600 000 hektar eller över 40 procent av totala åkerarealen i riket. Minskningen härrör i främsta rummet från en nedgång i odlingen av fodersäd. Visserligen har arealen för blandsäd stigit till över 260 000 hektar från 170 000 hektar under 1913, men samtidigt har kornarealen nedgått från 180 000 hektar till 110 000 hektar och havrearealen från 780 000 hektar till 620 000 hektar. För

närvarande är det endast å Gotland och i Skåne samt i Norrland, som korn odlas i någon större omfattning. I sistnämnda landsända användes det alltså till människoföda. Havreodlingen minskades kraftigt under kriget i samband med att man övergick till att odla blandsäd, men den höll sig därefter vid ungefär oförändrad omfattning fram till och med 1929 för att därefter ånyo sjunka mycket kraftigt.

Ifråga om brödsäd har däremot en arealökning ägt rum i jämförelse med förhållandena före kriget. Visserligen har odlingen av höstråg fortsatt att minska — odlingen av vårråg har städse varit av ringa omfattning — men samtidigt har odlingen av såväl höstvetete som vårvete gått starkt framåt. Mot en nedgång i rågodlingen av 150 000 hektar svarar sålunda en ökning i odlingen av höstvetete av 130 000 hektar och av vårvete av 75 000 hektar. Den ökade höstveteadlingen har gjort sig gällande i alla delar av södra och mellersta Sverige, och numera upptager höstvetet väsentligt större areal än höstrågen icke endast i Malmöhus län utan även i Östergötlands, Södermanlands, Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Örebro och Gotlands län. Vårveteodlingen har utvecklats mycket olika i skilda delar av landet. Den ökades raskt i omfattning under krigsåren, huvudsakligen på det sydsvenska höglandet samt i vissa beträffande jordmånen mindre gynnade delar av södra och mellersta Sveriges slättbygder. I dessa trakter gick emellertid odlingen efter kriget tillbaka. I stället har vårvetet vunnit utbredning på de bördigare jordarna i vissa av södra och mellersta Sveriges slättbygder. Under 1934 synes dock odlingen hava något minskats i Mellansverige.

Jämsides med och delvis i anslutning till att sålunda, till följd av omläggningar ifråga om jordbrukets allmänna inriktning, betydande förskjutningar ägt rum beträffande åkerarealens användning hava avsevärda förändringar skett även inom jordbruksdriften. Det arbete, som under de senaste femtio åren nedlagts på att genom upplysning och undervisning bibringa jordbrukarna kunskap om jordens ändamålsenliga brukande och skötsel, har lämnat betydande resultat. Jordbrukets redskap och maskiner hava ock i samband därmed förbättrats och fullkomnats. Att redogöra för alla de framsteg, som jordbruket i Sverige gjort till följd av den tekniska utvecklingen, kan här icke ifrågakomma.

Av särskild betydelse i detta sammanhang är dock att erinra om den täckdikningsverksamhet, som redan i slutet av förra århundradet påbörjades i södra Sverige och därifrån spred sig till övriga delar av landet. Enligt 1927 års jordbruksräkning voro över 900 000 hektar eller nära 25 procent av landets hela åkerareal täckdikade. Förutom i Skåne är det framför allt i slättbygderna kring Mälaren och Hjälmaren samt i Östergötland, som täckdikningen vunnit insteg. Inom Västergötland samt Kalmar län var däremot den täckdikade arealen vid 1927 års jordbruksräkning jämförelsevis låg. Detta förhållande torde emellertid numera hava ändrats, enär under de senaste åren en livlig täckdikningsverksamhet bedrivits i

särskilt Skaraborgs län. Staten har under en följd av år understött denna verksamhet medelst lån. Sedan 1933 utgår ock statsbidrag till täckdikning. Under de senaste tio åren hava i dylika lån och bidrag utbetalats nära 9½ miljoner kronor, avseende en areal av 36 000 hektar.

Ett annat område, på vilket betydande framsteg gjorts under senare år, är gödslingen. Sedan länge har pågått ett ivrigt arbete på att söka åstadkomma en förbättrad gödselvård. Numera kan av statsmedel erhållas lån och sedan 1933 jämväl bidrag för anordnande av gödselstäder. Under den senaste tioårsperioden hava utlämnats 6 250 dylika gödselvärdslån å tillhopa 24 miljoner kronor, varjämte i statsbidrag under 1933 utgått ej fullt 04 miljoner kronor. Jämväl användningen av konstgödsel har tilltagit. Visserligen har under de senaste åren en icke obetydlig minskning skett av konstgödsel förbrukningen, men denna är dock alltså avsevärt större än före kriget. För närvarande förbrukas konstgödsel årligen till ett värde av inemot 30 miljoner kronor, räknat cif importhamn eller fritt fabrik.

Ett tredje område, inom vilket likaledes avsevärda framsteg gjorts, gäller utsädet. Det intensivt bedrivna växtförädlingsarbetet har som känt haft en betydande framgång. Arbetet har framför allt inriktats på de mest högvärdiga växtslagen, i första hand vete, samt lämnat mycket värdefulla resultat. Närmare redogörelse för dessa samt för förädlingsarbetets framtidsutsikter lämnas i en av professor Å. Åkerman till utredningen avgiven promemoria, vilken fogas härvid som *bilaga N*.

Strävandena i olika avseenden att höja skördeavkastningen hava helt naturligt resulterat i att hektarskördarna för samtliga växtslag så småningom avsevärt höjts. På grund av den mångfald olika faktorer, som påverka hektarskördarnas storlek, är det dock ytterst vanskligt att giva ett siffermässigt belägg härför. Till följd av framför allt väderleksförhållandenas obeständighet kan skörden ofta växla avsevärt från ett år till ett annat. Belysande exempel härpå kunna hämtas från de senaste åren. Av nedan anförda siffror framgår, att skörden för höstvete per hektar under 1931 uppgick till endast 17½ deciton, medan motsvarande siffra påföljande år var 25½ deciton. 1930 utgjorde hektarsköörden av höstvete 22½ deciton. Även sockerbetsgrödan är föremål för mycket starka variationer ifråga om skördeavkastningen. Betraktas emellertid utvecklingen under längre tid samt utgår man från hektarskördarnas medelstorlek under en följd av år på sätt skett i vidstående sammanställning, framgår dock att hektarskördarna tilltagit för flertalet växtslag.

Av de viktigare bland dessa är det framför allt ifråga om höstvete, som stegringen av hektarskördarna framträder. Den utgör för detta växtslag under den i tabellen avsedda tidsperioden i stort sett och bortseende från de allra senaste åren ungefär 60 procent. För höstråg däremot stannar ökningen vid cirka 30 procent. Den starkare ökningen för vetet är säkerligen en mycket bidragande orsak till veteodlingens snabba framsteg på

Skörd per hektar under nedan angivna år, deciton.

	1866/70	1886/90	1906/10	1926/30	1931	1932	1933
Höstvete	13·3	15·0	21·1	22·1	17·1	25·2	26·7
Vårvete	11·6	13·6	16·3	16·6	15·7	19·4	18·5
Höstråg	12·9	14·4	15·6	16·4	13·7	21·0	21·0
Korn	12·2	15·0	16·9	18·2	17·7	20·0	19·1
Havre	12·0	12·9	15·3	16·3	15·4	18·6	17·0
Blandsäd	12·8	14·9	19·0	19·9	18·6	22·2	20·2
Potatis	74·0	80·0	102·0	115·0	112·0	156·0	150·0
Sockerbeter	·	·	293·0	283·0	248·0	381·0	364·0
Foderrotfrukter	·	·	317·0	340·0	317·0	409·0	350·0
Vallhö	27·0	25·0	35·0	38·0	38·0	38·0	32·0

rågodlingens bekostnad. I allmänhet synes ökningen i hektarskördarna falla i huvudsak på tiden före kriget, medan efter detta en viss stagnation inträtt med undantag dock för de senaste åren. I vad mån de särskilt gynnsamma skördarna under 1932 och 1933 samt jämväl under 1934 äro beroende av mera varaktiga förhållanden kan icke med säkerhet avgöras. Av allt att döma torde man emellertid kunna räkna med att under i övrigt lika omständigheter hektarskördarna sedan tiden före kriget stigit med cirka 10 procent för såväl höst- och vårvete som höstråg. Ifråga om havre och blandsäd samt korn torde däremot stegringen i hektarskördarna under samma tid varit lägre. Ökningen i hektarskördarna för höstvete under senare år synes hava framträtt framför allt i västra Sverige samt i Mälارlandskapen, vilket helt visst står i samband med därstädes vidtagna förbättringar ifråga om jordens brukande ävensom växtförädlingens framsteg. Beträffande vårvetet är det främst i Mälарlandskapen och Östergötland, som den stegrade skördeavkastningen kommer till synes.

Som en följd närmast av hektarskördarnas ökning har den totala skörden i riket ökats avsevärt under årens lopp. Sedan slutet av 1860-talet har sålunda spannmålsskörden mer än fördubblats. Ännu starkare har skörden av rotfrukter och vallhö stigit. Skörden av ängshö har däremot gått tillbaka. Den sammanlagda höproduktionen har dock stigit. Huru förhållandena gestaltat sig under senare år för vissa växtslag framgår av sammanställningen å nästa sida.

Av de däri anförda siffrorna framgår, att skörden av spannmål ökats icke obetydligt sedan tiden före världskriget, även om man bortser från de senaste årens rika skördar. Ökningen beror visserligen i första hand på en kraftigt stegrad produktion av blandsäd, som ökats med icke mindre än närmare 200 000 ton. Men även brödsädsskörden har ökats icke så litet. Mot en stegring i vetesköörden sedan tiden före kriget av cirka 230 000 ton svarar en nedgång av rågodlingen å blott cirka 160 000 ton. Läggas de tre senaste årens skördar till grund, blir ökningen i vete-

Årlig skörd under nedan angivna år, ton.

	1911/15	1926/30	1931	1932	1933
Höstvete	229 283	407 415	367 558	588 240	639 725
Vårvete.....	10 057	58 695	96 015	132 973	155 074
Summa vete	239 340	466 110	463 573	721 213	794 799
Höstråg	601 807	438 313	275 485	426 440	452 667
Vårråg	11 864	11 863	7 641	7 775	7 804
Summa råg.....	613 671	450 176	283 126	434 215	460 471
Korn.....	313 368	244 646	222 903	237 402	216 018
Havre	1 166 286	1 173 324	987 850	1 187 982	1 062 521
Blandsäd	312 022	488 187	500 073	580 373	531 170
Annan spannmål	47 363	47 065	44 027	49 915	40 984
Summa annan spannmål än vete och råg.....	1 839 039	1 953 222	1 754 853	2 055 672	1 850 693
Potatis	1 683 425	1 655 978	1 481 895	2 133 649	1 977 498
Sockerbeter.....	895 156	842 615	876 179	1 554 039	1 838 914
Foderrotfrukter	2 689 960	3 200 424	3 185 551	4 062 597	3 075 447
Hö från odlad jord	4 062 402	4 921 120	5 134 671	5 149 925	4 215 671
Hö från ängar	810 000	579 778	634 527	624 941	573 604

produktionen ej mindre än 550 000 ton, medan samtidigt minskningen i rågskörden stannar vid 150 000 ton.

En sammanfattning av de svenska skördarnas utveckling under senare år lämnas i vidstående tablå, som angiver brödsäds-, foderspannmåls-, rotfrukts- och foderväxtodlingens totala avkastning uttryckt i skördeenheter. Till jämförelse är i samma tabell angiven den s. k. allmänna skördesiffran, som utgör en sammanfattning av från skilda delar av landet lämnade omdömen om skörden enligt en skala, där 3% angiver medelgod skörd.

Av den vegetabiliska produktionen i Sverige förbrukas en mindre del som människoföda. Den övervägande delen användes för utfodring. Jämförelsevis små myckenheter spannmål och rotfrukter utnyttjas vid vissa industriars tillverkning av närings- och njutningsmedel. Enligt en av byråchefen E. Höijer verkställd beräkning, avseende förhållandena omkring 1927, skulle av den totala skörden, uttryckt i skördeenheter, cirka 12% procent användas som människoföda, 82% procent förbrukas av kreaturen samt 0% procent gå till industrien. En fjärdedel av produktionen av halm och blast beräknades gå till spillo, varjämte en del av spannmålen ansågs gå förlorad vid förmalningen. Av all spannmål användes 28% procent som människoföda och 68% procent utfodrades. För rotfrukter inklusive potatis beräknades motsvarande tal vara 36% procent respektive 59% procent.

Årlig totalskörd under nedan angivna år, milj. skördeenheter.¹

	1911/15	1926/30	1931	1932	1933
Brödspannmål	853	916	747	1 155	1 255
Annan spannmål	1 616	1 714	1 544	1 804	1 625
Halm	960	964	854	935	857
Summa	3 429	3 594	3 145	3 894	3 737
Sockerbeter	224	211	219	388	460
Andra rotfrukter och potatis.....	690	734	689	939	802
Blast	73	78	79	119	118
Summa	987	1 023	987	1 446	1 380
Bete och grönfoder från odlad jord	859	1 148	1 262	1 281	1 059
Hö från odlad jord	1 625	1 968	2 054	2 060	1 686
Avkastning från ängar	840	832	923	916	847
Summa	3 324	3 948	4 239	4 257	3 592
Summa summarum	7 740	8 565	8 371	9 597	8 709
Allmän skördesiffra	3·1	3·2	2·9	3·4	3·1

Den svenska växtodlingens produkter användas sålunda till större delen för produktion av animalier. Denna har ock kraftigt utvidgats under årens lopp. Antalet nötkreatur har stigit från 1 966 000 i slutet av 1870 till 3 069 000 strax före världskriget och 3 086 000 i juli 1933. Då antalet kor ökats ännu starkare eller från 1 231 000 vid slutet av 1870 till 1 926 000 i medeltal under 1913 och 1914 samt 2 039 000 i juli 1933 samt vidare avkastningen för ko och år tilltagit, har mjölkproduktionen avsevärt ökats. Den beräknas hava stigit från 1·3 miljoner ton under 1870 till 3·3 miljoner ton åren närmast före kriget samt över 4·5 miljoner ton för närvarande. Slakten av nötkreatur synes icke nämnvärt hava utvidgats sedan tiden före världskriget. Fläskproduktionen har däremot i hög grad intensifierats. Svinbeståndet utgjorde 350 000 djur under 1870, åren närmast före kriget cirka 1 020 000 djur samt i juli 1933 ej mindre än 1 583 000 djur. På grund av långt driven djurförädling samt rationell gödningsteknik har vidare svinens slaktålder kunnat avsevärt minskas. Som följd härav har produktionen ökats väsentligt starkare än vad ovan anförda siffror ge vid handen. Särskilt efter kriget har fläskproduktionen varit stadd i kraftig utvidgning, om ock de under senaste åren försvårade avsättningsförhållandena utomlands verkat i någon mån återhållande. Ehuru svinslakten är av synnerligen växlande storlek under olika år, kan den dock för närvarande beräknas omfatta mellan 2 miljo-

¹ 1 skördeenhet = 1 kg vete, råg, korn, ärtor, bönor eller vicker, 1·2 kg havre, 1·1 kg blandsäd, 4 kg potatis eller sockerbeter, 10 kg foderrotfrukter, 2·5 kg hö, 3·5—5 kg halm, 12—15 kg blast.

ner och 2½ miljoner svin för år. Hönsskötseln har efter kriget varit föremål för ett anmärkningsvärt uppsving. Siffror, belysande utvecklingen, saknas dock. I 1927 års jordbruksräkning redovisades emellertid antalet höns i riket till 6½ miljoner.

Stegringen av den svenska animalieproduktionen efter kriget har så småningom lett till en nedgång i importen samt ökning i exporten av hithörande varuslag. Någon införsel av animalier av nämnvärd omfattning har sålunda icke förekommit under senare år, om man undantager importen av amerikanskt fläsk, vilken vara dock på grund av sin beskaffenhet intager en särställning i förevarande avseende. De under senaste åren genomförda importregleringarna för mjölk och mejeriprodukter, för slaktdjur, kött och fläsk samt för ägg hava ytterligare bidragit att begränsa införseln av animalier. Samtidigt har, trots de försvårade avsättningsförhållandena utomlands, exporten av samma varor tilltagit på sätt nedanstående tablå ger vid handen. Frånsett exporten av fläsk till Storbritannien kan utförseln av övriga animalier numera försiggå endast med betydande kostnader. För smörexporten beräknas dessa 1934 uppgå till nära 27 miljoner kronor.

Sveriges årliga import och export av animaliska livsmedel, ton.

	1911/13	1926/30	1931	1932	1933	1934 ¹
<i>Import:</i>						
Smör.....	156	25	18	15	33	—
Ost.....	489	661	767	474	461	470
Fläsk.....	2 136	2 597	1 386	995	1 611	1 500
Nötkött ²	1 088	1 670	483	421	264	400
Ägg	2 816	856	1 934	602	555	340
<i>Export:</i>						
Smör.....	21 534	20 580	19 525	13 547	17 127	23 000
Ost.....	4	198	46	117	331	440
Fläsk.....	8 546	22 135	29 192	21 408	20 552	19 000
Nötkött ²	17 302	2 980	837	251	1 683	2 200
Ägg	2 940	3 918	3 055	4 603	3 035	3 000

Även om sålunda Sverige blivit alltmer beroende av utlandet för avsättning av överskottet av animalieproduktionen, har dock förbrukningen inom landet av flertalet hithörande varor under senare år ökat kraftigt. Tyvärr finnas tillförlitliga statistiska uppgifter, som belysa utvecklingen, endast ifråga om konsumtionen av mejerismör. Denna har stigit från cirka 23 000 ton under 1925 till omkring 38 000 under 1933 eller med mer än 65 procent under åtta år.

Den kraftigt ökade animalieproduktionen har medfört, att Sverige efter

¹ Beräknade siffror.

² Omfattar även importen resp. exporten av nötkreatur.

att tidigare hava haft ett betydande överskott av foder övergått till att bli ett foderimporterande land. — Under äldre tid förekom en betydande export ej blott av animalier utan även av foder, huvudsakligen havre och korn. Havreexporten nådde sin höjdpunkt i slutet av 1870-talet, då den årligen översteg 260 000 ton. Samtidigt utfördes omkring 35 000 ton korn. Därefter avtog utförseln ifråga och var i början av 1900-talet nere i en obetydlighet. Åren närmast före världskriget steg den dock ånyo för att under kriget nedgå. I medeltal för de senaste tio åren har havreexporten uppgått till endast 7 400 ton. Någon nämnvärd utförsel av korn har icke förekommit efter 1927. — Sedan början av 1900-talet hava stadigt stigande mängder havre införts till Sverige. Åren närmast före kriget översteg sålunda denna införsel exporten med cirka 50 000 ton. Under kriget nedgick införseln ifråga till en obetydlighet, men den har därefter ånyo utvidgats och utgör i medeltal för de tio senaste åren inemot 50 000 ton om året. En icke ringa del därav har gått till havregrynskvarnarna för förmalning till människoföda. Någon import av korn har icke förekommit annat än rent tillfälligtvis. Däremot hava införts betydande mängder majs. Redan före kriget uppgick majsimporten till i medeltal cirka 60 000 ton om året. Därefter har den ytterligare svällt ut och den har för de senaste tio åren uppgått till i medeltal 170 000 ton. Sin höjdpunkt nådde den 1931, då den utgjorde 353 000 ton. Därefter har den visserligen avtagit, men ännu 1933 omfattade den 265 000 ton. Under 1934 har den som följd av vidtagen importreglering kraftigt begränsats och torde icke komma att överstiga 110 000 ton. Förutom de nu angivna varorna hava under vissa år i Sveriges utrikeshandel ingått även åtskilliga andra sädeslag, till vilka i detta sammanhang hänsyn icke torde behöva tagas. Detsamma gäller beträffande utrikeshandeln med hö och halm.

Av stor betydelse däremot är den införsel av oljekakor och därmed jämförligt kraftfoder av annat slag, som sedan gammalt förekommit. I början av 1900-talet importerades sålunda till Sverige årligen över 100 000 ton kli. Importen nedgick visserligen sedermera samtidigt med att en icke obetydlig utförsel av samma vara kom till stånd, men ännu åren före kriget förelåg dock ett importöverskott av kli å ej mindre än cirka 50 000 ton. Jämsides därmed infördes även oljekakor och annat kreatursfoder i avsevärda mängder. Under 1913 importerades sålunda ej mindre än 160 000 ton oljekakor och 25 500 ton annat kreatursfoder.

Efter kriget har införseln av kli visserligen växlat under olika år men har dock som regel varit betydande. I medeltal för de senaste åren har den utgjort 57 000 ton. Sin höjdpunkt nådde den 1931 med 80 000 ton. I jämförelse härmed har den export av kli, som förekommit, varit av ringa betydelse. Oljekaksimporten har intill de senaste åren, trots en tidvis betydande inhemsk tillverkning under vissa år, varit av ungefär samma omfattning som före kriget eller omkring 150 000 ton men har under

åren 1932 och 1933 nedgått något. 1934 har den dock ökats och kan beräknas till 145 000 ton. Jämsides med importen har förekommit en mindre utförsel av oljekakor, huvudsakligen linfrökakor. Av annat kreatursfoder sker numera en icke ringa import, men samtidigt utföres dylikt foder i rätt betydande mängder, varför importöverskottet är av jämförelsevis ringa storlek. Följande sammanställning anger utvecklingen under senare år ifråga om vår utrikeshandel med foder av olika slag.

Sveriges årliga import och export av fodermedel, ton.

	1911/13	1926/30	1931	1932	1933	1934 ¹
<i>Import:</i>						
Havre	87 885	41 285	69 225	31 524	43 174	15 000
Korn	432	265	746	10	8	—
Majs	57 806	137 951	353 055	243 949	265 350	110 000
Hö	3 299	2 009	6 138	2 601	7 359	20 000
Halm	191	26	43	31	104	.
Kli	64 081	54 430	80 906	33 026	62 278	40 000
Oljekakor	165 391	140 155	176 961	109 099	114 567	145 000
Annat kraftfoder	21 973	57 196	66 127	44 838	44 477	50 000
<i>Export:</i>						
Havre	33 993	10 340	1 385	8 994	1 247	1 300
Korn	3 311	9 305	167	830	82	600
Majs	1 191	294	573	240	571	.
Hö	5 109	7 651	1 332	3 817	6 787	15 000
Halm	4 426	2 344	877	3 079	5 681	.
Kli	19 585	8 536	1 592	9 264	2 176	1 500
Oljekakor	1 130	8 121	8 978	11 197	12 311	8 000
Annat kraftfoder	6 209	4 772	4 343	7 647	38 513	40 000

Den del av skörden, som användes direkt som människoföda, utgöres till betydande del av rotfrukter och potatis. Av den totala potatisskörden går större delen till människoföda, medan återstoden utfodras eller användes för industriella ändamål. På sätt framgår av omstående tablå förekommer visserligen i regel varje år en viss import liksom även export av potatis, men i jämförelse med den inhemska skörden är denna utrikeshandel ringa. Även införseln av potatismjöl torde i förhållande till den inhemska tillverkningen vara betydelselös. Utrikeshandeln med potatis kan emellertid vid vissa tillfällen öva inflytande på den inhemska prisbildningen. I fråga om socker har efter världskriget intill de senaste åren förekommit en betydande import — vid normal sockerbetssskörd beräknad till cirka 100 000 ton råsocker — men behovet härav har numera i det närmaste försvunnit på grund av den kraftiga utvidgningen av sockerbetsodlingen, vilken odling under senaste åren tillika lämnat säll-

¹ Beräknade siffror.

synt rika skördar. Även vid normal skördeavkastning torde sockerbetsodlingen i Sverige numera vara av sådan omfattning, att landets sockerbehov i allt väsentligt kan tillgodoses genom inhemsk produktion. En förutsättning härför är dock, att arealen för sockerbetsodling ej i någon större grad inskränkes.

Sveriges årliga import och export av socker, potatis och potatismjöl, ton.

	1911/13	1926/30	1931	1932	1933	1934 ¹
<i>Import:</i>						
Socker	1 746	108 514	84 463	88 611	11 802	8 000
Potatis	19 140	10 011	14 774	4 292	499	1 000
Potatismjöl	23	103	184	122	96	.
<i>Export:</i>						
Socker	8	33	67	102	246	.
Potatis	1 707	963	771	7 991	135	.
Potatismjöl	—	220	1	24	9	.

Av spannmålen användas i huvudsak vete och råg till människoföda. Visserligen är alltjämt förbrukningen av korn som födoämne i stora delar av Norrland av betydelse, men den synes dock befinna sig i tillbakagång. Av större vikt torde däremot tillverkningen av havregryn vara. Grynkvárnarna beräknas under senare år hava förbrukat årligen mellan 45 000 och 50 000 ton havre, varav tidigare den övervägande delen varit utländsk. Sedan viss inhemsk tillverkningsprocent föreskrivits i fråga om havre, har dock användningen av utländsk havre nedgått högst avsevärt. Tillverkningen av havregryn överstiger nu landets behov, i det att mindre mängder havregryn utföras. Exporten ifråga synes dock under de senaste åren hava avtagit. Någon införsel förekommer ej. Införseln av risgryn, 5 000 à 8 000 ton om året, torde ej heller vara av den storlek, att den behöver tagas i betraktande i detta sammanhang.

Av vete- och rågskörden går en icke ringa del — vanligen 8 à 9 procent — till utsäde. Vidare utfodras betydande mängder såväl vete som råg. De kvantiteter brödsäd, som utfodras, växla givetvis avsevärt under olika år. Tidigare torde betydande mängder därav hava gått till foder, men har denna utfodring under de senare åren — åtminstone intill den tidpunkt, då vidtagen importreglering å fodervaror börjat verka — varit ringa. Den huvudsakliga delen av vete- och rågskörden har dock använts som människoföda.

Mjöl- och gryntillverkningens storlek i Sverige är icke exakt känd. I industristatistiken lämnas kvantitativa uppgifter rörande den förmalning, som vid kvárnarna äger rum för avsalu, medan ifråga om förmalningen mot tull och lön, vilken alltjämt är rätt betydande, uppgifter lämnas en-

¹ Beräknade siffror.

dast om förmalningslövens belopp. Enligt från statens spannmålsnämnd inhämtade uppgifter torde tullförmalningen kunna uppskattas till cirka 70 000 ton vete och 75 000 ton råg. Tidigare var den säkerligen avsevärt större. Beträffande hemförmalningen hos jordbrukare, vilken fortfarande ifråga om råg torde vara av viss omfattning, saknas uppgifter.

Följande sammanställning anger handelsförmalningens storlek enligt industristatistiken.

Årlig produktion i Sverige av mjöl och gryn för avsalu, ton.

	1911/13	1926/30	1931	1932	1933
Mjöl: vetemjöl	237 529	286 644	281 807	315 620	290 872
rågmjöl	158 905	155 477	127 279	131 223	116 406
kornmjöl.....	2 681	1 837	1 638	1 629	1 089
havremjöl	4 282	2 424	3 540	2 893	2 779
rismjöl.....	703	197	400	410	298
majsmjöl	1 567	4 143	12 848	9 732	9 827
andra slag			247	195	157
Gryn: vetegryn.....	144	3 689	2 992	3 046	2 931
korngrn	3 690	3 356	3 566	3 517	3 231
havregryn	21 123	23 388	25 082	23 052	25 521
risgryn	10 305	4 158	5 324	3 916	3 986
majsgryn.....	—	—	75	17	19
andra slag	19	7	10	21	128
Kli: alla slag.....	134 049	141 296	133 344	139 980	128 527
Gröpe: alla slag	24 337	21 271	25 205	28 843	28 388
Summa	599 334	647 887	623 357	664 094	614 159
Antal kvarnar	1 119	1 002	1 040	1 023	

Tillverkningen för avsalu av vetemjöl har sålunda ökats avsevärt sedan tiden före världskriget. För rågmjöl kan däremot en tillbakagång iakttagas. Produktionen av vetemjöl och rågmjöl tillhoppa har stigit något. Denna stegring torde dock helt bero på att förmalningen alltmer överflyttats till handelskvarnarna. Av en utav t. f. aktuarien i socialstyrelsen S. Bouvin utförd preliminär bearbetning av det till pågående levnadskostnadsundersökning inkomna materialet, jämfört med förhållandena år 1923, vilken bearbetning ställts till utredningens förfogande, framgår nämligen, att hushållsförbrukningen av såväl bröd som mjöl och gryn minskats under den senaste 10-årsperioden. Av sagda bearbetning inhämtas i huvudsak följande.

En avsevärd nedgång i konsumtionen av s. k. bagarbröd kan iakttagas. Däremot synes användningen av hårt rågbröd hava hållit sig. — Utvecklingen har icke varit densamma i städer och i industrisamhällen. Bland

stadsbefolkningen har förbrukningen av hårt rågbröd visat en svag tendens till ökning, medan förbrukningen av övrigt bagarbröd, framför allt sötlimpa, minskat. Å industriorterna har utvecklingen varit den motsatta, i det att konsumtionen av hårt rågbröd minskat, medan förbrukningen av mjukt grovbröd och sötlimpa avsevärt ökat. Förbrukningen av matbröd av vete samt skorpor synes såväl i städer som industriorter hava hållit sig relativt konstant med en tendens till minskning. Det hembakade brödet har å industriorterna i allt större utsträckning börjat ersättas av bagarbröd. Samtidigt har den ökade konsumtionen av mjukbröd medfört en nedgång i förbrukningen av hårt rågbröd. — Minskningen i mjölförbrukningen sedan 1923 gäller familjehushåll inom samtliga välståndsgupper med undantag av den lägsta välståndsgruppen inom medelklassen, där en mindre ökning föreligger. För de olika mjölsorterna är minskningen störst beträffande vetemjöl och rågsikt. Jämväl förbrukningen av havregryn, mannagryn och korngryn utvisar nedgång.

Enligt av Bouvin verkställda beräkningar skulle, på sätt nedanstående sammanställning angiver, bland industriarbetare- och lägre tjänstemannafamiljer den totala minskningen i konsumtionen av mjöl och till mjöl omräknat bröd belöpa sig till 83 kilogram per år och normalhushåll, motsvarande 21 procent, medan inom medelklasshushållen motsvarande minskningstal uppgår till 75 kilogram, eller likaledes 21 procent i jämförelse med 1923 års förbrukning. Den totala minskningen i mjöl- och brödkonsumtionen har varit störst bland hushåll i den högsta välståndsklassen och minst bland hushållen i den lägsta.

Den totala vetemjöl- och rågmjölslförbrukningens tillbakagång per år och normalhushåll från 1923 till 1933.

		Minskning i förbrukningen från 1923 till 1933 av			
		vetemjöl		rågmjöl	
		kg	%	kg	%
<i>Industriarbetare och lägre tjänstemän</i>					
Årsinkomst per konsumtions- enhet år 1933	högst 699 kr.	34	15·3	32	18·3
	700—1 449 kr.	48	21·2	29	18·2
	1 450 kr. o. däröver.....	57	24·3	37	25·2
	Samtliga hushåll	46	20·4	37	22·3
	Därav: arbetare.....	43	18·9	41	23·7
	tjänstemän	48	21·7	31	20·0
	hushåll i städer	46	20·6	36	22·5
	» å industriorter	50	21·3	51	26·7
<i>Medelklass</i>					
Årsinkomst per konsumtions- enhet år 1933	1 005—1 529 kr.	34	16·2	18	14·1
	1 530—2 584 >	44	20·7	31	23·1
	2 585 kr. o. däröver.....	65	28·9	34	28·1
	Samtliga hushåll	47	21·9	28	21·7

I den mån dessa levnadskostnadsundersökningar¹ äro representativa för riket i dess helhet, skulle sålunda mjölförbrukningen hava minskat med cirka 20 procent under de senaste 10 åren. Med all säkerhet har emellertid förmalningen icke sjunkit i motsvarande grad beroende därpå, att den tidigare betydliga importen av vetemjöl efter spannmålsregleringens införande nedgått till en obetydlighet. Redan under de senare årtiondena av 1800-talet förekom en mycket betydande införsel till Sverige av såväl vetemjöl som rågmjöl, vilken dock hastigt minskades, sedan skyddstullarna för mjöl höjts 1895. Vissa år importerades dock avsevärda mängder. Efter kriget ökade införseln av vetemjöl och ända fram till och med 1929 höll den sig i allmänhet vid omkring 15 000 å 20 000 ton om året. Vissa år utfördes icke obetydliga mängder svenskt vetemjöl. I övrigt hänvisas till följande tablå.

Sveriges årliga import och export av mjöl och gryn, ton.

	1911/13	1926/30	1931	1932	1933	1934 ²
<i>Import:</i>						
Vetemjöl	7 428	15 096	1 928	1 107	259	190
Rågmjöl	8 350	1 409	40	213	—	·
Annat mjöl	163	33	174	61	62	·
Vetegryn	1 275	1 100	1 017	618	119	200
Havregryn	117	676	71	32	—	·
Andra gryn.....	2 214	8 186	8 397	6 172	7 434	5 000
<i>Export:</i>						
Vetemjöl	381	5 554	4	2	3	·
Rågmjöl	488	665	97	50	891	·
Annat mjöl	46	11	127	400	234	·
Vetegryn	—	453	178	2	7	·
Havregryn	4 026	1 856	2 680	1 437	617	300
Andra gryn.....	2 650	16	156	2	13	·

Sedan lång tid tillbaka har Sverige icke varit självförsörjande ifråga om omalen brödsäd. Redan på 1870-talet förekom sålunda en betydande import av huvudsakligen råg men även något vete. Veteimporten steg sedan successivt, så att den åren närmast före världskriget uppgick till inemot 200 000 ton. Samtidigt hade importen av råg minskat, men den höll sig i allmänhet över 50 000 ton om året och vissa år översteg den 100 000 ton. Efter kriget utvidgades veteimporten ytterligare. Även införseln av råg var vissa år mycket omfattande. Sedan utförselbevisen införts 1927, försiggick emellertid samtidigt en avsevärd utförsel av svensk spannmål, huvudsakligen vete men även råg. Efter spannmåls-

¹ Undersökningarna avsågo år 1923 omkring 1 400 hushåll och år 1933 omkring 700.

² Beräknade siffror.

regleringens genomförande har införseln av såväl vete som råg, om man undantager konsumtionsåret 1931/1932, då skörden var synnerligen svag, varit av jämförelsevis ringa omfattning. Följande sammanställning är i detta hänseende belysande.

Sveriges årliga import och export av omalen brödspannmål, ton.

	1911/13	1926/30	1931	1932	1933	1934 ¹
<i>Import:</i>						
Vete	181 198	225 781	122 327	170 775	53 036	45 000
Råg	81 433	75 154	29 653	48 527	2 230	1 000
<i>Export:</i>						
Vete	227	45 387	299	720	266	25 000
Råg	180	12 098	188	1 162	655	75 000

Den importerade rågen kommer framför allt från Sovjetunionen, Polen och Tyskland.

Importen av vete, vilken härrör i huvudsak från Förenta Staterna och Canada, har i hög grad betingats av kvalitetsförhållandena. Det svenska vetet ansågs icke kunna utan inblandning av starkare utländskt vete användas till framställning av ett bakkraftigt mjöl. På grund av det framgångsrika arbetet, som under senare tid nedlagts på att erhålla vetesorter av starkare bakkraftsuglighet och för vilket närmare redogöres i *bilaga O*, har dock behovet av utländskt vete och mjöl avtagit. Härtill hava även bidragit de ur kvalitativ synpunkt gynnsamma skördarna under de senaste åren. En viss mindre import av vete anses alltså behövlig.

Förändringarna i Sveriges försörjning med jordbruksprodukter sedan tiden före kriget belysas av efterföljande sammanställning. Denna anger Sveriges handelsbalans i vad avser jordbruksprodukter, omräknade i skördeenheter. I sammanställningen, vilken är att betrakta allenast som en överslagsberäkning, har för enkelhetens skull medtagits endast de viktigaste animaliska och vegetabiliska livsmedlen samt de mest betydande växtslagen.

Av sammanställningen framgår, att Sveriges självförsörjningsförmåga ifråga om jordbruksprodukter avsevärt stigit under senare år. Vid normala skördeförhållanden torde dock den svenska jordbruksproduktionen alltså lämna ett ej obetydligt underskott av skördeenheter.

¹ Beräknade siffror.

**Sveriges årliga import- (—) och export-(+)överskott av nedan angivna varuslag,
omräknade till 1 000 skördeenheter¹.**

V a r u s l a g	1911/13	1926/30	1931	1932	1933	1934 ²
Smör	+ 320 670	+ 308 325	+ 292 605	+ 202 980	+ 256 410	+ 345 000
Ost	— 3 395	— 3 241	— 5 047	— 2 499	— 910	— 210
Fläsk	+ 44 870	+ 136 766	+ 194 642	+ 142 891	+ 132 587	+ 122 500
Nötkött	+ 162 140	+ 13 100	+ 3 740	— 1 700	+ 14 190	+ 18 000
Ägg	+ 620	+ 15 310	+ 5 605	+ 20 005	+ 12 400	+ 13 300
Socker	— 3 476	— 216 962	— 168 792	— 177 018	— 23 112	— 16 000
Potatis	— 4 358	— 2 262	— 3 501	+ 925	— 91	— 250
Vetemjöl	— 7 047	— 9 542	— 1 924	— 1 105	— 256	— 190
Rågmjöl	— 7 862	— 744	+ 57	— 163	+ 891	·
Annat mjöl	— 117	— 22	— 47	+ 339	+ 172	·
Vetegryn	— 1 275	— 647	— 839	— 616	— 112	— 200
Havregryn	+ 3 127	+ 944	+ 2 087	+ 1 124	+ 494	+ 240
Andra gryn	+ 392	— 7 353	— 7 417	— 5 553	— 6 674	— 5 000
Omalet vete	— 180 971	— 180 394	— 122 028	— 170 055	— 52 770	— 20 000
Omalen råg	— 81 253	— 63 056	— 29 465	— 47 365	— 1 575	+ 74 000
Havre	— 43 114	— 24 756	— 54 272	— 18 024	— 33 542	— 10 960
Korn	+ 2 879	+ 9 040	— 579	+ 820	+ 74	+ 600
Majs	— 56 615	— 137 657	— 352 482	— 243 709	— 264 779	— 110 000
Annan spannmål	— 22 745	— 9 951	— 10 874	— 9 319	— 11 715	— 10 000
Hö	+ 724	+ 2 257	— 1 922	+ 486	— 229	— 2 000
Halm	+ 847	+ 464	+ 167	+ 609	+ 1 115	·
Kli	— 35 597	— 36 715	— 63 451	— 19 010	— 48 082	— 30 800
Oljekakor	— 164 261	— 132 034	— 167 983	— 97 902	— 102 256	— 137 000
Annat kreatursfoder	— 18 917	— 62 909	— 74 141	— 44 629	— 7 157	— 12 000
Summa	— 94 734	— 402 039	— 565 861	— 468 488	— 134 927	+ 219 030

¹ Angående begreppet skördeenhet hänvisas till sid. 13. Därjämte må nämnas, att för tillverkning av ett kilogram smör anses åtgå 15 skördeenheter samt att motsvarande tal utgör för ost 7, för kött 10, för fläsk 7, för ägg 5 och för socker 2.

² Beräknade siffror.

KAP. 2.

Organisationen av spannmålsens avsättning i Sverige.

Formerna för den svenska skördens avsättning växla givetvis avsevärt. Vissa växtslag odlas enligt kontrakt och till avtalade priser och på överenskomna villkor i övrigt, innan odlingen igångsättes, varigenom avsättningen tryggas. Till dessa växter höra framför allt sockerbeter. I de fall, då växterna användas för utfodring å den gård, där de odlats, är ju avsättningen likaledes ordnad, även om jordbrukaren i allmänhet saknar kännedom om det realisationsvärde hos foderväxterna, som han på så sätt utfår, då detta värde i första hand beror på animalieprodukternas pris. Den vida övervägande delen av skörden avsättes på sistberörda sätt. Av foderväxterna och den egentliga foderspannmålen är det endast havre och det korn, som odlas för bryggeriändamål, vilka i Sverige äro föremål för handel i någon större omfattning. Man har beräknat den inrikes om-sättningen av foderhavre till i runt tal årligen 150,000 ton, vartill komma för närvarande cirka 40 000 ton gryn Havre.

Avsättningsförhållandena för brödspannmål och andra växter, som odlas för avsalu utan att avtal därom ingåtts, äro vid oreglerad marknad förhållandevis osäkra. Någon trygghet för att i dylikt fall skörden skall vinna avsättning till det avsedda ändamålet föreligger icke. Så t. ex. kunna ogynnsamma väderleksförhållanden medföra, att brödsädens kvalitet nedsättes så, att den endast i begränsad omfattning är duglig för kvarnändamål. Även vid en tillfredsställande kvalitet hos skörden samt ringa eller intet överskott kan det inträffa, att på grund av rikliga utbud en stockning å marknaden uppstår med därav följande prisfall. Lagring av brödspannmål i viss omfattning blir i varje fall nödvändig och, i den mån så ej kan ske hos producenten, måste lagringen ombesörjas av annan, vilken givetvis har att räkna med förlustrisk och därför söker hålla inköpspriset nere. Den osäkerhet, som vidlåder brödspannmålsens avsättning, har särskilt under senare år gjort frågan om en lämplig organisation av brödspannmålsens avsättning aktuell.

De möjligheter att anpassa utbudet efter efterfrågan, som den enskilde jordbrukaren äger, äro emellertid jämförelsevis små. För en tillfredsställande lagring krävas i regel goda lagerutrymmen jämte omsorgsfull och kunnig skötsel av spannmålen, förutsättningar, som den enskilde jordbruka-

ren icke alltid torde kunna uppfylla. Under inflytande av den stimulans till lagring av spannmål, som det alltsedan 1931 tillämpade inlösningsförfarandet inneburit, har dock jordbrukarnas lagringsverksamhet avsevärt utvidgats. Belysande härför är, att av den till Svenska spannmålsföreningen under 1934 hembjudna spannmålen ej mindre än 71 514 ton härrörde från enskilda odlare. Huvudparten därav kom på Östergötlands län (25 procent) och de båda Skånelänen (32 procent). Därefter följde Kalmar län (7 procent), Södermanlands län (7 procent) och Örebro län (6 procent). Den från jordbrukare hembjudna spannmålen var huvudsakligen lagrad å de olika gårdarna. En mindre del fanns därjämte inlagd i statens lagerhus.

Spannmålslagringen underlättas i hög grad av de ökade möjligheter till belåning av spannmål, som under senare år åstadkommits lagstiftningsvägen. Genom lag den 20 juni 1924 om viss panträtt i spannmål har det blivit möjligt att upplåta panträtt i spannmål utan att denna överlämnas till panthavaren eller annan för dennes räkning. Panträtten må dock upplåtas endast i spannmål, som utvunnits i upplåtarens egen eller, ifråga om sammanslutning av jordbrukare, i delägarnas jordbruksdrift och befinner sig i upplåtarnas eller delägarnas besittning. Vidare har genom lag den 21 maj 1931 om upplagshus och upplagsbevis möjliggjorts att med Konungens tillstånd inrätta upplagshus med rätt för innehavaren att å upplagd vara utfärda upplagsbevis med eller utan upplagspantbevis (warrant). Dylika upplagshus, för vilka skall finnas fastställt reglemente, finnas för närvarande till ett antal av två.

Av en utav Sveriges allmänna lantbrukssällskap verkställd undersökning framgår, att jordbrukarna i betydande omfattning begagnat sig av de belåningsmöjligheter, som genom nämnda båda lagar beretts dem. Enligt sagda undersökning hade sålunda under 1933 till jordbrukare utlämnats ej mindre än över 5 000 spannmålslån å tillhoppa 11½ miljoner kronor, varav 10½ miljoner kronor belöpte å lån mot panträtt och 1¼ miljoner kronor å lån mot upplagsbevis eller upplagspantbevis. En stor del av lånen — 2 950 lån till sammanlagt belopp av 5½ miljoner kronor — hade utlämnats av jordbrukskassorna. 157 lån å 368 000 kronor hade beviljats av riksbanken mot upplagsbevis. Övriga lån hade erhållits i affärsbanker eller sparbanker. De senares spannmålsbelåning var dock av ringa betydelse. Spannmålsbelåningen bland jordbrukarna synes hava sin största omfattning i Östergötland, varest den närmast sig 4 miljoner kronor, samt i Malmöhus och Kristianstads län, varest den uppgick till 2½ miljoner resp. 1½ miljoner kronor.

Den ökade betydelse, som frågan om en lämplig organisation av spannmålens avsättning kommit att få, har ock föranlett på området verkamma lantmannasammanslutningar att ägna allt större intresse åt frågan. I betraktande kommer därvid i första hand Svenska lantmännens riksförbund jämte därtill anslutna läns- och sockenföreningar. Denna organi-

sation har efter sin rekonstruktion under 1930 vunnit betydligt ökad anslutning och omsättning.

Enligt i mars 1931 antagna stadgar har Svenska lantmännens riksförbund till ändamål att för medlemmarnas gemensamma räkning, huvudsakligen i kommission, idka handelsrörelse med viktigare jordbruksförnödenheter och förmedla försäljning av medlemmarnas jordbruksprodukter. Till medlem må efter ansökan antagas registrerad ekonomisk förening, som har till huvudsakligt ändamål att tillgodose medlemmarnas behov av viktigare jordbruksförnödenheter eller försälja deras jordbruksprodukter, dock att aktiebolag, som redan vunnit anslutning till förbundet, må kunna däri kvarstå. Medlem deltar i förbundet med minst en insats. Därutöver skall medlem erlægga en insats för varje fullt 100 000-tal kronor, varmed medlemmens årsomsättning överstigit 100 000 kronor. De insatser, som medlem efter nu angivna grunder har att betala, fastställas senast sex månader efter räkenskapsavslutning och erläggas sålunda, att $\frac{2}{5}$ betalas kontant och $\frac{3}{5}$ gäldas medelst en av medlemmen utfärdad förbindelse, ställd att betalas till förbundet eller order tre månader efter uppsägning. Denna förbindelse skall amorteras genom överförande av de vinstmedel, vilka enligt vad nedan sägs kunna belöpa å medlemmen. Det åligger medlem att vid tillsättande av sin affärsledare framlägga förslag härom inför förbundets styrelse, som äger att godkänna eller förkasta förslaget. Förbundet äger ock att, när helst förbundet eller dess styrelse så anser erforderligt, granska medlems förvaltning och räkenskaper.

Förbundet äger meddela medlem de föreskrifter angående rapporter och bokföring, förbundet kan finna erforderliga för ernående av en effektiv kontroll och enhetlighet i bokföringen. Medlem är vidare skyldig att genom förbundet, i den mån styrelsen ej medger undantag, inköpa hela sitt behov av fosforsyre-, kväve- och kaligödselmedel, importerade foderämnen samt svenska oljekakor, foderblandningar och övriga foderprodukter från svenska oljeslagerier. Har hos förbundet under året vinst uppstått, skall därav minst 15 procent överföras till reservfond, 3 procent till dispositionsfond och 2 procent till upplysningsfond. Återstoden skall, med iakttagande av föreskriften i § 18 lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, användas sålunda, att medlemmarna erhålla högst 5 procents ränta å kontant inbetalda insatsbelopp, varefter överskottet fördelas mellan medlemmarna i förhållande till värdet av de varor, envar av dem genom förbundet under året inköpt, med iakttagande av de närmare föreskrifter, förbundsstämman kan hava meddelat. Varken vinst eller ränta må till medlemmen utbetalas, innan av medlemmen avlämnade insatsförbindelser blivit till fullo guldna.

Till riksförbundet äro för närvarande såsom medlemmar anslutna 20 centralföreningar, av vilka Skånska lantmännens centralförening i Malmö, Sörmländska lantmännens centralförening i Nyköping och Hallands lantmäns centralförening i Falkenberg utgöra de största. Medlemmar i cen-

tralföreningarna kunna vara såväl lokala ekonomiska föreningar, med uppgift att tillgodose medlemmarnas behov av viktigare jordbruksförnödenheter eller försälja deras jordbruksprodukter, som enskilda jordbrukare eller samfälligheter. Även ifråga om centralföreningarnas medlemmar gäller köpplikt ifråga om varor, som av föreningen tillhandahållas. Då av medlem önskad vara ej kan av föreningen tillhandahållas, må medlemmen i samråd med centralföreningens ledning anskaffa varan från annat håll. Ifråga om fördelning av uppkommen vinst gäller samma regel som för riksförbundet.

Lokalföreningarna, som sammanlagt utgöra omkring 700, äro bildade av lantmän inom ett mera begränsat område. Den s. k. rena föreningstypen med endast lokalföreningar, anslutna till centralföreningen, finns numera kvar endast i Halland och Värmland, medan inom alla andra centralföreningar även enskilda jordbrukare kunna direkt ansluta sig till centralföreningarna. Systemet med såväl lokalföreningar som enskilda medlemmar tillämpas inom centralföreningarna i Malmö, Göteborg, Lidköping, Jönköping, Visby, Örebro, Östersund och Umeå. Inom övriga centralföreningar, således inom praktiskt taget hela östra Sverige, förefinnas inga lokalföreningar, utan jordbrukarna äro där direkt anslutna till centralföreningen. Denna organisationsform har börjat utbreda sig, sedan biltransporterna och kommunikationerna i övrigt möjliggjort förbilligade frakter för varorna. Centralföreningar med enbart direktanslutning från enskilda finnas nu i Karlshamn, Västervik, Norrköping, Nyköping, Stockholm, Enköping, Sala, Sundsvall, Härnösand och Luleå.

Till organisationen äro enligt uppgift som medlemmar direkt eller indirekt anslutna 35 000 jordbrukare, varjämte samarbete äger rum med ytterligare 55 000 jordbrukare. De jordbrukare, vilka tillhöra organisationens kundkrets, beräknas innehava en åkerareal av sammanlagt inemot 1 miljon hektar.

Såsom framgår av vad nyss anförts, har riksförbundet och till detsamma anslutna föreningar hittills framträtt i huvudsak såsom en gemensam inköpsorganisation för medlemmarna av jordbruksförnödenheter, främst kraftfoder och gödselmedel. Emellertid har under senare år handeln med spannmål utvidgats mycket hastigt. För riksförbundets del torde följande tabell vara belysande.

Svenska lantmännens riksförbunds omsättning av olika varor.

Räkenskapsår	Gödselmedel %	Fodermedel %	Spannmål %	Utsäde %	Övriga varor %	Summa	
						kr.	ö.
¹ / ₁ — ³¹ / ₁₂ 1930	55·77	35·85	5·76	3·03	0·09	17 202 569	17
¹ / ₁ — ³¹ / ₁₂ 1931	39·01	46·91	11·79	2·19	0·10	20 089 565	50
¹ / ₇ 1932— ³⁰ / ₆ 1933	42·10	32·47	23·20	1·41	0·82	25 631 172	14
¹ / ₇ 1933— ³⁰ / ₆ 1934	38·18	32·49	26·66	1·52	1·20	31 604 926	06

Samtidigt med att riksförbundets totala omsättning i kronor räknad sedan 1930 ökats med över 80 procent, har spannmålsens andel däri stigit från ej fullt 6 procent till nära 27 procent. De av riksförbundet omsatta kvantiteterna vete och råg hava ökat från 5 700 ton under 1930 till 35 600 ton under 1933. Centraföreningarnas omsättning av spannmål har under samma tid mer än fördubblats. Under 1933 inköpte sålunda centraföreningarna nära 80 000 ton vete och drygt 30 000 ton råg, medan motsvarande kvantiteter för år 1930 voro 39 000 ton resp. 14 000 ton. Icke oväsentliga partier härav äro redovisade jämväl under riksförbundets omsättning. Hur förhållandena gestalta sig för olika föreningar framgår av följande sammanställning.

Centraföreningarnas omsättning under senaste räkenskapsår.

Ort, varest styrelsen har sitt säte	Bokslutsår per	Gödselmedel %	Fodermedel %	Spannmål %	Utsädesvaror %	Div. varor %	S u m m a	
							kr.	ö.
Enköping.....	³⁰ / ₆ 34	3·21	15·65	59·22	21·92	—	1 381 315	73
Falkenberg	³¹ / ₁₂ 33	22·09	44·98	28·23	2·86	2·33	4 588 865	68
Göteborg	³⁰ / ₆ 34	31·53	41·28	20·93	0·79	5·47	2 697 512	—
Härnösand	»	28·52	28·67	13·50	15·33	13·97	398 748	09
Jönköping	»	37·63	35·49	21·02	4·23	1·62	1 177 105	30
Karlshamn	»	34·83	53·18	4·15	4·99	2·35	1 818 913	92
Karlstad	»	29·73	31·19	25·33	5·68	8·01	1 613 671	03
Lidköping	»	20·35	19·16	59·54	0·45	0·50	3 645 990	35
Luleå	»	29·97	31·94	26·53	10·77	0·79	919 011	16
Malmö	³¹ / ₁₂ 33	21·69	36·07	36·56	0·79	4·89	14 860 152	90
Norrköping	³⁰ / ₆ 34	27·68	18·98	50·07	0·47	2·30	1 578 463	51
Nyköping	»	13·54	17·91	62·06	3·44	3·04	6 681 096	08
Sala	»	6·95	26·31	56·51	5·44	4·79	747 015	18
Stockholm	»	17·54	15·45	58·65	5·89	2·48	2 497 345	63
Sundsvall	»	24·87	23·90	35·02	9·56	6·65	678 482	06
Umeå	»	32·77	13·17	40·13	9·02	4·91	1 412 597	83
Visby	»	32·16	13·97	44·53	3·97	5·37	1 966 676	75
Västervik	»	28·28	34·56	28·90	2·93	5·23	778 563	65
Örebro	»	19·70	20·47	50·26	8·01	1·56	3 436 201	24
Östersund	»	24·98	18·25	24·94	14·33	17·51	755 978	37
Föreningarna tillhopa		22·38	29·02	40·93	3·84	3·83	53 633 706	96
Samtliga centralf. varuomsättn. närmast föreg. bokslutsår		24·30	30·25	36·98	4·69	3·78	42 664 451	14

Den stegrade betydelse spannmålen erhållit för riksförbundets och dess medlemmars affärsrörelse har ock föranlett dem att anskaffa lagerlokaler i stor utsträckning. Flera av centraföreningarna hava uppfört ma-

gasin för lagring av spannmål eller äro sysselsatta därmed. Organisationen kommer snart att förfoga över utrymmen, motsvarande omkring 110 000 ton brödsäd, varjämte lagerutrymmen för cirka 50 000 ton förhyrts.

Centralföreningarnas anskaffning av erforderliga lagerlokaler har i hög grad underlättats av de möjligheter till lån från såväl spannmålslagerhusfonden som spannmålskreditfonden, som för dem numera föreligga. Båda dessa fonder inrättades efter beslut vid 1930 års riksdag.

Lån från spannmålslagerhusfonden kan enligt kungörelse den 12 september 1930 (nr 342) utlämnas för uppförande av lagerhus eller magasin för torkning av spannmål. Vidare må lån utlämnas för anskaffande av spannmålstork eller rensningsmaskin. Lån för förstnämnda ändamål beviljas ekonomisk förening utan personlig ansvarighet, som med hänsyn till sin ekonomiska ställning, förutsättningarna hos sin affärsledning och förhållandena i övrigt prövas vara för drivande av i kungörelsen avsedd verksamhet lämplig och i vars stadgar finnas intagna vissa bestämmelser. Dessa innebära bland annat, att endast jordbrukare må vinna medlemskap i föreningen; att medlemskap i föreningen står öppet för envar jordbrukare inom det lokala området för föreningens verksamhet, som fullgör de skyldigheter, vilka enligt föreningens stadgar eller beslut å föreningssammanträde åligga medlem i föreningen; att uppsägning av medlemskap i föreningen ej må äga rum förrän efter fem år från inträdet; samt att medlem i föreningen är skyldig att varje år till föreningen eller genom dess förmedling låta försälja hela det till brödsäd avsedda saluöverskottet av vete och råg från av honom inom föreningens verksamhetsområde odlad jord. För lån från spannmålskreditfonden, som för närvarande uppgår till 4½ miljoner kronor, gälla enligt 1 § i kungörelse den 12 september 1930 (nr 343) motsvarande föreskrifter. Enligt bestämmelserna i förenämnda kungörelser skiljes på två typer av föreningar. Den ena avser sådan förening, som enligt föreskrift i stadgarna äger uppköpa spannmål allenast av medlemmar i föreningen och för inköpt spannmål skall erlägga betalning sålunda, att vid leveranstillfället betalas allenast viss andel av det marknadspris, som gällt vid tiden för köpets avslutande, medan slutlikvid sker vid utgången av löpande konsumtionsår och göres beroende av det genomsnittspris, som ernåtts vid föreningens samtliga försäljningar av vete och råg under konsumtionsåret. Den andra typen av föreningar avser sådana, i vilkas stadgar nyssnämnda bestämmelser saknas. Föreningar av den förstnämnda typen kunna för uppförande av lagerhus eller magasin för torkning av spannmål erhålla lån till belopp, motsvarande högst 85 procent av den beräknade anläggningskostnaden, kostnad för tomt ej inräknad, under förutsättning dock att minst 15 procent av samma kostnad visas vara genom tillskott av föreningens medlemmar till föreningen kontant inbetalade. Sådan förening kan ock erhålla lån från spannmålskreditfonden intill 80 procent av värdet av i lagerhus eller annan

lagerlokal, vilken innehaves eller står under betryggande kontroll av låntagaren, upplagd spannmål, varöver låntagaren äger förfoga. Förening av den andra typen kunde däremot enligt de ursprungliga bestämmelserna erhålla lån från spannmålslagerhusfonden endast intill 60 procent av beräknade anläggningskostnader samt från spannmålskreditfonden endast mot upplåtande av panträtt i den belånade spannmålen. Efter beslut vid 1932 och 1933 års riksdagar hava dessa bestämmelser uppmjukats. Sålunda har i kungörelser den 14 juli 1932 (nr 364 och 365) medgivits, att lån ur sagda båda fonder undantagsvis skulle kunna beviljas även förening, vars stadgar icke upprättats enligt förut angivna grunder. Vidare har i kungörelse den 2 juni 1933 (nr 263) bestämts, att, då särskilda skäl äro för handen, jämväl förening av den andra ovan angivna typen skall kunna erhålla lån från spannmålslagerhusfonden intill 85 procent av anläggningskostnaden. Därjämte har Kungl. Maj:t bemyndigats att bevilja ekonomisk förening för uppförande av spannmålslagerhus statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, motsvarande, därest ej Kungl. Maj:t funne särskilda omständigheter föranleda något högre bidrag, högst 15 procent av anläggningskostnaden, dock att sammanlagda beloppet av bidrag och lån ej finge överstiga 85 procent av förenämnda kostnad. I sammanhang med dessa anordningar meddelades enligt kungörelse den 2 juni 1933 (nr 264) föreskrift om att Kungl. Maj:t ägde för särskilt fall medgiva, att förening av förenämnda s. k. andra typ kunde erhålla lån ur spannmålskreditfonden utan upplåtande av panträtt i spannmålen, varjämte även bestämdes, att å utestående lån från sagda fond ränta skulle beräknas efter den räntefot, fullmäktige i riksbanken med hänsyn till kostnaderna för statens upplåning bestämma för varje konsumtionsår.

På grund av de sålunda meddelade lättnaderna ifråga om villkoren för erhållande av lån från ifrågavarande båda fonder har det blivit möjligt för centralföreningarna att erhålla lån från fonderna. Med den jämförelsevis höga räntefot å 4½ procent, som för närvarande tillämpas vid lån från spannmålskreditfonden, har denna fond dock endast i förhållandevis ringa omfattning tagits i anspråk. Ur spannmålslagerhusfonden hava däremot utlämnats betydande lånebelopp på sätt efterföljande sammanställning utvisar. För uppförande eller inrättande av lagerhus eller spannmålsmagasin hava sålunda beviljats lån å tillhoppa över 3½ miljoner kronor, varjämte statsbidrag utan återbetalningsskyldighet utgått med över 550 000 kronor. Av dessa belopp belöpa å jordbrukarföreningar, anslutna till svenska lantmännens riksförbund, 1½ miljoner kronor resp. 300 000 kronor. För anskaffande av spannmålstork m. m. hava utlämnats lån å tillhoppa 162 000 kronor.

Lån från spannmålslagerhusfonden.

L å n t a g a r e	Plats för lagerhuset	Lånets storlek kronor	Statsbidrag utan åter- betalnings- skyldighet kronor	Lagrings- kapacitet ton
Lån för uppförande m. m. av lagerhus.				
<i>Föreningar anslutna till Svenska lantmännens riks- förbund:</i>				
Östgöta-lantmännens centralf. u. p. a.	Norrköping	227 555	60 000	4 500
Norra Kalmar läns » »	Västervik	119 900	25 700	1 600
Gotländska lantmännens » m. b. p. a.	Visby	108 100	19 650	3 300
Skånska lantm. lokalf. i Ljunghygd u. p. a. ...	Ljunghygd	28 100	6 030	500
» » Södra Åby fastigh.-f. u. p. a. ...	S:a Åby	12 700	2 700	600
» » centralförening u. p. a.	Hälsingborg	206 500	44 200	3 200
Hallands lantmäns centralförening m. b. p. a.	Falkenberg	100 170	21 465	2 800
Skaraborgs » » m. b. p. a.	Mariestad	110 500	—	2 400
» » » »	Skövde	67 810	—	1 500
» » » »	Lidköping	177 000	38 000	3 500
Örebro läns lantmäns centralförening u. p. a. ...	Arboga	119 000	25 500	2 800
» » » » » »	Örebro	274 400	58 800	3 800
<i>Andra föreningar:</i>				
Mälardalens lagerhusförening u. p. a.	Södertälje	151 200	—	2 500
Lantm. lagerhus i Enköping, förening u. p. a. ...	Enköping	183 700	27 100	5 000
Södra Kalmar läns spannmålsodl. fören. u. p. a.	Kalmar	323 600	69 350	5 500
Sölvesborgsortens lagerhusförening u. p. a.	Sölvesborg	121 000	15 000	1 800
Östra Blekinge lagerhusförening u. p. a.	Lyckeby	148 000	31 700	3 250
Kristianstadsortens lagerhusförening u. p. a. ...	Åhus	194 100	15 000	4 500
» » » »	Karpalund	25 500	—	1 000
Knislingeortens lagerhusförening u. p. a.	Vanås	177 565	14 340	2 700
Södra Hallands lagerhusförening u. p. a.	Halmstad	116 000	—	2 000
Varaslättns lagerhusförening u. p. a.	Vara	227 700	31 600	6 000
Sörmländska lantmännens lagerhusfören. u. p. a.	Nyköping	231 630	49 635	4 500
Lån för anskaffande av spannmålstork.				
Allhelgona m. fl. socknars andelstorkerif. u. p. a.	Skänninge	16 000	—	—
Skänningeortens spannmålstorkerifören. u. p. a. ...	»	11 500	—	—
Västerlösaortens andelstorkerifören. u. p. a.	Västerlösa	16 900	—	—
Blekinge spannmålsodlare u. p. a.	Karlshamn	14 965	—	—
Hörbyortens spannmålstorkförening u. p. a.	Hörby	18 275	—	—
Mantorpsortens andelstorkeriförening u. p. a.	Mantorp	16 900	—	—
Vadstenaortens spannmålstorkeriförening u. p. a.	Vadstena	25 845	—	—
Kullabygdens spannmålstorkförening u. p. a.	Mjöhult	20 100	—	—
Borrbyortens spannmålstorkförening u. p. a.	Borrby	9 775	—	—
Lantmännens handelsförening m. b. p. a.	Enköping	12 200	—	—

Även om sålunda numera en betydande del av saluöverskottet av bröds-
spannmål marknadsföres genom jordbrukarnas egna sammanslutningar,
har dock icke någon minskning i de privata spannmålshandlarnas omsätt-
ning med svensk spannmål för kvarnändamål inträtt. Som av förut an-
förda siffror framgår har importen av brödsäd sedan åren närmast före
regleringens inträdande nedgått med inemot 200 000 ton, vilket innebär
att, även om man räknar med en minskning under samma tid i mjöl-
konsumtionen med 10 procent, användningen för kvarnändamål av svensk
brödsäd ökats med mellan 100 000 och 150 000 ton. Den bröds-
spannmål, som för närvarande saluföres genom jordbrukarorganisationer, uppgår
emellertid icke till 150 000 ton. Att den privata handeln med svensk
spannmål under senare år ökats, framgår även av följande tablå över
sammanlagda spannmålsinköpen för ett antal större spannmålshandlare.

År	Inköpta kvantiteter, ton	
	vete	råg
1930	127 339	43 105
1931	112 994	43 204
1932	157 126	61 785
1933	186 439	73 796

Samtidigt med att de privata spannmålshandlarna kunnat öka sin om-
sättning av inhemsk kvarns-
spannmål, hava de genom spannmålsregle-
ringen tillförsäkrats skydd mot förluster på grund av prisfall. Denna
omständighet i förening med de stora brödsädsöverskotten under de senare
åren har lett till att spannmålshandlarna i allt större utsträckning över-
gått till att bedriva lagringsrörelse. De lagerutrymmen, varöver de för
närvarande disponera, kunna beräknas motsvara 275 000 ton, varav dock
lager för 75 000 ton spannmål förhryts.

Ehuru jordbrukarnas egna organisationer och spannmålshandlarna om-
besörja en betydande del av spannmålsdistribution till kvarnarna, sker
dock en stor del av tillförseln till de senare direkt från jordbrukarna. I
detta hänseende råder emellertid olikhet mellan de särskilda kvarnföre-
tagen. De, som äro belägna i större produktionsområden, köpa ofta i stor
omfattning direkt från jordbrukare, medan däremot kvarnar, belägna i
konsumtionsorter, för sin råvaruförsörjning i stor utsträckning äro be-
roende av mellanhänder. Storleken av kvarnföretagen spelar ock helt
naturligt en viktig roll i fråga om ordnandet av deras råvaruförsörjning.

Sättet för kvarnarnas inköp påverkar i viss omfattning även tidpunk-
ten för köpens verkställande. Kvarnar, vilka mottaga spannmål direkt
från jordbrukare, förlägga i huvudsak sina inköp till hösten, medan däremot
de andra kvarnarnas inköp ske mera jämnt under året. Som regel
verkställas dock inköpen till övervägande del under hösten. Följande
tablå är i detta hänseende belysande.

Under olika månader åren 1932 och 1933 vid vissa kvarnar mottagen spannmål,
ton.

M å n a d	1 9 3 2		1 9 3 3	
	Vete	Råg	Vete	Råg
Januari	13 336	4 116	16 613	6 178
Februari	15 828	5 406	28 658	8 408
Mars	11 721	3 920	28 321	12 620
April	19 979	3 904	45 560	11 415
Maj	21 788	3 433	50 550	14 879
Juni	10 524	3 086	16 192	6 811
Juli	5 890	1 867	12 328	7 936
Augusti	15 500	9 580	28 493	14 878
September	55 720	16 350	43 196	18 054
Oktober	49 471	15 029	45 234	14 860
November	44 422	17 983	52 033	15 092
December	20 730	10 233	30 804	12 170

Trots att kvarnarnas förmalning i allmänhet är störst under höstmånaderna, medför den ojämna fördelningen av inköpen, att betydande mängder spannmål måste lagras. Lagringsrörelsen hos kvarnarna har ock under senare år till följd av spannmålsregleringen avsevärt utvidgats. För närvarande beräknas lagringsutrymmena hos landets kvarnar motsvara en spannmålskvantitet av över 150 000 ton.

KAP. 3.

Prisbildningen å spannmål i Sverige.

I ett följande kapitel lämnas en kort översikt av prisutvecklingen å den internationella spannmålsmarknaden. Då till Sverige, som förut framhållits, tidigare infördes avsevärda mängder spannmål, huvudsakligen vete, samt därifrån exporterades icke obetydliga mängder fodersäd, anslöt sig prisutvecklingen å den svenska spannmålsmarknaden till världsmarknadspriserna. Prisfallet i Europa å brödsäd under 1870- och 1880-talen kunde för Sveriges del endast delvis hejdas genom de år 1888 införda spannmålstullarna, vilka 1895 sattes till sitt nuvarande belopp, 3 kronor 70 öre för 100 kilogram omalen vete, råg och korn samt 6 kronor 50 öre för 100 kilogram mjöl därav. Priset å vete hade från början av 1870-talet till början av 1890-talet fallit med över 30 procent. För råg och havre var visserligen priset något mindre men uppgick dock till ej fullt 25 procent. Härigenom åstadkoms en viss utjämning såväl mellan brödsädspriserna och fodersädspriserna som mellan vete- och rågpriserna inbördes. Priserna å de animaliska produkterna hade däremot hållit sig väsentligt bättre. Vid mitten av 1890-talet begynte emellertid i Sverige liksom annorstädes en långsamt stigande prisrörelse för jordbruksprodukter, vilken varade i stort sett ända fram till tiden för världskrigets utbrott. Ehuru prisstegringen framträdde starkast beträffande de animaliska produkterna, för vilka priserna höjdes med mellan 30 och 40 procent, var den tydligt märkbar även för spannmålen. Den framträdde i stort sett med samma styrka för de olika spannmålsslagen, varför den utjämning mellan priserna därå, som tidigare skett, alltjämt i huvudsak bestod. Följande med ledning av markegångstaxorna upprättade sammanställning kan anses belysande för prisutvecklingen i Sverige före världskriget.

Priser i Sverige å vissa jordbruksprodukter, kr. för 100 kg.

	Vete	Råg	Korn	Havre	Fläsk	Smör
1871/1875	18·81	14·49	14·35	11·60	88	157
1891/1895	12·36	11·18	11·03	8·76	81	158
1911/1913	15·08	13·62	13·31	11·60	111	199

Även efter världskriget intill de senaste åren hava priserna inom landet å jordbrukets alster i stort sett följt utvecklingen å världsmarknaden.

Priserna å animaliska produkter hava under ifrågavarande period varit jämförelsevis gynnsamma. Som följd därav lågo foderpriserna i Sverige ända fram till och med 1929 på en hög nivå. Havrepriset varierade sålunda i regel mellan 15 och 16 öre för kilogram och höll sig under sommaren 1928 vid omkring 20 öre för kilogram. Även å majs var priset tidsvis uppe i omkring 20 öre för kilogram. De gynnsamma betingelserna för fodersädsodlingen medförde dock, som redan framhållits, icke någon ökning i denna, utan det stegrade behovet av foder tillgodosågs i huvudsak genom import. Växtodlingen synes sålunda hava befunnit sig i jämvikt trots att brödsädspriserna i Sverige näppeligen med hänsyn till penningvärdet voro tillfredsställande. Vetepriserna för 1921—1923 års skördar höllo sig sålunda under höstmånaderna vid omkring 17 å 18 öre för kilogram. För råg voro motsvarande priser 14 å 15 öre. Det svaga prisläget för brödsäden under angivna tid berodde, vad 1921 års skörd beträffar, på mycket hög skördeavkastning samt, vad de båda övriga årens skördar angår, på svag kvalitet hos desamma. I anslutning till den prisstegring å den internationella spannmålsmarknaden, som började hösten 1924, skedde även en kraftig uppgång av spannmålspriserna i Sverige; vetepriset steg till inemot 30 öre. Redan påföljande år, när den nya skörden kom i marknaden, inträdde dock ett nytt prisfall, och vetepriset var under september och oktober 1925 nere i 20 öre för kilogram. Den återhämtning, som ägde rum under 1926 och 1927, torde delvis få sättas i samband med utförselbevisens införande under hösten 1926. Under hösten 1928 inträdde ett nytt prisfall, vilket blev än mer utpräglat under 1929. Vetepriserna för dessa båda års skördar höllo sig sålunda i allmänhet mellan 18 och 19 öre för kilogram. För råg var priset än mer markerat. Orsaken till denna utveckling torde främst hava varit den inhemska skördens jämförelsevis låga kvalitet och stora omfattning samt därmed sammanhängande avsättningssvårigheter, synnerligast på hösten. Följande tabell belyser utvecklingen.

Inom Sverige noterade priser för vissa jordbruksalster, öre för kg.

År	Vete ¹		Råg ¹		Havre ²		Korn	Majs ²	Fläsk	Smör
	Sv.	Utl.	Sv.	Utl.	Sv. ³	Utl. ⁴	Sv. ¹		Sv. ⁵	Sv. ¹
1922	20·82	—	19·09	—	15·60	—	15·92	17·21	—	305
1923	19·81	—	16·20	—	15·14	14·50	15·20	16·67	—	297
1924	21·45	—	18·85	—	15·12	14·24	17·45	17·41	—	308
1925	25·00	28·95	22·52	25·03	16·72	16·37	19·26	19·23	—	320
1926	24·44	26·15	18·77	—	14·55	13·80	15·61	15·07	—	277
1927	23·86	25·22	22·07	22·76	15·03	15·73	18·04	15·20	—	281
1928	21·14	23·94	21·51	24·28	17·70	18·36	20·41	18·67	—	294
1929	18·80	21·91	17·30	15·54	13·85	14·76	15·54	17·54	154	287
1930	18·46	18·06	14·85	12·20	9·93	8·73	12·16	12·03	129	227
1931	19·09	12·73	16·72	12·41	10·68	8·14	12·56	8·65	85	196
1932	17·38	15·10	15·72	14·77	10·48	10·07	11·79	9·92	86	172
1933	17·18	13·76	15·67	—	9·52	8·50	10·98	9·01	84	200
1934:										
Jan.	16·30	12·38	14·69	9·55	11·29	6·89	12·44	10·65	73	230
Febr.	17·08	12·21	15·27	9·68	11·73	6·80	12·80	10·66	67	230
Mars	17·35	12·16	15·62	—	11·57	6·77	13·00	10·40	69	230
April	17·70	12·08	16·16	9·48	11·58	6·66	—	10·59	79	230
Maj	18·00	12·25	16·59	9·50	11·65	6·74	12·75	11·41	74	230
Juni	19·00	13·03	18·00	—	11·78	7·67	13·00	12·89	72	230
Juli	19·00	13·68	18·00	—	11·96	8·79	—	13·26	73	230
Augusti	15·03	15·72	13·94	—	12·13	10·82	—	14·87	86	230
Sept.	15·12	14·71	14·02	—	12·20	10·18	12·75	15·30	90	230
Okt.	15·81	13·80	14·72	—	11·87	9·77	12·68	15·13	87	230
Nov.	16·08	13·55	15·12	—	12·00	8·84	12·66	15·34	91	230

Under 1930 ägde ett kraftigt prisfall rum å den internationella spannmålsmarknaden. Till följd av statens ingripande under sommaren 1930 åstadkoms emellertid, att verkningarna därav å den svenska marknaden för brödspannmål väsentligen inskränktes. För innebörden av dessa ingripanden och därefter av statsmakterna vidtagna åtgärder till de inhemska spannmålsprisernas stödjande redogöres i annat sammanhang. Här skall därför endast framhållas, att man sommaren 1930 genom avtal med flertalet större handelskvarnar uppnådde, att dessa förbundo sig vid sina inköp av svensk brödsäd under konsumtionsåret 1930/1931 betala vissa fastställda minimipriser, vilka under september 1930 skulle utgöra för vete 18 kronor 50 öre och för råg 15 kronor 50 öre för 100 kilogram samt därefter successivt stiga till 20 kronor 50 öre resp. 17 kronor

¹ Enligt Kommersiella meddelanden. — ² Enligt uppgift från Sveriges allmänna lantbruks-sällskap. — ³ Vit foderhavre. — ⁴ Laplatahavre. — ⁵ Partipriser ur Sociala meddelanden.

50 öre under maj—augusti 1931. Detta system kunde emellertid ej bibehållas. Sedan det visat sig, att utanför avtalet stående kvarnar kunde erhålla sin råvara till lägre priser än de fastställda minimipriserna, övergick man till det nu tillämpade inlösningsförfarandet. Detta innebär i korthet, att en av kvarnföretag bildad förening, Svenska spannmålsföreningen u. p. a., förbundit sig att på vissa villkor till av Kungl. Maj:t bestämda priser inköpa all kvarngill brödsäd, som den 1 juni hembjudes till föreningen mot det att staten åtagit sig svara för uppkommande förluster och tillerkänt föreningen ensamrätt till viss import.

Några åtgärder för uppehållande av fodersädspriserna vidtogos däremot icke, bortsett från restriktioner beträffande användningen av utländsk havre, förrän vid 1934 års riksdag. Den svenska fodersädsmarknaden kom följaktligen att dessförinnan inställa sig väsentligen efter det mycket tryckta läget på världsmarknaden. Sensommaren 1931 var sålunda majspriset i Sverige nere under 8 öre för kilogram. Efter denna tid har det växlat avsevärt; i maj 1932 var priset uppe i 10½ öre för kilogram men under hösten 1933 nere under 9 öre för kilogram. Under senaste månaderna har majspriset som en följd av vidtagna åtgärder för reglering av importen höjts och uppgår för närvarande till cirka 15 öre för kilogram. Priset å vithavre nådde sin lägsta punkt under april 1933, då det uppgick till 87 öre för kilogram, men har därefter stigit och utgjorde i mitten av december 1934 cirka 12 öre för kilogram. De låga foderpriserna hava medfört, att animalieproduktionen svällt ut, vilket framträtt särskilt beträffande fläsk. På grund av att samtidigt avsättningsmöjligheterna utomlands begränsats, har härigenom framtvingsats en kraftig prissänkning för fläsk. Denna i förening med de under senare tiden höjda foderpriserna synes emellertid hava lett till en begränsning i produktionen. Som följd därav hava fläskpriserna under de senaste månaderna något förbättrats.

Priserna å spannmål hava i allmänhet en tendens att stiga under konsumtionsåret, beroende bland annat på att skördens lagring är förenad med vissa kostnader, vilka skola täckas vid försäljning av lagrad spannmål. Denna företeelse har varit föremål för ingående undersökningar såväl i Sverige som i utlandet. Enligt vad därvid framgått, har prisrörelsen i de olika länderna under tidigare år i allmänhet varit avsevärt mera markerad än nu. De förbättrade kommunikationerna samt den internationella såväl som den inhemska spannmålshandelns utveckling hava haft ett utjämnande inflytande så länge handeln var relativt fri. Undersökningarna hava vidare ådagalagt, att prisrörelsen, åtminstone under äldre år, framträtt betydligt skarpare för fodersäd än för brödsäd. Måhända har dock numera den omfattande internationella handeln med särskilt majs haft till följd en förändring även härutinnan. Huru förhållandena i berörda hänseende gestaltat sig å den svenska marknaden belyses av följande tablå.

Spannmålspriser i Sverige för olika månader i genomsnitt under nedan angivna konsumtionsår.

	V e t e		R å g		H a v r e		M a j s	
	öre/kg	% av årsme- deltal	öre/kg	% av årsme- deltal	öre/kg	% av årsme- deltal	öre/kg	% av årsme- deltal
Åren 1925/26—1929/30								
September	20·56	96	18·47	97	14·70	102	16·54	102
Oktober	20·45	95	18·61	98	14·09	98	16·22	100
November	20·75	97	18·72	99	14·13	98	16·34	101
December.....	21·11	98	18·78	99	13·99	97	16·50	102
Januari.....	21·53	100	18·51	98	13·86	96	16·25	101
Februari	21·48	100	18·48	97	13·86	96	16·15	100
Mars	21·26	99	18·59	98	14·04	98	16·14	100
April.....	21·94	102	19·27	102	14·54	101	16·32	101
Maj	22·31	104	19·84	105	14·99	104	16·00	99
Juni	22·29	104	19·57	103	14·80	103	15·69	97
Juli	22·71	106	19·87	105	14·91	104	15·76	98
Augusti.....	21·18	99	18·70	99	15·12	105	15·89	98
Medeltal för år	21·46		18·96		14·38		16·15	
Åren 1930/31—1933/34								
September	16·52	92	14·67	91	10·11	97	9·73	99
Oktober	16·90	94	15·17	94	9·74	94	9·42	96
November	17·34	97	15·56	97	9·75	94	9·52	97
December.....	17·40	97	15·61	97	9·72	93	9·51	97
Januari.....	17·59	98	15·74	98	10·12	97	9·52	97
Februari	18·01	101	16·02	100	10·21	98	9·44	97
Mars	18·21	102	16·28	101	10·22	98	9·67	99
April.....	18·54	104	16·52	103	10·66	102	9·80	100
Maj	18·93	106	16·85	105	11·03	106	10·06	103
Juni	19·49	109	17·61	110	11·03	106	10·08	103
Juli	19·71	110	17·84	111	11·26	108	10·13	104
Augusti	16·79	94	15·03	94	11·11	107	10·44	107
Medeltal för år	17·91		16·07		10·41		9·78	

Av förestående tablå framgår, att före spannmålsregleringens införande skillnaden mellan priserna under oktober och juli påföljande år voro i genomsnitt för vete 2 kronor 26 öre och för råg 1 krona 26 öre, medan motsvarande skillnadsbelopp i medeltal under de fyra senaste konsumtionsåren utgjort 2 kronor 81 öre resp. 2 kronor 67 öre, allt för 100 kilogram räknat. Prisvariationerna hava sålunda skärpts, särskilt för råg, efter regleringens genomförande, vilket helt sannolikt står i samband dels med svårigheterna att under en längre period av stadigt fallande priser, sådan som tiden 1925—1929, över huvud hävda en under året uppgående priströrelse,

helst om organisationen av spannmålsens avsättning är bristfällig, dels ock med den inhemska marknadens isolering efter 1930. Att döma av priserna under innevarande konsumtionsår, vilka ligga anmärkningsvärt högt, synes en förändring hava skett, sannolikt i huvudsak beroende av nytillkomna betydande lagringsutrymmen.

Nu berörda prisskillnader sammanhånga, som redan antytts, med lagringskostnadernas storlek. Dessa växla emellertid avsevärt hos olika lagerhållare. I många fall, såsom exempelvis hos flertalet kvarnar, ingår lagringen i viss utsträckning som en del av deras rörelse och i dylika fall bliva givetvis kostnaderna väsentligt lägre än när lagringen bedrivs som en självständig verksamhet. Även hos olika lagerhållare av samma kategori kunna förhållandena skifta. Sveriges allmänna lantbrukssällskap har verkställt vissa beräkningar över de sannolika kostnaderna, däri inberäknat även ränteutgifter m. m., för lagring av spannmål hos jordbrukare och spannmålshandlare. Resultatet av dessa beräkningar för olika konsumtionsår framgår av nedanstående sammanställning. Minskningen i kostnaderna beror i huvudsak på ränteutgifternas nedgång.

Lagringskostnader från början av nedanstående månader till den 1 juni, öre för deciton.

	1932/33		1933/34		1934/35	
	Jordbrukare	Handlare	Jordbrukare	Handlare	Jordbrukare	Handlare
September	185	240	180	235	155	210
Oktober	170	220	165	215	145	190
November	150	200	150	195	130	175
December.....	135	180	130	175	115	155
Januari.....	115	155	115	155	100	140
Februari	100	135	95	135	85	120
Mars	80	115	75	115	65	105
April.....	60	90	60	90	50	85
Maj	30	60	30	60	25	55

Enligt förestående siffror och med hänsyn tagen till de ökade svårigheterna med lagring under sommarmånaderna skulle man för de senast förflutna åren kunnat räkna med en lagringskostnad hos spannmålshandlare för tiden 15 oktober—15 juli av 2 kronor 50 öre à 3 kronor för 100 kilogram. Detta belopp överensstämmer rätt väl med den prisskillnad, som, enligt vad förut anförts, rått i medeltal under senare år. Hos jordbrukare har den varit avsevärt lägre.

Spannmålspriserna voro tidigare mycket växlande i olika landsändar. Som orsaker härtill hava angivits trafikförhållandena och organisationen av kvarnarnas uppköpsverksamhet. Visserligen göra i regel de större kvarnföretagen sina inköp inom ett rätt vidsträckt område, särskilt sedan importmöjligheterna väsentligen inskränkts, men det oaktat är även

för dem den lokala tillförseln av största betydelse, i all synnerhet som de ofta äro belägna i de sädesrikare provinserna. De större kvarnarnas läge utgjorde därför tidigare, då marknaden var fullt fri, en för den lokala prisbildningen å brödspannmål mycket viktig faktor.

Priser i olika trakter nu och före spannmålsregleringen, öre/kg.

	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Malmö	Göteborg
<i>Vete.</i>					
1927/28.....	22·11	22·40	22·25	22·30	22·50
1928/29.....	18·64	18·52	18·69	19·12	19·16
1932/33.....	17·00	16·76	16·94	17·25	17·15
1933/34.....	16·52	16·37	16·44	16·59	16·60
<i>Råg.</i>					
1927/28.....	22·22	22·40	21·83	22·39	21·97
1928/29.....	19·08	19·21	18·40	17·93	19·17
1932/33.....	15·76	15·56	15·33	15·52	15·39
1933/34.....	15·07	14·82	14·80	15·05	14·80
<i>Foderhavre, vit.</i>					
1927/28.....	¹ 18·77	17·31	16·68	17·36	17·18
1928/29.....	13·98	13·98	15·09	16·19	14·85
1932/33.....	9·23	8·85	—	10·31	9·86
1933/34.....	11·43	10·45	9·77	11·17	² 10·90
<i>Majs.</i>					
1927/28.....	18·24	18·16	18·05	17·77	17·91
1928/29.....	18·02	18·46	18·16	17·81	18·01
1932/33.....	9·23	9·66	9·52	9·18	9·32
1933/34.....	10·80	10·99	11·24	10·61	10·66

Före kriget framträdde Skåne som den landsdel, där spannmålen betalades bättre än i andra delar av landet. Huru förhållandena såväl omedelbart före spannmålsregleringens genomförande som därefter gestaltat sig belyses av tablån härovan. Enligt vad denna utvisar äro de lokala skiljaktigheterna beträffande brödsäd numera ganska obetydliga. Härtill hava säkerligen de förbilligade kommunikationerna bidragit. Att denna faktor ej ensam verkat, framgår emellertid därav, att priserna å havre alltjämt växla icke så litet i olika trakter. Spannmålsregleringen har emellertid genom införande av enhetliga inlösningspris kraftigt verkat till åstadkommande av utjämning av den lokala prisbildningen, vartill jämväl bidragit den numera i kontraktet mellan staten och Svenska spannmålsföreningen intagna bestämmelsen, att leverantör av hembjuden spannmål äger fullgöra sin leverans inom det uppsamlingsområde, som för honom ur fraktsynpunkt är gynnsammast.

¹ Endast noterad vid två tillfällen under året.

² Västgötaslätten.

KAP. 4.

Av staten under senare år vidtagna åtgärder till spannmålsmarknadens stödjande samt Svenska spannmålsföreningens verksamhet.

I avsikt att säkerställa att till brödsäd lämplig svensk spannmål av vete och råg, som ej åtginge för andra ändamål än den inhemska brödsädsförbrukningen, bleve såsom brödsäd använd, utfärdades den 13 juni 1930 (nr 249) förordning om användande av svenskt vete och svensk råg vid framställning av mjöl m. m., den s. k. inmalningsförordningen. Förordningen trädde enligt kungörelse den 14 augusti 1930 (nr 330) i kraft den 1 september samma år. Den 14 augusti 1930 utfärdades jämväl kungörelse (nr 331) med tillämpningsföreskrifter till förordningen. Enligt förordningen åligger det envar, som driver kvarn och därvid använder utländskt vete eller utländsk råg, att vid framställning av vetemjöl och rågmjöl tillika använda svenskt vete och svensk råg i sådan omfattning, att det svenska vetet respektive den svenska rågen i genomsnitt under varje fastställd förmalningsperiod uppgår till viss procent av allt det vete respektive all den råg, som under perioden förmales vid kvarnen (inmalningsprocent). Vid framställning av vetemjöl skall därjämte iakttagas, att det svenska vetet uppgår till viss procent av varje för sig förmalt veteparti (minimiprocent). Vidare stadgas i förordningen såsom allmän regel, att den, som till riket inför vetemjöl, skall vara pliktig att låta däri inblanda mjöl av svenskt vete så, att det svenska mjölet kommer att i genomsnitt svara mot gällande inmalningsprocent och ej för någon del av partiet understiger stadgad minimiprocent, samt att vad sålunda föreskrivits skall, såvitt angår inblandning intill gällande inmalningsprocent, äga motsvarande tillämpning i fråga om rågmjöl. Fastställande av förmalningsperiod samt av inmalnings- och minimiprocent ankommer enligt förordningen på Kungl. Maj:t efter förslag av statens spannmålsnämnd. Inmalningsprocenternas höjd sedan inmalningsförordningens tillkomst framgår av följande tablå.

T i d	Inmalnings- procent för		T i d	Inmalnings- procent för	
	¹ vete	råg		¹ vete	råg
1930 september—oktober ...	60	70	1932 juli—augusti	60	30
november—december...	75	85	1—16 september	80	90
1931 januari—februari	80	95	17 september—15 oktober	85	97
mars—juli	85	95	16 oktober—december...	90	97
augusti—september ...	80	95	1933 januari—maj	95	97
oktober—november ...	70	60	juni—december	98	98
december	60	40	1934 januari—maj	98	98
1932 januari—maj	60	40	juni—december	100	98
juni	50	30			

I syfte att ytterligare stödja brödsädsodlingen träffades den 24 april 1931 mellan staten och en av kvarnföretag bildad ekonomisk förening, Svenska spannmålsföreningen u. p. a., avtal därom, att föreningen under juni och juli vartdera av åren 1931 och 1932 skulle till vissa av Kungl. Maj:t bestämda priser inlösa de myckenheter kvarnduglig svensk brödsäd, som då ännu icke förbrukats. I gengäld tillförsäkrades föreningen och dess medlemmar av staten vissa förmåner. Avtalet har 1932, 1933 och 1934 förlängts på ett år för varje gång, därvid samtidigt en del ändringar i de ursprungliga villkoren företagits. Nu gällande för tiden till och med den 31 december 1935 överenskomna bestämmelser innebära i huvudsak följande.

Staten tillförsäkrar föreningen, att annan än föreningen ej skall äga laglig rätt att, utan föreningens medgivande, till riket införa vete eller råg eller spannmålsblandning, vari vete eller råg ingår, eller mjöl, framställt av vete eller råg, eller gryn av vete. Föreningen äger dock ej rätt att för egen räkning driva handel med utländsk spannmål eller därav framställt mjöl eller gryn. Från den föreningen tillförsäkrade ensamrätten till införsel har gjorts undantag för vissa angivna särskilda fall. Föreningen får ej heller vägra att för annan införa eller att i för varje fall angiven myckenhet låta annan införa mjöl av vete eller råg eller gryn av vete, föreningens styrelse likväl obetaget att, om statens spannmålsnämnd därtill lämnar tillstånd, motsätta sig sådan import i den mån den kan antagas ske i spekulativt syfte. Föreningen skall under tiden juni—juli inköpa all inom landet odlad, salubjuden spannmål av vete och råg, som är av fullgod (torr, frisk och oskadad), kvarnduglig, samt, vid normal skötsel, lagringsduglig beskaffenhet och som hembjudes förenin-

¹ Minimiprocenten för vete har som regel legat 15 enheter under inmalningsprocenten. Kvarnar, tillhörande Svenska spannmålsföreningen, åtnjuta enligt särskilt avtal en inmalningsprocent för vete, som med 10 enheter understiger den eljest fastställda.

gen före den 1 juni det år, inköpet skall äga rum. Inköpen skola ske till det för hela riket enhetliga pris, som för spannmål av normalkvalitet bestämmes av Kungl. Maj:t. Priset för spannmål av annan kvalitet skall, med utgångspunkt från det av Kungl. Maj:t bestämda priset, regleras enligt särskilda mellan spannmålsnämnden och föreningens styrelse överenskomna bestämmelser och prisregleringsskalor. Till ifrågavarande pris skall göras ett tillägg av 1 öre för varje fulla 100 kilogram för var dag, som leveransen till föreningen i enlighet med köpeavtalet äger rum senare än den 1 juni. Då spannmålsnämnden så fordrar åligger det föreningen att, efter anvisningar av nämnden och i av nämnden angiven omfattning, även under annan tid än juni och juli företaga inköp av svenskt vete och svensk råg. Föreningens försäljning av svensk brödspannmål skall ske till pris, icke understigande marknadspriset, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda förordnar. Till täckande av sina kostnader samt förluster vid utövandet av verksamheten äger föreningen att av importör av brödspannmål samt mjöl och gryn därav uppbära gottgörelse med belopp, ställt i relation till mängden av den spannmål, det mjöl eller det gryn, som införes. Dennas storlek bestämmes av föreningens styrelse, därvid dock bland annat gäller den föreskriften, att för fastställande av visst högre gottgörelsebelopp fordras, att sex ledamöter äro ense om beslutet och detta godkännes av Kungl. Maj:t. Vid export skall den erlagda gottgörelsen under vissa förutsättningar restitueras.

Stadgarna för Svenska spannmålsföreningen u. p. a. kunna ej ändras utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Enligt nuvarande lydelse av stadgarna tillkommer medlemskap i föreningen varje enskild eller juridisk person, som driver handelskvarn och som därom ansöker inom viss tid. Medlems delaktighet i föreningen bestämmes efter storleken av medlemmens förmåning av vete och råg. För befattningen med sådan spannmål, som medlem lagrar för föreningens räkning, äger medlemmen av föreningen erhålla viss ersättning. Medlem, som uppfyller honom enligt stadgarna åvilande förpliktelser, äger att genom föreningen införa vete och råg till riket samt att i för varje fall angiven myckenhet få på sig överlåten rätt till införsel av sådan spannmål. Föreningens styrelse består av nio ledamöter med samma antal suppleanter. Ordförande och tre ytterligare ledamöter jämte suppleanter för dem utses av Kungl. Maj:t.

I anslutning till bestämmelserna i kontraktet har den 29 maj 1931 (nr 119) utfärdats förordning, enligt vilken vete, råg, spannmålsblandning, vari vete eller råg ingår, mjöl av vete eller råg ävensom gryn av vete icke få införas till riket av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter rätt till sådan införsel. Vidare har i anledning av samma kontrakt spannmålsnämnden, efter överenskommelse med spannmålsföreningens styrelse, utfärdat bestämmelser angående kvalitetsfordringar och prisregleringsskalor vid föreningens inköp av vete och råg.

Beträffande inlösningspriset bestämdes till en början, att priset vid kustkvarn skulle med 50 öre för 100 kilogram vete eller råg överstiga priset vid inlandskvarn. Efter det att inlösningspriset för 1931 års skörd fastställdes till ett belopp för samtliga kvarnar, återinfördes beträffande 1932 års skörd bestämmelsen om olika priser vid kustkvarnar och inlandskvarnar under viss förutsättning. Sedermera har dock ett enhetligt pris varit gällande. Inlösningsprisernas belopp under olika år framgå av följande tabell.

S k ö r d	Inlösnings- år	Inlösningspris i kronor per deciton			
		Inlandskvarn		Kustkvarn	
		vet	råg	vet	råg
1930	1931	20·00	17·00	20·50	17·50
1931	1932	18·50	16·50	18·50	16·50
1932	1933	19·00	17·50	19·50	18·00
1933	1934	19·00	18·00	19·00	18·00
1934	1935	19·00	17·00	19·00	17·00

Beträffande inlösningspriset för vete år 1935 är att märka, att detsamma visserligen av Kungl. Maj:t bestämts till 19 kronor för deciton, men att därifrån avgår 1 krona för deciton, motsvarande utgående veteavgift. Efter beslut av 1934 års riksdag uttages nämligen jämlikt förordningen nr 427/1934 veteavgift å svenskt vete, som användes för tillverkning inom riket av mjöl eller gryn. Från avgiftsplikt är fritagen viss förmalning mot tull eller lön för odlarens husbehov. Avgiftens belopp får ej överstiga 2 öre för kilogram samt bestämmas av Kungl. Maj:t. Avgiften har, såsom nyss antytts, fastställts till 1 öre samt har utgått från och med den 1 september 1934. Uppbörderna handhaves av spannmålsnämnden. Inflytande avgiftsmedel skola användas till täckande av å spannmålsregleringen uppkommande förluster.

Till stöd för den inhemska fodersädsodlingen hava under senare år ingripande åtgärder vidtagits. Genom förordning den 29 maj 1933 (nr 234) angående användande av svensk havre vid gryn- och mjöltillverkning m. m. har sålunda stadgats skyldighet för den, som driver kvarn och därvid använder utländsk havre, att vid framställning av havregryn, havremjöl, havremust och övriga produkter av havre, avsedda till människoföda, använda svensk havre i sådan omfattning, att den för tid, som Kungl. Maj:t fastställer, (tillverkningsperiod) uppgår till viss av Kungl. Maj:t bestämd procent av all den havre, varav under perioden nämnda produkter framställas vid kvarnen (tillverkningsprocent). I anslutning till denna förordning har genom kungörelse den 14 juni 1933 (nr 343) angående reglering av införseln av havregryn och havremjöl meddelats förbud mot införsel till riket av sådana varor utan till-

stånd av Kungl. Maj:t. Giltighetstiden för nämnda kungörelse var enligt dess lydelse begränsad till den 1 november 1933 men har sedermera förlängts. Omförmälda tillverkningsprocent beträffande havre har fastställts att utgöra för tiden 1 juni—20 september 1933 40 procent, för tiden 21 september 1933—30 april 1934 80 procent, för tiden 1 maj—30 september 1934 70 procent samt för tiden 1 oktober—31 december 1934 85 procent.

Efter beslut vid 1934 års riksdag har vidare genomförts en omfattande reglering av importen av olika fodermedel. Dylik reglering är numera införd å havre, majs, korn, vicker, pelusker och andra foderärter, foderbönor, manioka- och arrowrot (tapiokarot), kli, alla slag, samt andra produkter, vilka genom förmalning eller på annat sätt för foderändamål framställts av omförmälda varor, ävensom melassfoder. Bestämmelser i ämnet återfinnas i kungörelsen den 21 december 1933 (nr 660) angående reglering av införseln av havre och majs samt vissa andra fodermedel, vilken sedermera förlänats förlängd giltighet. Enligt ifrågavarande bestämmelser få sagda varor ej införas till riket utan tillstånd av statens spannmålsnämnd. I samband med förekommande import av nyssnämnda fodervaror uppbäras numera vissa införselavgifter. Enligt förordningen den 18 maj 1934 (nr 153) om införselavgift å havre och majs jämte vissa andra fodermedel skall, i den mån Kungl. Maj:t så förordnar, sådan avgift erläggas för följande varor, som införas till riket, nämligen havre, majs, korn, vicker, pelusker och andra foderärter, foderbönor, manioka- och arrowrot (tapiokarot), produkter, vilka genom förmalning eller på annat sätt för foderändamål framställts av dessa varor, produkter av vete, råg eller annan spannmål, vilka på grund av tillsättning med annat ämne äro tjänliga endast för foderändamål, risfodermjöl, glutenfoder, melassfoder och sockerschnitzel. Därjämte må Kungl. Maj:t ock förordna, att införselavgift skall erläggas för andra till fodermedel hänförliga varor av visst slag, vilka införas till riket. Införselavgift utgår med det belopp, högst 6 öre för kilogram, som Kungl. Maj:t bestämmer. Införselavgiften skall erläggas till tullverket i den ordning, som om tull är föreskriven. Enligt kungörelsen nr 154/1934 utgår införselavgift å förenämnda varor från och med den 22 maj 1934 med 3 öre för varje kilogram av varans nettovikt. — Vidare har i förordning den 24 maj 1934 (nr 172) om skatt å kli stadgats, att för kli, som införes till riket eller som erhålles vid tillverkning inom riket av mjöl eller gryn av vete, skall, där Kungl. Maj:t så förordnar, erläggas skatt. Skatten utgår med det belopp, högst 6 öre för varje kilogram av varans nettovikt, som Kungl. Maj:t bestämmer. Kungl. Maj:t äger medgiva visst undantag från skattskyldighet beträffande kli, som erhålles vid tillverkning inom riket av mjöl eller gryn av vete för odlares husbehov. Skatt för kli, som införes till riket, erlägges till tullverket i den ordning, som om tull är föreskriven. Skatt för svenskt kli uppbäres av spannmålsnämnden enligt kungörelsen nr 174/1934. Enligt kungörelsen nr 173/1934 utgår skatt å kli från och med den 1 juni 1934

med ett belopp av 3 öre för varje kilogram av varans nettovikt. — Medel, som inflyta i form av införselavgifter å havre och majs m. fl. fodermedel eller skatt å kli, skola, enligt de föreskrifter Kungl. Maj:t meddelar, användas till täckande av kostnader i samband med åtgärder för jordbruksnäringens stödjande. De användas huvudsakligen för stödjande av produktionen av animalier, dock skola de medel, som inflyta i skatt å inom landet tillverkat kli, avsättas för med spannmålsregleringen sammanhängande ändamål. — Ytterligare är att nämna, att enligt förordningen den 14 juni 1933 (nr 329) om skatt å oljekakor och vissa andra fodermedel, ändrad genom kungörelse den 24 maj 1934 (nr 177), skatt skall med det belopp, högst 6 öre för varje kilogram av varans nettovikt, som Kungl. Maj:t bestämmer, erläggas för följande varor, som till riket införes eller som inom riket tillverkas för försäljning, nämligen a) oljekakor, b) mjöl, erhållet genom krossning av oljekakor, och c) mjöl, framställt vid extraktion av råvara, som kan användas för tillverkning av oljekakor. Skatt för vara, som införes till riket, erlägges vid införseln till tullverket. Skatt för vara, som tillverkas inom riket, inbetalas å statsverkets giroräkning i riksbanken för statskontorets räkning. Kontrollstyrelsen omhänderhar överinseendet rörande berörda medels behöriga erläggande. Enligt kungörelsen nr 190/1934 utgår oljekaksskatten med ett belopp av 3 öre för kilogram. Ifrågavarande skattemedel användas för mjölkregleringen samt för stödjande av äggproduktionen.

I anslutning till av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet gjort uttalande i dess av 1934 års riksdag godkända utlåtande nr 1 hava vidare bestämmelser meddelats för att underlätta tillförseln av billig havre för utfodring av hästar, som användas för skogskörslor. Genom kungörelse den 19 oktober 1934 (nr 501) har sålunda föreskrivits, att statsbidrag skall i viss utsträckning utgå för sändningar av för foderändamål avsedd inhemsk havre, som transporteras till vissa delar av Norrland samt Kopparbergs och Värmlands län.

Genomförandet av de statliga åtgärder för spannmålsmarknadens stödjande, som under senare år vidtagits, har i stor utsträckning överlämnats åt statens spannmålsnämnd samt Svenska spannmålsföreningen. Spannmålsnämnden utövar sålunda tillsyn å efterlevnaden av inmalningsförordningen och förordningen angående användande av svensk havre vid gryn- och mjöltillverkning m. m. samt meddelar i förekommande fall tillstånd till införsel av de fodermedel, som äro föremål för importreglering. Importen av vete och råg eller mjöl därav samt gryn av vete regleras av Svenska spannmålsföreningen, som i detta hänseende äger ensamrätt. På spannmålsnämnden ankommer vidare bland annat att ombesörja utbetalandet av fraktbidrag för foderhavre enligt vad nyss anförts. Nämnden utövar även tillsyn över att Svenska spannmålsföreningen fullgör sina åligganden enligt förenämnda kontrakt. Rörande dennas verksamhet har inhämtats följande.

De till föreningen under olika år hembjudna myckenheterna vete och råg, fördelade på olika kategorier av lagerhållare, framgå av nedanstående sammanställning. Beträffande jämförelsen mellan siffrorna för olika år är att märka, att kvarnarna under 1931 till föreningen hembjöd större delen av den spannmål, som de förbrukade under månaderna juni—augusti, men att så icke skett under följande år på grund av företagen ändring av föreningens stadgar, som medfört, att det blivit för kvarnarna förmånligare att icke hembjuda den spannmål, som beräknats åtgå till förmalning under sommarmånaderna. Vidare bör beträffande de anförda siffrorna för hembud från jordbrukare framhållas, att dessa omfatta ej endast i jordbrukares eget lager befintlig spannmål utan jämväl annan honom tillhörig hembjuden spannmål.

Till Svenska spannmålsföreningen hembjuden spannmål, ton.

	1931	1932	1933	1934
<i>Vete.</i>				
Jordbrukare	11 651	5 018	22 489	51 755
Jordbrukarsammanslutningar	—	2 162	27 759	60 042
Spannmålshandlare	6 069	2 821	22 922	95 726
Kvarnar	45 384	2 763	39 712	81 736
Summa	63 104	12 764	112 882	289 259
<i>Råg.</i>				
Jordbrukare	15 307	1 065	7 781	19 760
Jordbrukarsammanslutningar	—	290	10 355	26 440
Spannmålshandlare	8 621	371	16 889	48 179
Kvarnar	20 795	1 550	14 880	41 436
Summa	44 723	3 276	49 905	135 815
Summa vete och råg	107 827	16 040	162 787	425 074

Av sammanställningen framgår, att de under de båda senaste åren hembjudna myckenheterna endast till mindre del ägas av jordbrukare. Även hembuden för jordbrukarnas sammanslutningar synas alltjämt omfatta jämförelsevis små kvantiteter, ehuru dessa starkt stigit. Den mest framträdande ökningen ifråga om hembjudna myckenheter uppvisa spannmålshandlarna. Spannmålen har sålunda till huvudsaklig del redan före inlösningstillfället övergått från jordbrukarna till dem, som haft möjligheter att omhändertaga och lagra densamma. Ifrågavarande överflyttning av spannmål från jordbrukarna till andra lagerhållare torde under konsumtionsåren hava skett successivt men med en icke ringa anhopning av densamma till tiden närmast före inlösningstiden. Enligt till spannmålsnämnden inkomna förmalningsrapporter mottogo kvarnarna under april 1933 ej mindre än 57 000 ton och i maj 65 000 ton svensk spannmål, under det att förmalningen samma månader av svensk spannmål

uppgick till allenast 42 000 resp. 41 000 ton. Under maj 1934 mottogos hos kvarnarna 70 000 ton och förmalades 41 000 ton svensk spannmål.

Då spannmålsföreningen började sin verksamhet, räknade man med att vid inlösningstiden icke skulle finnas mer kvar av gammal skörd, än att kvarnarnas lagerlokaler skulle förslå till att härbärgera inköpskvantiteten. Redan framemot sommaren 1933 blev det emellertid uppenbart, att kvarnarnas utrymmen icke skulle vara tillräckliga för ändamålet. Föreningen måste därför träffa avtal med vissa spannmålshandlare, centralföreningar, lagerhusföreningar samt statens lagerhus om lagring under hösten intill den 1 januari 1934 av föreningen tillhörig ännu osåld spannmål.

Med hänsyn till de stora myckenheter brödsäd, som redan då uppgifterna rörande storleken av 1933 års skörd blevo kända, kunde beräknas skola inlösas av föreningen, upptogs under våren 1934 underhandlingar med Svenska lantmännens riksförbund och de större spannmålshandlarna rörande anskaffandet av nya lagerutrymmen. Förhandlingarna resulterade i att föreningen tecknade kontrakt med olika lagerhållare om förhyrande för längre tid av utrymmen för tillhopa omkring 220 000 ton spannmål. Som villkor för tecknandet av dylika hyreskontrakt skulle gälla, att det förhyrda utrymmet icke tidigare eller under de närmast föregående åren använts för spannmålslagring eller att detsamma var helt nytt. Med denna bestämmelse åsyftade föreningen att kunna frigöra de ordinarie utrymmena för inlagring i vanlig ordning av den nya skörden. Föreningen har vidare gått i författning om uppförande av provisoriska lagerlokaler intill statens lagerhus i Tomelilla, Klagstorp och Linköping för vardera omkring 3 000 ton. Spannmålsföreningen har kontraktenslignat bundit sig vid de sålunda förhyrda långtidsutrymmena, vilka för tiden t. o. m. den 31 mars 1935 omfatta 227 220 ton och därefter nedgå sålunda, att utrymmena avse:

den 30/9	1935	225 720 ton
» 31/12	»	221 195 »
» 31/3	1936	151 950 »
» 30/6	»	67 520 »
» 30/9	»	42 720 »

Tidigare var enligt stadgarna för Svenska spannmålsföreningen förutsatt, att föreningen skulle försälja den övertagna spannmålen till de kvarnar, som voro medlemmar i föreningen och vilka i sin ordning hade skyldighet att inköpa ifrågavarande spannmål före årsskiftet. Vid dessa försäljningar skulle föreningen betinga sig gällande marknadspris men beakta det mervärde, spannmål av gammal skörd som regel hade under hösten i förhållande till spannmål av ny skörd. De första åren, då några tyngande spannmålsöverskott icke förefunnos, kunde försäljningarna verkställas till rätt goda priser och utan större förluster för föreningen

än att dessa kunde täckas av inflytande gottgörelsemedel. Annorlunda gestaltade sig emellertid förhållandena under 1933. Till följd av det förefintliga överskottet kommo priserna å ny skörd under hösten att ligga jämförelsevis lågt. Då vidare mervärdet hos den lagrade spannmålen i förhållande till den nya skörden, vilken var av sällsynt god kvalitet, var ringa, blev föreningen nödsakad att vid försäljning av sina kvarvarande lager åtnöja sig med väsentligt lägre priser än tidigare. Därtill kom, att 1933 års brödsädsskörd var så stor, att man icke rimligen kunde upprätthålla stadgandet om kvarnarnas inköpsskyldighet. Denna slopades därför från och med 1934.

På sätt framgår av nedanstående sammanställning hava under hösten 1934 icke obetydligt bättre priser kunnat utvinnas vid försäljning av gammal skörd till kvarnarna än hösten 1933.

Erhållna genomsnittspris vid försäljning under höstarna till kvarnar av spannmål av föregående års skörd, kronor per deciton.

År	Vete	Råg
1931	19·30	15·80
1932	17·36	14·69
1933	15·82	14·05
1934	17·03	14·83

För undanskaffande av det brödsädsöverskott, som uppkommit under de senaste åren, har Kungl. Maj:t i anslutning till vad som förekom vid spannmålsfrågans riksdagsbehandling 1933 medgivit, att i spannmålsföreningens lager befintlig brödsäd finge efter denaturering med eosinlösning försäljas till foderändamål. Dylik spannmål får enligt bestämmelserna i förordning den 24 maj 1934 (nr 180) icke användas för tillverkning av mjöl eller gryn till människoföda eller för utsäde.

Spannmålsföreningens försäljningar av denaturerad spannmål hava till och med utgången av november 1934 omfattat 42 850 ton vete och 21 818 ton råg eller tillhoppa 64 668 ton brödsäd. Därav utgöras omkring 10 000 ton av det överskott av 1932 års skörd, som förefanns vid 1933 års utgång och vilket, i stället för att övertagas av kvarnarna, med större fördel ansågs kunna försäljas till foder.

Priserna å den denaturerade spannmålen sattes till en början till 12 kronor för vete och 11 kronor för råg, räknat per deciton brutto för netto med fri säck. I juni 1934 höjdes emellertid priserna till 12 kronor 50 öre för vete och 11 kronor 50 öre för råg vid köp av partier om minst 500 deciton. Vid köp av mindre partier voro priserna 50 öre högre per deciton. I samband med att priserna å den internationella fodermarknaden stigit och foderimporten åtstramats har spannmålsföreningen ytterligare höjt priserna, så att de nu utgöra 14 kronor för vete och 13 kronor för råg i partier om minst 500 deciton med 50 öres förhöjning för mindre partier.

Vid köp av större partier medgiver föreningen vissa grosshandelsrabatter. Kostnaderna för spannmålsens denaturering, säck m. m. hava hittills ej överstigit i genomsnitt 1 krona 50 öre per deciton. De priser per deciton, föreningen netto för närvarande erhåller, torde sålunda icke överstiga 12 kronor 50 öre för vete och 11 kronor 50 öre för råg.

Tillstånd har ock lämnats spannmålsföreningen att få exportera brödsäd. Dylika tillstånd hava hittills lämnats för 150 000 ton. Härav hava utförts omkring 100 000 ton, huvudsakligen till Tyskland och Danmark. Till en början skedde exporten till de låga priser, som under hösten 1934 gällde i den internationella handeln och vilka uppgingo per deciton till något över 8 kronor för vete och 6 kronor 50 öre för råg. Dessa priser måste ju för föreningen framstå såsom synnerligen otillfredsställande, men låta sig försvaras, om man tänker på de lagringskostnader, spannmålen eljest skulle komma att draga. Senare stego priserna å världsmarknaden, så att försäljningar av råg för export kunde företagas till netto-priser av mellan 8 och 9 kronor för deciton. Även vetepriserna förbättrades temporärt något. Emellertid började rätt snart Frankrike att uppträda som exportör av vete i stor utsträckning och till så låga priser, att spannmålsföreningen icke ansåg det lämpligt att fortsätta med veteexporten. Föreningen har däremot fortsatt med export av råg till Tyskland, därvid föreningen i anslutning till det mellan Tyskland och Sverige slutna clearingavtalet kunnat utfå nettopriser av något över 10 kronor för deciton.

Beträffande frågan om storleken av de å Svenska spannmålsföreningens verksamhet uppkommande förlusterna hava på utredningens föranstaltande utförts vissa beräkningar, vilka återfinnas i den härvid fogade bilagan M.

KAP. 5.

Den internationella spannmålsmarknaden samt i vissa främmande länder vidtagna åtgärder till den inhemska spannmålsodlingens stöd.

Den internationella spannmålsmarknadens utveckling.

Den internationella spannmålshandeln var under äldre tid av jämförelsevis ringa omfattning. De flesta länder voro för sin förbrukning av brödsäd i huvudsak hänvisade till egna jordbruksprodukter. Vid mitten av förra århundradet begynte emellertid förhållandena att förändras. Industriebefolkningens ökning i Västeuropa hade till följd bl. a. ett stadigt stigande underskott i den egna jordbruksproduktionen. Ifråga om spannmål fylldes bristen genom tillförsel till en början från enbart Osteuropa och sedan småningom även från de transoceana länderna. Redan vid 1800-talets mitt utfördes sålunda avsevärda mängder vete från Ryssland till framför allt Storbritannien. Det ryska vetet fick allt större betydelse för världens livsmedelsförsörjning. Åren närmast före kriget var Ryssland det ojämförligt viktigaste veteexporterande landet. Förenta Staternas export av omalet vete och vetemjöl tog fart i början av 1870-talet. Den nådde sin största omfattning — cirka 6 miljoner ton — omkring sekelskiftet. Under 1890-talet började även Argentina och Canada uppträda som viktigare exportländer å den internationella vete-marknaden. Vid sekelskiftet begynte en icke obetydlig utförsel av vete jämväl från Balkanländerna, särskilt Rumänien. — I jämförelse med vete voro övriga sädesslag före världskriget av mindre betydelse för världshandeln. I utomeuropeiska länder hava städse rågodlingen och rågförbrukningen varit relativt ringa och detsamma gäller västra och södra Europa. Däremot har rågen, särskilt under äldre tid, spelat en betydande roll för mellersta, norra och östra Europas länder. De viktigaste rågexporterande länderna före kriget voro Ryssland och Tyskland, av vilka det senare landet även införde avsevärda mängder råg. Den internationella handeln med korn och havre överträffade före kriget råghandeln i omfattning. Såväl av havre som av korn var Ryssland den största exportören. Ifråga om majs, som omsattes å världsmarknaden i stadigt stigande mängder, tillfördes handeln de ojämförligt största kvantiteterna från Argentina. Förenta Staterna, till vilket land åren 1910—1914 ej mindre än 70 procent av världens majsodling var lokaliserad, kom därvid i andra rummet.

Den internationella spannmålshandelns utveckling före världskriget medförde helt naturligt en utjämning mellan priserna i de importerande och i de exporterande länderna. Ännu i början av 1870-talet voro dock spannmålspriserna å den europeiska marknaden höga. Mot slutet av nämnda årtionde inträdde emellertid på grund av den tilltagande vete-tillförseln från framför allt Förenta Staterna ett markerat prisfall, som varade under det följande årtiondet. Prisfallet drabbade framför allt vete, varå priset nedgick med över 40 procent, samt därnäst råg. För foderspannmålen var prissänkningen mindre markerad. Vid mitten av 1890-talet inträdde en ändring i prisutvecklingen. Den då begynnande, långsamt stigande prisrörelsen för spannmål, som framträdde för samtliga sädesslag med ungefär samma styrka och vilken i stort sett fortsatte intill åren närmast före världskriget, torde böra ses mot bakgrunden av det förhållandet, att de hopade näringsförråden i den jungfruliga jorden i de transoceana länderna vid denna tid väsentligen förbrukats och jordbruket därstädes därför måst omläggas i mer kapitalkrävande riktning. Även den stigande efterfrågan på animaliska produkter med därav föranledda höjda priser därå medverkade till att främja produktionen av foderväxter och därmed till att begränsa produktionen av brödsäd.

Världskriget och dess följdverkningar medförde givetvis en fullständig omvälvning av den internationella spannmålshandeln. Kriget utkämpades till väsentlig del i bördiga områden, som föröddes för lång tid framåt. Bristen på arbetskraft och gödselmedel hämmade vidare sädesodlingen i Europa i hög grad. Av största betydelse för världens försörjning med spannmål blev vidare nedgången av Rysslands produktion, varigenom spannmålsexporten därifrån praktiskt taget upphörde. De under kriget uppkomna höga spannmålspriserna ledde till en kraftigt ökad produktion i de utomeuropeiska länderna. Detta var särskilt fallet i Canada, där den med vete, råg, korn, havre och majs besådda arealen fördubblades från åren före kriget till åren närmast efter detsamma. Som följd av dessa förskjutningar kommo de transoceana länderna att få en ökad betydelse för världens spannmålsförsörjning. Särskilt gäller detta, enligt vad följande sammanställning angiver, ifråga om vete och havre.

Världsproduktionen av vete, råg, korn och havre före och efter världskriget, milj. deciton.

	V e t e		R å g		K o r n		H a v r e	
	1909/13	1919/21	1909/13	1919/21	1909/13	1919/21	1909/13	1919/21
Europa.....	348·6	275·0	203·7	141·9	131·4	107·0	257·2	195·4
Nordamerika	243·7	308·3	9·4	20·1	51·0	51·1	218·4	250·5
Asien.....	104·1	93·5	0·0	0·0	57·3	57·6	1·1	2·2
Australien och Nya Zeeland	26·5	32·1	0·0	0·0	0·9	1·2	5·1	3·4
Övriga länder.....	76·1	82·6	0·6	0·6	24·1	22·3	12·6	10·3

Fredskrisens inträde under 1921 med dess starka prisfall träffade även spannmål av olika slag. Å exempelvis vete, red winter nr 2, sjönk noteringen i New York från 271 cents per bushel i genomsnitt under 1920 till 129½ cents i genomsnitt under 1923. Omräknas noteringarna till svensk valuta, framträdde prisfallet ännu starkare och motsvarade i New York 48 kronor 80 öre resp. 17 kronor 90 öre för deciton. Samtidigt nedgick även noteringen å majs i Chicago i ungefär motsvarande grad. Därigenom att produktionen i de utomeuropeiska länderna begränsades jämsides med att köpkraften i Europa steg, bragtes emellertid spannmålsmarknaden snart i jämvikt. Redan under 1924 kunde sålunda en stigande prisrörelse för flertalet sädesslag iakttagas, vilket framträdde än tydligare under 1925. Till prisstegringen torde särskilt hava bidragit den försäljningspolitik, som tillämpades från canadensiskt håll och för vilken senare redogöres. Under tiden från juni 1923 till juni 1925 stego sålunda priserna å vete av nyss angivna kvalitet med ej fullt 50 procent. Beträffande majs var visserligen prisstegringen ej fullt så kraftig, men den uppgick likväl till över 40 procent. I juni 1925 var noteringen, omräknad till svensk valuta, för vete, red winter, i New York 26 kronor 90 öre och för majs i Chicago 16 kronor 20 öre för deciton räknat. Laplatavete noterades samtidigt i Buenos Aires med tillägg av exportavgift till 22 kronor 30 öre för deciton. Redan påföljande år var emellertid marknaden för såväl brödsäd som fodersäd klart vikande. Denna tendens gjorde sig även gällande under de tre följande åren beträffande brödsäden. Noteringen för Laplatavete var sålunda i slutet av 1929 nere i 16 kronor 70 öre för deciton. För vintervetet var motsvarande notering 19 kronor 40 öre. Priserna å fodersäd lågo i jämförelse därmed något bättre. Chicagonoteringen för majs var sålunda i slutet av 1929 13 kronor 10 öre för deciton.

Det jämförelsevis gynnsamma prisläget för fodersäden under åren 1925—1929 bör givetvis betraktas mot bakgrunden av att priserna å animalieprodukterna i den internationella handeln under denna tid voro tämligen stabila och på det hela taget tillfredsställande. Som följd härav framkallades en betydande stegring i animalieproduktionen med därav föranledd ökning i foderbehovet. Denna ökning synes hava fullt ut motvägt den minskning i efterfrågan av foder, som uppstod på grund av hästdragkraftens gradvisa ersättande med motorer samt utfodringsteknikens förbättring under senare år. Fodersädsodlingen höll sig sålunda under ovan nämnda tidsperiod vid i stort sett oförändrad omfattning. Ifråga om majs kunde dock under 1929 förmärkas en tendens till utvidgning.

Spannmålsodlingens omfattning i världen åren 1925—1929.

	Milj. hektar					Milj. deciton				
	1925	1926	1927	1928	1929	1925	1926	1927	1928	1929
<i>Vete.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	28	28	29	29	28	380	329	347	383	395
Nordamerika	29	32	33	33	36	292	337	370	391	307
Argentina.....	7	7	8	—	6	52	60	65	84	44
Australien och Nya Zeeland	4	5	5	6	6	32	46	35	46	36
Övriga	21	20	19	28	26	149	143	150	138	201
Summa	89	92	94	96	102	905	915	967	1 042	983
Sovjetunionen.....	25	29	31	28	30	206	242	205	213	189
<i>Råg.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	17	17	17	16	17	240	191	206	229	239
Nordamerika	2	2	2	2	2	14	13	18	14	12
Argentina.....	.	.	.	.	.	1	1	2	2	1
Övriga	.	.	.	1	.	1	1	—	1	4
Summa	19	19	19	19	19	256	206	226	246	256
Sovjetunionen.....	29	28	28	26	25	226	235	240	192	204
<i>Korn.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	11	11	11	11	12	146	147	143	162	180
Nordamerika	5	5	5	7	8	66	62	79	108	83
Argentina.....	.	.	.	.	.	4	4	3	4	4
Övriga ...	10	9	9	9	11	86	77	78	77	110
Summa	26	25	25	27	31	302	290	303	351	377
Sovjetunionen.....	6	7	7	7	8	57	52	44	53	72
<i>Havre.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	18	18	18	18	18	248	267	254	273	299
Nordamerika	23	23	22	22	20	278	240	240	280	206
Argentina.....	1	1	1	.	1	12	10	8	9	10
Övriga	2	1	1	2	3	9	8	9	11	14
Summa	44	43	42	42	42	547	525	511	573	529
Sovjetunionen.....	13	16	18	17	19	117	151	129	158	157
<i>Majs.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	11	11	11	11	12	159	166	123	97	180
Nordamerika	41	40	40	41	40	741	684	702	721	644
Argentina.....	4	4	4	.	4	82	82	78	59	71
Övriga	15	17	16	20	22	161	165	169	168	214
Summa	71	72	71	72	78	1 143	1 097	1 072	1 045	1 109
Sovjetunionen.....	3	3	3	4	4	43	33	34	34	30

Veteodlingen i världen befann sig, såsom förestående tabell utvisar, under åren 1925—1929 i stadig tillväxt. Arealökningen föll helt på de stora veteproducerande transoceana länderna. Den mekanisering av jordbruksdriiten, som efter kriget ägde rum överallt, lämnade särskilt gynnsamma resultat i nämnda länder, varest odlingen bedrivs mera extensivt och är fördelad på stora brukningsdelar. Även växtförädlingsverksamheten bidrog till att stegra de transoceana ländernas veteproduktion. I Canada hava sålunda framställts ett flertal nya vetesorter, som utmärkas av en hög kvalitet och hög avkastning per arealenhet samt vilka på grund av tidig mognad möjliggöra en regional utbredning av odlingen både åt väster och norr. Även i Australien har till följd av att nya vetesorter framkommit odlingsgränsen förskjutits avsevärt. Övergången till en mera utvecklad jordbruksdrift i de transoceana länderna har givetvis även bidragit att öka växtproduktionen. Medan trädesbruket numera nästan helt försvunnit i Västeuropa som följd av jordbrukets intensifiering därstädes, har införande av träda som ett led i växtodlingen i de transoceana länderna, som utmärkas av ett torrt klimat, möjliggjort odlingens utvidgning till nya jordar (dry farming). Trots att veteodlingen sålunda utvidgats, hava dock hektarskördarna i medeltal ej nedgått utan i allmänhet något stigit. I de trakter, varest jordbruket bedrivs mera intensivt, har även den ökade användningen av konstgödsel bidragit att höja skördeavkastningen. Också i Australien förbrukas numera vid odling av vete stora mängder konstgödsel, särskilt superfosfat.

Samtidigt med att produktionen av vete kraftigt utvidgats efter kriget, har förbrukningen därav gått tillbaka. I Förenta Staterna har sålunda brödkonsumtionen per individ beräknats sedan åren före kriget och fram till och med 1928 hava sjunkit med 15 procent. Samma tendens har gjort sig gällande i flertalet länder i världen, möjligen med undantag av Japan och Kina, varest med den framträngande europeiska kulturen efterfrågan av vete stigit, ehuru den därstädes dock alltjämt är jämförelsevis ringa. Såsom orsak till nyssnämnda tendens plägar framhållas, att med stigande välstånd efterfrågan på dyrare livsmedel, såsom frukt och grönsaker, animaliska produkter m. m., ökas och därvid användningen av bröd och mjöl minskas. Livsmedelspriserna synas därjämte hava mångenstädes förskjutits i en för brödet ogynnsam riktning.

Som en följd av den bristande jämvikt, som sålunda förelegat mellan produktion och konsumtion av vete, hava världsförråden därav stigit. Medan dessa tidigare i regel upptagits av den internationella grosshandeln, hava de numera väsentligen kvarstannat i produktionsländerna. Som framgår av efterföljande sammanställning, vilken visar vetelagrens storlek i de viktigare veteexporterande länderna under olika år, stego förråden mycket hastigt under tiden 1926—1929. Lagren ökades under tre år med nära 150 procent. Även därefter till och med 1933 hava världsförråden av vete fortsatt att stiga ehuru i väsentligt långsammare tempo.

Lager av vete den 1 augusti nedan angivna år, milj. ton.

	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
U. S. A.	3.1	3.8	4.1	7.5	8.9	9.6	11.3	11.1	8.4
Canada	1.1	1.5	2.5	3.5	3.5	3.8	3.7	5.9	5.5
Argentina	1.3	1.3	1.9	3.0	0.9	1.3	0.9	1.3	2.6
Australien	0.3	0.7	0.7	0.8	1.0	1.3	1.0	1.2	1.0
Flytande partier	1.0	1.2	1.2	1.0	1.1	1.0	0.9	0.9	1.0
Summa	6.8	8.5	10.4	15.8	15.4	17.0	17.8	20.4	18.5

De sålunda hopade veteförråden hava så småningom lett till ett sammanbrott av marknaden. I början av 1930 inträdde ett kraftigt prisfall, som inom loppet av ett år nedbragte vetepriserna till något över hälften. Prisfallet var mera framträdande för Laplatavete än för nordamerikanskt vete. Priserna å övriga sädesslag följde så småningom vetepriserna, och spannmålsmarknaden nådde under sommaren och hösten 1931 ett bottenläge. Priset för rött vintervete i New York uppgick då tidvis till 8 kronor 50 öre för deciton samt för Laplatavete i Buenos Aires till 5 kronor 50 öre för deciton. Majs noterades samtidigt i Chicago till 6 kronor 20 öre för deciton. För Laplatahavre var priset i London samtidigt 6 kronor 60 öre för deciton. Foderprisernas fall åtföljdes av en motsvarande katastrofal nedgång i animalieprodukternas priser, ehuru denna kom något senare.

De sålunda starkt försämrade vetepriserna framkallade helt naturligt en viss återhållsamhet ifråga om veteodlingen. Den besädda arealen i världen, Sovjetunionen undantagen, minskades sålunda från 106 miljoner hektar under 1930 till 95.1 miljoner hektar under 1933. Av hittills publicerade uppgifter rörande vetearealens storlek under 1934 att döma synes nedgången hava fortsatt jämväl under detta år. Minskningen föll i huvudsak på Förenta Staterna, där arealen nedgick från 25.4 miljoner hektar under 1930 till 19.2 miljoner hektar under 1933, samt Australien, varest motsvarande tal voro 7.4 miljoner hektar resp. 6.1 miljoner hektar. I de europeiska länderna hava främst på grund av åtgärder, som från statsmakternas sida i dessa länder vidtagits till den inhemska spannmålsodlingens skydd, veteodlingen i allmänhet icke gått tillbaka utan snarare utvidgats. Mest betydande är denna utveckling i Tyskland, varest vetearealen stigit från 1.8 miljoner hektar under 1930 till 2.3 miljoner hektar under 1933. I det näst Sovjetunionen viktigaste veteproducerande landet i Europa, nämligen Frankrike, har veteodlingen under angivna tid hållit sig tämligen oförändrad vid 5.4 miljoner hektar. Under inflytande av det stora veteöverskott, som till följd av 1933 års rika skörd uppstått i flertalet europeiska länder, hava dock i flera av dem vidtagits åtgärder för att begränsa odlingen under 1934, men dessa synas ej hava lämnat något större resultat. Vetearealen i Europa beräknas sålunda under 1934 hava minskats blott med omkring 200 000 hektar i jämförelse med

Spannmålsodlingens omfattning i världen åren 1930—1934.

	Milj. hektar					Milj. deciton				
	1930	1931	1932	1933	1934	1930	1931	1932	1933	1934
<i>Vete.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	30	31	31	26	26	370	391	405	390	334
Nordamerika	35	34	34	30	28	356	341	323	217	210
Argentina.....	8	6	7	8	7	63	60	64	78	.
Australien och Nya Zeeland	7	6	6	6	5	60	54	61	50	.
Övriga	26	27	27	25	.	210	107	190	218	.
Summa	106	104	105	95	.	1 059	1 053	1 043	953	.
Sovjetunionen.....	33	37	35	36	.	269	.	203	227	.
<i>Råg.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	17	17	16	16	16	235	197	237	249	209
Nordamerika	2	2	2	1	1	18	10	13	6	6
Argentina.....	.	.	1	1	.	1	2	3	2	.
Övriga	1	—	—	—	—	3	5	3	—	.
Summa	20	19	19	18	.	257	214	256	257	.
Sovjetunionen.....	28	28	26	25	24	236	.	220	242	.
<i>Korn.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	12	12	11	11	.	165	150	170	168	.
Nordamerika	7	6	6	5	5	95	58	84	48	.
Argentina.....	.	.	1	1	.	3	4	7	8	.
Övriga	11	11	12	9	.	98	102	86	75	.
Summa	30	29	30	26	.	361	314	347	299	.
Sovjetunionen.....	7	7	7	7	.	67	.	50	78	.
<i>Havre.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	18	18	17	17	.	249	246	269	256	210
Nordamerika	21	21	22	20	19	250	214	241	154	132
Argentina.....	1	1	1	.	.	9	11	10	8	.
Övriga	2	1	2	3	.	13	11	12	29	.
Summa	42	41	42	40	.	521	482	532	447	.
Sovjetunionen.....	17	17	15	17	.	166	.	112	154	.
<i>Majs.</i>										
Europa utom Sovjetunionen	12	12	12	12	.	156	161	196	151	.
Nordamerika	41	43	44	41	37	523	658	738	592	360
Argentina.....	5	4	4	4	.	107	76	68	59	.
Övriga	22	23	23	106	.	210	220	208	84	.
Summa	80	82	83	57	.	996	1 115	1 210	886	.
Sovjetunionen.....	4	4	4	4	.	27	.	34	48	.

föregående år. Den genom arealminskningen under de senare åren framkallade nedgången i veteproduktionen i världen har dock ej varit tillräcklig att uppväga den fortgående minskningen i förbrukningen. För nordamerikanskt vete hava visserligen priserna under såväl 1932 som 1933 förbättrats, men för Laplatavetet har marknaden varit tryckt. Först under senaste året synes en viss jämvikt mellan produktion och förbrukning hava inträtt. En ytterligare förbättring av priserna å amerikanskt vete har ock skett under 1934. För Laplatavete är däremot priset alltför mycket ogynnsamt. Noteringen därå i Buenos Aires under november 1934 var i medeltal 5 kronor 80 öre.

Rågarealen har under de senaste åren hållit sig jämförelsevis oförändrad. För närvarande odlas råg mest i Sovjetunionen, till vilket land cirka hälften av rågproduktionen hänförs, samt i Polen och Tyskland. Kornodlingen har gått tillbaka, beroende framför allt på en kraftig inskränkning i den besådda arealen i Förenta Staterna. I Europa däremot har kornodlingen i huvudsak bibehållit sin tidigare omfattning. Även havreodlingen har något minskats på grund av mindre areal i Förenta Staterna. I Canada har den däremot ökat. Cirka hälften av den med havre besådda arealen finnes för närvarande i Nordamerika. I Europa äro Frankrike, Tyskland och Polen de viktigaste havreodlande länderna. Vad slutligen majsodlingen beträffar, utvidgades den under åren 1930—1932 avsevärt i Förenta Staterna, men under såväl 1933 som framför allt 1934 har en kraftig begränsning av majsarealen därstädes skett. På grund av samtidigt inträffade ogynnsamma skördeförhållanden hava majsskördarna under sistnämnda båda år varit jämförelsevis låga — under 1934 har nästan missväxt rått — och som följd därav har ock en mycket markerad förbättring i foderpriserna å världsmarknaden inträffat under 1934.

I Nordamerika under senare år vidtagna åtgärder till spannmålsmarknadens stöd.

I Canada och Förenta Staterna hava under det senaste årtiondet vidtagits vissa prisstödjande åtgärder i syfte att stödja vetemarknaden och förhindra prisfall, som beräknats inträda på grund av stora skördar.

Poolen i Canada. I Canada skedde detta till en början genom den s. k. »Poolen», utgörande en sammanslutning av jordbrukare. Den skulle så ordnas, att utbud och avsättning komme i mera jämnt förhållande till efterfrågan, varigenom alltför starka fluktuationer i priskurvorna skulle avvärras. Jordbrukarna skulle av poolen på hösten erhålla ett visst pris för sin vara. Härigenom skulle undvikas de kraftiga utbud, som annars i allmänhet på grund av farmarnas inbördes konkurrens förorsakade ett starkt prisfall, då den nya skörden kom i marknaden. Priset skulle seder-

mera regleras vid årets slut efter poolens försäljningspriser. Man hoppades också att härigenom kunna hindra alltför våldsam spekulation. Under loppet av 1923 och 1924 bildade farmarföreningarna i de tre canadensiska veteprovinserna, Manitoba, Saskatchewan och Alberta, var sin »vete-pool», som vid årsskiftet 1924/1925 tillsammans hade cirka 100 000 medlemmar. Dessa tre pooler arbetade självständigt och oberoende av varandra men efter samma principer. Medlemmarna fingo förbinda sig att under fem år icke sälja vete till annan än den pool, under vilken de sorterade.

Hösten 1924 bildade de tre poolerna en gemensam försäljningsorganisation, The Canadian Co-operative Wheat Producers, med ensamförsäljningsrätt till allt vete, som inkom till poolen. Denna organisation skulle följa och studera marknadsläget, varå den även kunde öva en viss inverkan genom sin försäljningspolitik.

Genom att avsätta en viss del av likviderna (2 cts pr bushel) till en fond för inköp och uppförande av elevatorer kunde man också lösa lagringsproblemet, vilket annars varit svårt, enär poolen naturligtvis mötte starkt motstånd från de privata spannmålshandlarna, som då ägde eller kontrollerade de flesta av veteprovinsernas 3 500 elevatorer.

»Canada-poolen» torde från början hava siktat väl högt i sin försäljningspolitik. Genom att 1925 samverka med en hausse-grupp i Chicago hölls under detta år prisnivån så, att den vid årets slut nästan var högre än vid årets början, trots att vetetillgången i världen var väsentligt förbättrad.

1927 års skörd blev i Canada den näst största i landets historia. Genom att utbuden höllos tillbaka hindrades dock till en början prisfall, en situation som utnyttjades av Argentina, som då kraftigt ökade skeppningarna. Poolen avvaktade gynnsamma tider, men 1928 kom med ännu en rekordskörd, större än föregående års. Återhållsamhet i saluförandet av överskottet borttog visserligen delvis det tryck, som detta skulle utövat i en fri marknad. Men då Europa 1929 bärgade en ovanligt stor skörd av god kvalitet och Tyskland, Frankrike och Italien genom tullhöjningar försvårade importen, kunde en kraftig baisse ej undvikas, trots sämre skördeutsikter i Nordamerika.

Poolens återhållsamhet i kombination med Farm Boards i Förenta Staterna åtgärder att genom högbelåning draga vete från marknaden hade till följd minskad export och ökade synliga förråd inom hemlanden. Argentina, Australien och Donauländerna fingo sälja sina överskott, medan i Nordamerika lagringsproblemet blev alltmera kritiskt.

När därför priset kom 1930, blev Canadapoolens läge synnerligen allvarligt. Man hade på våren stora osålda lager. I slutet av året tillkännagavs, att poolen gjort stora förluster, och kritiken av ledningens försäljningspolitik ledde till chefsbyte. Den nye ledaren meddelade sin avsikt

att slopa poolens försäljningsorganisation och i stället sälja i den reguljära handeln.

Vid årsskiftet 1930/1931 meddelades, att poolen sålde vete till 50 cents pr bushel i Fort William, vilket motsvarade 33 cents eller 4 kronor 50 öre pr 100 kg på farmen. Poolens position som avgörande maktfaktor på den internationella spannmålsmarknaden var i och med detta förbi.

Federal Farm Board i Förenta Staterna. Sedan länge hade i Förenta Staterna talats om ett statligt ingripande för att hjälpa farmarna ur deras svåra läge. I april 1924 utfärdade presidenten en proklamation, vari bestämdes, att importtullen för vete skulle höjas från 30 till 42 cents per bushel eller med 12 cents, motsvarande i svenskt mynt en höjning från 4 kronor 15 öre till 5 kronor 85 öre per 100 kg. Härmed avsågs att förhindra import av canadensiskt vete till U. S. A. och på detta sätt reducera det dåvarande exportöverskottet samt åstadkomma en höjning av det inhemska vetepriset. Man tvivlade allmänt på att åtgärden skulle få nämnvärd praktisk betydelse, men genom inverkan av flera faktorer ändrades marknadsläget fullständigt. Genom livliga köp från Europa och stark efterfrågan från Fjärran Östern stadgades marknaden, och under senare hälften av 1924 inträdde hausse, understödd av kraftig spekulation. Emellertid kom reaktionen 1925 med en våldsam baisse. Man var så tillbaka i samma situation som förut, och farmarna klagade ånyo över de låga priserna. I början av 1927 antog amerikanska senaten den s. k. Mc Nary-Haugen-billen, som avsåg att införa ett slags utjämningsystem beträffande lantbruksprodukter, speciellt vete. Den föreslagna organisationen skulle få oinskränkt makt att, så långt dess resurser räckte, disponera över marknadsöverskottet. Staten skulle anslå rörelsekapital, 250 miljoner dollars. Från farmarna skulle upptagas en »egaliseringsavgift» för att täcka förluster och utgifter för prisregleringen. Presidenten inlade emellertid sitt veto mot förslaget.

Även följande år (1928) blev skörden av vete större än beräknat, och man försökte förgäves genom lagring undanhålla marknaden avsevärda kvantiteter i förhoppning om statlig hjälp. Marknaden visade emellertid sjunkande tendens, tills i juni ett häftigt omslag skedde efter presidentens budskap om ett anslag av 100 miljoner dollars för uppköp av gamla skördens överskott.

I juni 1929 blev farmhjälpslagen antagen av kongressen, fast i modifierad form. Exportdumpingen i samband med den föreslagna utjämningsavgiften förkastades, men ett »Federal Farm Board» bildades för att reglera spannmålsöverskotten, och en fond på 500 miljoner dollars upprättades, varav tills vidare 150 miljoner ställdes till Farm Boards förfogande. Följden blev en kraftig hausse, som varade till juli 1929. Därefter och sedan Europas nya skörd kommit i marknaden kunde marknadsläget ej hållas uppe, utan en långvarig baisse-period inträdde. Farm

Board bidrog visserligen att genom högbelåning draga vete från marknaden, men följderna blev i stället en betydlig minskning av exporten och oroande stora förråd inom landet.

1930 började man också mera allmänt betrakta Farm Boards stödpolitik som ett baisse-moment på lång sikt, när någon gång såväl Farm Boards som Canada-poolens lager måste avvecklas.

Då de nya skördarna började komma i marknaden, inträffade också nya, svåra prisfall. Farm Board förklarade sig ej komma att stödja priset å den nya veteskörden, eftersom farmarna ej minskat arealerna såsom föreskrivits, och följderna blev stora pristryckande utbud.

I början av februari 1931 tycktes det ett slag ljusna på grund av torka i U. S. A. och Canada samt ogynnsamma rapporter från Frankrike. Dessutom ansåg man sig kunna räkna med en betydande utfodring av vete i U. S. A. på grund av den felseklagna majsskörden. Den ökade efterfrågan möttes emellertid av rikliga utbud från Argentina och Sovjetunionen, och då skördeutskikterna i Nordamerika förbättrades, gingo de uppnådda prisvinsterna åter förlorade.

Farm Boards avsättningssvårigheter ökades, och hotet att dess stora lager skulle säljas i konkurrens med den nya skörden pressade priserna ytterligare nedåt.

Vid inträdet i det nya skördeåret i augusti 1931 sökte man på allvar lätta Farm Boards lager, dels genom att med Brasilien byta 700 000 ton vete mot kaffe, dels genom att på lång kredit sälja 450 000 ton till Kina och 200 000 ton till Tyskland, men dessa åtgärder verkade givetvis pressande på övriga exportmarknader.

De senaste åren har Farm Board sökt lätta sina lager genom försäljningar på de reguljära marknaderna, och på sommaren 1932 reducerades dess lager till omkring 2½ miljoner ton mot det dubbla vid samma tid året förut. I augusti 1932 beräknades, att Farm Board endast hade kvar c:a 1½ miljoner ton, och i oktober skedde en ytterligare försäljning av 400 000 ton till Kina på flerårig kredit. I februari 1932 lämnades ett meddelande, att Farm Board skulle hava förlorat omkring 250 miljoner dollars, alltså hälften av det anslag, som lämnats.

Åtgärder i Förenta Staterna för arealbegränsning. I januari 1933 utlovade regeringen, att farmarna skulle för den del av veteskörden, som förmaldes inom landet, erhålla ett pris av 60 cents per bushel, under förutsättning att de reducerade den besådda arealen med 20 procent. Vidare skulle vissa stödlån beviljas endast dem, som minskade arealerna. Denna plan hann dock aldrig komma till utförande före presidentskiftet i mars månad.

I mitten av maj 1933 undertecknade presidenten »The Farm Relief Bill», (jordbrukshjälplagen), som gav honom makt att begränsa de odlade area-

lerna genom avtal med producenterna om arrendering av den jord, som ej besåddes.

Enligt av jordbruksdepartementet i Washington i november 1934 offentliggjort meddelande hade avtal om arealminskningar då träffats i den omfattning, att ersättningar på över 100 miljoner dollars skulle utgå. Av arrendebeloppet betalades 70 procent omedelbart, sedan vederbörande kontrakt godkänts. På många håll tvivlade man på, att någon arealbe-gränsning verkligen skulle äga rum med detta system. Det låg ju nära till hands för dem, som ej skrevo under kontrakten, att i stället öka sina arealer för att kunna profitera på eventuellt högre priser. Detta tycks även i viss omfattning hava skett.

Innevarande år har U. S. A:s majsskörd slagit fullkomligt fel. På grund härav beräknas, att mellan 1½ och 2½ miljoner ton vete komma att användas till utfodring inom landet. Dessutom har, mot reducerad tull, importerats en del vete av lägre kvalitet från Canada till foderändamål. Havre och majs hava köpts i allt större kvantiteter från utlandet, och enligt senaste meddelande sålde Polen i början av december 1934 tre laster råg för prompt leverans.

I vissa europeiska länder under senare år vidtagna åtgärder till den inhemska spannmålsmarknadens stöd.

De väldiga prisfall å spannmål, som inträffat under de senare åren, hava, som redan antytts, föranlett flertalet länder i Europa att ingripa till den inhemska spannmålsmarknadens skydd. I Kungl. Maj:ts proposition nr 108/1930 och i särskilda utskottets utlåtande nr 2/1930 ävensom i berättelsen över statens spannmålsnämnds verksamhet under år 1932 hava redogörelser lämnats för de åtgärder, som i sådant syfte vidtagits i åtskilliga länder. Här skall därför endast något beröras förhållandena i vissa europeiska länder, varest spannmålsmarknaden under de senaste åren blivit föremål för en mer eller mindre fullständig statlig reglering.

Till dessa länder hör *Frankrike*. Den 10 juli 1933 har utfärdats en förordning angående skyddande av den franska vetemarknaden. Därvid fastställdes för vete av viss kvalitet, avsett till människoföda, ett lägsta grundpris vid köp från producenter av 115 francs för deciton att gälla under tiden 16 juli 1933—15 juli 1934. Med början den 1 september 1933 skulle detta minimipris den 1 i varje följande månad höjas med 1.50 francs per 100 kilogram. I minimipriset fick dock ej inräknas mäklare- och kommissionsarvoden samt transportkostnader.

I syfte att garantera ett för konsumenternas behov normalt utbud av vete och mjöl bemyndigades regeringen att hos kvarnägare och bagerier verkställa nödiga rekvisitioner av vete och mjöl, ävensom att taga i anspråk industriella och kommersiella företag, som producerade, bearbetade eller lag-

rade dylika livsmedel. Vidare föreskrevs, att varje veteproducent årligen före den 1 maj skulle lämna uppgift å storleken av den jordareal, han besått med höst- och vårsäd, samt att varje företag och person, som förvarade vete och mjöl till en kvantitet överstigande 1 ton, skulle vid början av varje konsumtionsår deklarerat innehavets storlek. I varje spannmålsproducerande departement skulle bildas en kommitté med uppgift att till regeringen inkomma med rådgivande yttranden rörande de åtgärder, som borde vidtagas av regeringen i syfte att reglera spannmålsproduktionen och i övrigt skydda den inhemska marknaden. En centralkommitté (*comité nationale d'organisation et de contrôle du marché des céréales*) med liknande uppgifter skulle tillsättas inom jordbruksdepartementet. I syfte att förhindra ett starkt prisfall å vete vid skördeårets början skulle vissa jordbrukarsammanslutningar beredas ekonomisk möjlighet att verkställa upplagring av vete, vilket sedermera borde efter hand försälgas. Om av de vid början av konsumtionsåret avlämnade rapporterna rörande lagren av vete och mjöl kunde antagas, att tillgången av vete skulle komma att överstiga efterfrågan, ägde jordbruksministern inom ramen av för honom tillgängliga krediter låta verkställa lagring och uppköp av hela eller en del av detta överskott, dock skulle vid eventuell senare prisstegring köpekontrakten kunna hävas. I händelse av överskott av vete skulle premier utbetalas för att uppmuntra användningen av inhemskt vete till annat än människoföda.

För att möjliggöra ovan angivna åtgärder avsågs att årligen högst 300 miljoner francs skulle stå till förfogande. Detta belopp beräknades kunna erhållas genom anlitande av medel, som inflöte 1) av tullen å utländskt vete, 2) av vissa böter, 3) av skatt å ris och annan spannmål än vete, som importerades från främmande länder med undantag av franska protektorat och mandatområden, 4) av skatt å den kvantitet vete, som förmalts under året, 5) av en viss »surtaxe», utgående vid affärstransaktioner med spannmål.

Under 1933 utfärdades sedermera speciella förordningar med detaljbestämmelser för tillämpningen av de ovan nämnda riktlinjerna ifråga om kvarnar, rörande denaturering av spannmål m. m. Genom lag den 28 december 1933 anbefalldes arealminskning enligt särskilda grunder. Bland annat förbjöds odling av vete å jord, som föregående år besåts med vete, samt fastställdes en förmalningsskatt å 3 francs per 100 kilogram vete, avsett till framställning av mjöl. Enligt en den 17 mars 1934 utfärdad lag skall vete, som under 1934—1935 övertagits av staten, från och med den 1 augusti 1934 i en viss av jordbruksministern bestämd proportion användas av kvarnföretagen. Kvarnägarna äro därvid pliktiga att betala denna säd till visst minimipris. Den 13 juli 1934 utfärdades en förordning angående tillämpningen under tiden 16 juli 1934—15 juli 1935 av minimipris å inhemskt vete. Sålunda fastställdes minimipriset för nämnda period för till konsumtion avsett förstklassigt vete till 108 francs per

deciton. Undantag göres dock för vete av 1933 års skörd. Från och med den 1 november 1934 till den 1 april 1935 höjes minimipriset med 1 franc per månad, den 1 maj 1935 med 2 francs samt den 1 juni 1935 med ytterligare 2 francs. För exporterat vete är fastställd en exportpremie av 75 francs för deciton.

I Frankrike hava särskilda bestämmelser meddelats angående användning vid förmalning av inhemsk spannmål, och har inmalningsprocenten legat nära 100. Det visade sig emellertid vid senaste skördeårets slut, att ett överskott på över 3 miljoner ton fanns kvar. Trots prisbestämmelserna hava därför svårigheter för producenterna förefunnits att finna avsättning för spannmål, och samtidigt ha de större kvarnarna framfört starka klagomål över att deras omsättning ginge tillbaka genom svår konkurrens med mindre företag, som icke syntes följa prisbestämmelserna. Med hjälp av exportpremier har under hösten 1934 export ägt rum till synnerligen låga priser.

I Tyskland hava under senaste år mycket ingripande åtgärder vidtagits till den inhemska spannmålsmarknadens stödjande. Spannmålstularna hava successivt höjts, så att de för närvarande uppgå till för vete RM. 35:—, för råg och korn RM. 20:—, för havre RM. 16:— och för majs RM. 2:50, allt för deciton. Majsimporten har emellertid endast varit tillåten för ett särskilt statligt organ, som sedermera försålt majsen till ett pris, som betydligt överstigit inköpspriset ökat med tull.

Från och med augusti 1929 infördes inmalningstvång.

Vid sidan av dessa åtgärder har ett särskilt statligt bolag (Deutsche Getreide Handelsgesellschaft) tjänstgjort som stödorgan och sökt verka reglerande på spannmålsmarknaden genom stödköp, försäljning av brödspannmål för utfodring efter eosinering samt ordnande av lagring och belåning.

Stödköp ha företagits på spannmålsbörsen i Berlin samt från nyåret 1933 även på andra spannmålsbörser och direkt i några produktionscentra, t. ex. Stettin. Även där köpen skett å andra orter, har spannmålen i allmänhet mottagits och upplagrats i Berlin. Spannmålen har sedermera försålts antingen till kvarnar eller för utfodring.

Åtgärder för underlättande av lagring ha verkställts sålunda, att bolaget auktoriserat vissa lagerhållare, som därefter genom bolaget fått utställa särskilda lagerbevis för spannmål av godkänd kvalitet av olika klasser. Dylika lagerbevis ha sedermera kunnat belånas.

Vidare har staten 1932 slutit en lagringsöverenskommelse med Konsortium Deutscher Weizenmühlen. De kvarnar, som anslutit sig till ifrågasvarande konsortium, ha erhållit rätt att i stället för den lagliga inmalningsprocenten av 97 procent tillämpa en dylik av 70 procent, varvid emellertid de 27 procenten utländskt vete skola utgöras av sådant, som införts såsom utbytesvete (Austauschweizen), varom mera nedan. De till konsortiet anslutna kvarnarna måste åtaga sig att utöver sina van-

liga lagermängder under fyra månader inlagra en kvantitet, motsvarande en månads förmalning. Utbytesvete erhålles på så sätt, att vid utförsel av tyskt vete utställes utförselbevis, berättigande till införsel av vete, som får införas tullfritt, om utförseln ägt rum före den 1 november, och, om utförseln skett efter den 1 november, mot en tull av RM. 0.75 per deciton.

För att stödja priset inom landet har bolaget även i öppna marknaden uppköpt utförselbevis. Av dessa har större delen försålts för import av utbytesvete men en del behållits. Den därigenom uppkomna förlusten övertogs av bolaget.

Åtgärderna för reglering av spannmålsmarknaden under skördeåret 1933—1934 voro planlagda efter samma grunder som föregående år med den skillnaden, att man ej avsåg att verkställa någon eosinbehandling och följaktligen ej heller att verkställa särskild försäljning av råg och vete för utfodring. För att likväl uppnå en utfodring, framförallt av råg, avsåg man att så höja priset på övriga fodervaror, att en utfodring även av brödspannmål skulle ernås. Man räknade vidare med, att den sänkning av vetekonsumtionen, uppskattad till 20 procent, som inträtt under senaste åren, skulle kunna övervinnas till följd av ökad köpkraft genom minskning av arbetslösheten. De planlagda åtgärderna ansågos vara tillräckliga, under förutsättning att veteskörden, såsom den först uppskattades, icke översteg föregående års. Emellertid visade senare skördeberäkningar, att det totala överskottet sommaren 1934 skulle, under förutsättning av oförändrad konsumtion, bli större än vad man förut beräknat. Inför dessa utsikter ansågo myndigheterna det vara nödvändigt att i första hand vidtaga åtgärder för stödjande av prisbildningen. Därvid genomfördes en anordning, enligt vilken kvarnarna ålades att månadsvis uppköpa en viss kvantitet brödsäd till av myndigheterna fastställt pris. Denna kvantitet ställdes i relation till kvarnarnas tidigare förmalning. Samtidigt ha kvarnarna tvångskartellerats, varvid kvarnarnas förmalningskvantitet ävenledes fastställdes i proportion till tidigare förmalning.

Emellertid visade sig dessa åtgärder icke tillfyllest. Trots tidigare uttalande mot ett system av minimipriser, infördes i oktober 1933 s. k. fastpriser, vilka i verkligheten äro minimipriser. Dessa priser gälla vid inköp direkt från producenterna, och ha mellanhänderna rättighet att göra vissa tillägg. Landet är uppdelat i olika prisområden, sexton för råg och fodervaror, sjutton för vete och nitton för havre. Priserna äro lägst i östra Tyskland och höjas mot väster. Dessutom stiga priserna månatligen från höst till vår.

Det statliga stödbolaget har ersatts av ett ämbetsverk (Reichsstelle für Getreide, Futtermittel und sonstige landwirtschaftliche Erzeugnisse), som övervakar hela spannmålshandeln och är det enda organ, varigenom import och export kunna äga rum. Den av detta ämbetsverk bedrivna importen sker tullfritt. Från och med hösten 1934 utställas icke vidare ut-

förselbevis, men dylika finnas ännu i handeln, hänförande sig till export av 1933 års skörd.

Till det av lantbruket bildade riksnäringsståndet har den statliga kvarnkartellen anslutits, och genom detta stå kvarnarna under kontroll samt hava i fortsättningen ålagts uppköps- och lagringsskyldighet ungefär på sätt som förut nämnts. Därutöver hava bestämmelser utfärdats för försäljning av mjöl, bl. a. genom föreskrifter angående försäljningsvillkor och prismarginal. Även beträffande brödpriserna hava bestämmelser utfärdats; och man söker få fram en standardisering av brödsorterna. Som led i systemet ingå även »fastpriser» för flertalet fodervaror, såsom kli, sockerschnitzel, melass, oljekakor m. m. Odlarna hava skyldighet att inom viss tid fullgöra leverans av vissa kvantiteter vete och råg. På grund av den 1934 felslagna skörden av brödsäd föreligger för närvarande förbud mot utfodring av dylik.

Även i *Tjeckoslovakiet* har genomförts en fullständig statlig reglering av spannmålsmarknaden. Genom förordning den 13 juli 1934 har sålunda handeln med spannmål, mjöl, andra kvarnprodukter samt vissa fodermedel monopoliserats. För detta ändamål bildades »Tjeckoslovakiska spannmålsbolaget», vilket bolag erhöll uteslutande rätt att uppköpa spannmål hos jordbrukarna, att importera spannmål, mjöl, andra kvarnprodukter och fodermedel, att försälja uppköpt eller importerad spannmål, mjöl och importerade kvarnprodukter till förstahandsköpare, att försälja inhemska och importerade fodermedel till förstahandsköpare samt att exportera spannmål till utlandet. Monopolbolaget organiserades av centralorganen för de kooperativa jordbruksföreningarna, konsumtionsföreningarna, spannmålshandlarna samt kvarnarna, på vilka parter bolagets till 50 miljoner kc bestämda aktiekapital fördelades.

Jordbrukarna få sälja sin spannmål endast till monopolbolaget och äro skyldiga att inom viss frist anmäla den kvantitet, de önska avyttra, samt att verkställa sina leveranser på sätt och tid, som av bolaget föreskrives. De förbjudas att själva mala spannmål i avsikt att försälja de utvunna produkterna. Monopolet är å andra sidan skyldigt att inköpa den erbjudna spannmålen, såvitt dennas kvalitet är tillfredsställande, till av regeringen bestämt pris. Inköpsprisen fastställas för ett år i sänder (1 juli—30 juni). Till ett fastställt grundpris kommer från och med 1 september ett successivt stigande månatligt tillägg i syfte att uppmuntra jordbrukarna att ej omedelbart efter skörden avyttra sin spannmål. Försäljningspriserna för uppköpt eller importerad spannmål bestämmas av monopolbolaget, medan för mjöl, bröd och kvarnprodukter av inhemskt eller utländskt ursprung regeringen kan fastställa priset.

Uppköps- och försäljningspriser för fodermedel bestämmas av regeringen efter hörande av bolaget. Producenterna äga endast försälja fodermedel till nämnda bolag, över vilkets verksamhet uppsikt utövas av

en av finansministern tillsatt särskild kontrollant. Denna kontrollant kan, om han så finner erforderligt, bestämma att av bolaget fattat beslut underställes finansministerns prövning.

Åtgärder av internationell karaktär för spannmålsmarknadens stödjande.

På sommaren 1933 sammanträdde i London representanter för flertalet veteproducerande länder av betydelse i syfte att dryfta möjligheterna för att genom internationell samverkan ernå en sanering av världshandeln med vete. Man avsåg därvid närmast att söka till den då instundande säsongen begränsa exporten att motsvara konsumtionens behov. I augusti 1933 undertecknades även en överenskommelse, gällande för tiden 1 augusti 1933—31 juli 1934, enligt vilken deltagande stater förpliktade sig att ej överskrida en viss bestämd exportkvot. De sålunda fastställda mängderna framgå av nedanstående tabell, vari även angivas de mängder vete, som från ifrågavarande länder exporterats under tiden för överenskommelsens giltighet.

	Tilldelad export milj. ton	Verklig export milj. ton
Canada	5·4	5·3
U. S. A.	1·3	0·7
Argentina	3·0	3·9
Australien	2·9	2·5
Donauländer	1·4	1·0
Övriga länder	1·2	1·3
Summa	15·2	14·7

Av tabellen framgår, att det icke visade sig möjligt att finna avsättning för de mängder, man beräknat på konferensen. Argentina har på grund av sin rika veteskörd under 1933, vilken var den största, som erhållits på flera år, ansett sig nödsakat överskrida sin kvot. Men övriga exportörer hava ej kunnat utnyttja dem tilldelade kvoter, varför den verkliga totala exportmängden icke överskridit den beräknade.

Efter Londonkonferensen hava ytterligare sammanträden ägt rum mellan representanter för de ledande nationer, som undertecknat veteöverenskommelser. Bland annat ägde ett sammanträde rum under sommaren 1934 i Rom, varvid diskuterades särskilt frågorna om ett fast internationellt vetepris samt om möjligheterna att öka konsumtionen av vete genom att minska mjölutbytet vid förmalningen. Vidare överlades om en förlängning av veteöverenskommelsen.

Andra huvudavdelningen

FÖRSLAG TILL FORTSATTA ÅTGÄRDER TILL SPANN-
MÅLSODLINGENS STÖDJANDE M. M.

Indica hirsutissima

FÖRSLAG TILL FÖRSTÄLLNING
MÅNADENS STÖRRE M. M.

KAP. 6.

Allmänna synpunkter.

Av landets invånare är ungefär en tredjedel sysselsatt i jordbruket och direkt beroende av denna närings möjligheter att skänka sina utövarer bärgning. Icke minst under rådande tidsförhållanden med sysselsättnings-svårigheter inom industrien är det angeläget, att landsbygdens befolkning fortfarande kan finna sin utkomst inom jordbruket. Såvitt utredningen kunnat bedöma har läget inom jordbruket, till stor del på grund av statens ingripanden i prisstödjande syfte, under senaste tiden i betydlig grad förbättrats, om ock inom vissa grenar priserna å de saluförda produkterna alltjämt äro ogynnsamma. Enligt vad som framgår av den tidigare förebragta utredningen äro emellertid förhållandena sådana, att fortsatta stödåtgärder få anses oundgängliga. Ehuru utredningen närmast har att sysselsätta sig med hithörande frågor i vad de avse brödsädsodlingen, vill dock utredningen redan här framhålla angelägenheten av att samtliga åtgärder från statens sida i syfte att stödja priserna å jordbrukets produkter utformas med utgångspunkt från att jordbruksproduktionen i avseende å kostnader och lönsamhet måste betraktas som en enhet. Den är ju uppdelad i skilda grenar, som visserligen arbeta under olika betingelser, men som dock i hög grad äro beroende av varandra.

En ökning av det svenska jordbrukets produktion pågår sedan länge. Denna utveckling är resultatet dels av den enskilde jordbrukarens egna strävanden att förbättra jordbrukets avkastning, dels av det allmännas på skilda områden lämnade handräckning för jordbrukets utvidgning och förbättring, exempelvis genom nyodlingsbidrag m. m., dels slutligen av de åtgärder i prisstödjande riktning, som statsmakterna under de senare åren vidtagit.

Det får anses som en livsbetingelse för jordbruket liksom för varje annan näringsgren, att företagarna städse eftersträva att genom stegrad avkastning utvinna ökat utbyte av produktionsfaktorerna. I den mån ökningen i jordbruksproduktionen utgör resultat av enskildas dylika strävanden böra några hinder däremot ej resas.

Däremot manar onekligen den nuvarande situationen till en viss återhållsamhet ifråga om de produktionsbefrämjande åtgärder, åt vilka det allmänna lämnar sin medverkan. Någon anledning att låta denna åter-

hållsamhet bliva alltför stark eller att rent av utbyta densamma mot anordningar i produktionsbegränsande syfte synes dock knappast föreligga. Man bör icke förbise, att växtodlingen, enligt vad tidigare påvisats, som helhet betraktad vid normalskörd i Sverige alltjämt är otillräcklig för behovet om man förutsätter, att detta behov företrädesvis skall tillgodoses medelst produkter av inhemskt ursprung.

Vad slutligen angår de direkt prisstödjande åtgärderna lär det vara nödvändigt att, i den mån så icke redan skett, giva dessa en form, som icke föranleder en ensidig inriktning av produktionen och på så sätt framkallar en alltför riklig tillförsel av vissa jordbruksalster samtidigt med att knapphet är rådande beträffande andra sådana.

Även om den nuvarande jordbruksproduktionen icke kan anses för stor, har dock inom några av dess grenar uppstått ett produktionsöverskott. Sålunda beräknas de tre senaste årens skördar av vete och råg lämna ett överskott av kvarngill vara å öfver 700 000 ton, varav cirka 170 000 ton kunna beräknas vara exporterade eller försålda till foder den 1 januari 1935. Sammanlagda kvarstående kostnaderna för hela överskottets undanskaffande torde enligt i *bilaga M* anförda beräkningar kunna uppskattas till omkring 65 miljoner kronor under förutsättning, att spannmålsföreningens lager den 1 september 1935 kunnat realiseras på sätt i bilagan angivits. Ifrågavarande överskott utgör emellertid i främsta rummet resultatet av tre på varandra följande sällsynt rika skördar. Att stödet åt brödsädsodlingen under senare år bidragit till uppkomsten av överskottet torde dock näppeligen kunna förnekas. Därigenom att staten garanterat avsättning för huru stor produktion som helst till vissa fastställda jämförelsevis tillfredsställande priser, hava jordbrukarna stimulerats att utvidga sin brödsädsodling. Härtill kommer, att under inflytande av den stora marginalen mellan brödsädspriset och foderpriset utfodringen av brödsäd, vilken tidigare varit av betydande omfattning, under senare år nedgått samt importerade varor i stället kommit till användning. Emellertid hava säkerligen även andra faktorer medverkat. Av den förut framlagda utredningen framgår, att vetearealen i riket alltsedan sekelskiftet med ett avbrott för åren under och omkring världskriget på bekostnad av rågarealen befunnit sig i rask uppgång. Då vetet lämnar den högsta hektarskörden av samtliga odlade spannmålsslag, har därför produktionen av brödsäd stadigt tilltagit. Bidragande orsaker till denna utveckling — intensivt bedriven förädlingsverksamhet, förbättrad jordkultur samt omsorgsfullare bärgning — hava tidigare berörts. En annan medverkande orsak till uppkomsten av brödsädsöverskott under senare år har varit minskad efterfrågan å mjöl. Den ökade sammanflyttningen i samhällen, den alltmer genomförda industrialiseringen och den stigande levnadsstandarden hava lett till en successiv minskning i förbrukningen av cereala livsmedel till förmån för andra. Vid normal skör-

deavkastning torde ändå för närvarande något egentligt överskott av kvarnspannmål icke föreligga. Med hänsyn till ovan angivna faktorer, särskilt ökade hektarskördar, torde man måhända i framtiden även under normala förhållanden få räkna med ett visst överskott av kvarnspannmål. Uppkomsten av ett dylikt överskott bör emellertid kunna motverkas genom åtgärder, ledande till att brödsäden i större omfattning användes till foder.

Ehuru det, principiellt sett, är mycket svårt att bedöma envar av de olika produktionsgrenarnas lönsamhet, besitter dock jordbrukaren en betydande rörelsefrihet vid produktionens anordnande. Han eftersträvar givetvis som regel att av jordbruket som helhet betraktat erhålla största möjliga utbyte. Detta växlar emellertid från tid till annan avsevärt med omfattningen av odlingen och avkastningen av de olika växtslagen samt de värden, som utfås antingen vid deras försäljning eller vid deras användning för förädling (realisationsvärden). En ökad foderväxtodling med därav föranledd stegrad animalieproduktion kan sålunda vid vissa tillfällen giva väsentligt bättre ekonomiskt resultat, än om foderväxtodlingen minskades och odlingen av brödsäd och andra växter för direkt avsalu i stället utvidgades. Vid andra tillfällen kan förhållandet vara det motsatta. Då den större delen av den inhemska foderväxtskörden icke saluföres utan utfodras å produktionsplatsen, kunna försäljningspriserna som regel ej anses representativa för foderväxternas realisationsvärden, utan torde dessa väsentligen bero av priserna å animalieprodukterna. För den del av skörden, som avsättes direkt till människoföda eller för industriella ändamål, såsom den övervägande delen av brödsäden m. m., bestämmes realisationsvärdet av försäljningspriset. Men detta pris måste åter, om jämvikt inom växtodlingen skall föreligga, stå i ett lämpligt förhållande till priset å med brödsäd konkurrerande foderväxter. En mera avsevärd avvikelse härifrån leder ofrånkomligt mer eller mindre hastigt till en förskjutning inom växtodlingen, i den mån jordmån och andra liknande faktorer ej lägga hinder i vägen härför. Ifråga om brödsäden, som ju kan användas såväl till kvarnändamål som till foder, framträder avvikelserna därjämte i form av förändringar i utbudet. Stegrade brödsädspris eller sänkta pris å animalieprodukterna verka återhållande å användningen av brödsäd till foder och tvärtom. För att ernå en önskvärd begränsning av utbudet av kvarngill brödsäd torde det vara nödvändigt tillse, att marginalen mellan brödsädspriset och foderpriset ej är för stor, något som också tidigare med styrka framhållits av statens spannmålsnämnd.

Som redan antytts hava säkerligen förhållanden av den art, varom här är fråga, varit en av anledningarna till brödsädsodlingens utvidgning under senare tid. Redan fastställandet av fasta inlösningspriser, oberoende av prisläget för animalier, måste i nuvarande tider, då stor osäkerhet rörande den ekonomiska utvecklingen råder och priserna å animalie-

erna äro utsatta för starka påfrestningar, verka stimulerande å brödsädsodlingen. Men härtill kommer, att inlösningspriserna varit gynnsamma i förhållande till fodermedlens realisationsvärde. Medan sålunda i början av 1930 vetepriset var i medeltal cirka 18 öre för kilogram och priset å svin 1 krona 10 öre i levande vikt för kilogram, motsvarande ett realisationsvärde hos svinfodret av cirka 16 öre för kilogram, hade vetepriset i början av 1934 sjunkit till 16³/₄ öre men samtidigt hade priset å svin i levande vikt nedgått till 50 öre för kilogram, motsvarande ett realisationsvärde av knappt 8 öre. Marginalen mellan vetepriset och svinfodrets realisationsvärde hade sålunda vidgats från 2 till 8 öre för kilogram. Statsmakterna hava ock, som redan framhållits, under 1934 vidtagit åtgärder i syfte att nedbringa denna marginal. Importen av majs har reglerats samt belagts med en avgift av 3 öre för kilogram. Detta har givetvis verkat återhållande ifråga om importen av majs och på så sätt underlättat försäljningen av brödsädsöverskottet till foder. Vidare hava brödsädspriserna jämkats nedåt. Omläggning av växtodlingen och utbuden torde dock ej kunna ernås i tillräcklig omfattning utan att man låter brödsädspriserna fritt anpassa sig efter fodrets realisationsvärde. Denna anpassning synes böra ske med hänsynstagande till att animalieprodukternas priser icke böra tillåtas sjunka under sin hittillsvarande nivå utan snarare något förbättras. Med det anförda vill utredningen givetvis icke hava sagt, att priserna ständigt skola hållas vid samma nivå, utan syftat på det genomsnittliga prisläget under ett år. Naturliga fluktuationer upp och ner böra icke förhindras.

För det betydande antal jordbrukare, som icke sälja brödspannmål och icke köpa foder för sin animaliska produktion, kommer den sålunda förordade prisutjämnningen snarast att medföra fördelaktiga verkningar. I den mån realisationsvärdet å foderväxterna stegras genom en höjning av priset å saluförda animaliska produkter eller gynnsammare pris å försålda foderväxter, förbättras lönsamheten vid ifrågavarande jordbruk. För de jordbrukare däremot, som bedriva brödsädsodling för avsalu, medför jämkningen i brödsädspriserna en viss försämring, vilken dock för flertalet torde uppvägas av en motsvarande förbättring till följd av det höjda realisationsvärdet hos foderväxterna. Beträffande sådana brödsädsodlare, vilka ensidigt inriktat sitt jordbruk på brödsädsodling, kommer åtgärden att verka till nackdel. Något hinder för dessa att om lägga sitt jordbruk mot en av tidsförhållandena betingad, mera mångsidig produktion torde dock i många fall icke föreligga. Vad slutligen angår de jordbrukare, vilka använda inköpt foder, kommer höjningen av foderpriserna att inverka ofördelaktigt, i den mån den icke motsvaras av höjning i animalieprodukternas pris. Dessa ogynnsamma verkningar kunna dock i viss mån mildras genom att ifrågavarande jordbrukare så långt möjligt fylla sitt behov av foder från den egna jorden. Det torde för övrigt få anses ofrånkomligt att, i den mån förhållandena fram-

tvunga självförsörjning inom landet, de producenter, vilka inom sitt jordbruk kunna tämligen omedelbart genomföra en däremot svarande omläggning, till en början komma i en mera förmånlig ställning än de, vilka baserat sitt jordbruk på en mer ensidig produktion.

För ernående av den eftersträfvade jämvikten inom det svenska jordbruket synes det sålunda erforderligt, att förefintliga avsättningsmöjligheter för samtliga slag av odlade växter i möjligaste mån förbehållas den inhemska produktionen genom att importen regleras, vilket genom statsställning för inhemska jordbruksprodukter får dock ej sträcka sig längre än kvalitetsförhållandena medgiva. Särskilt i fråga om vete torde även vid en inhemsk skörd av tillräcklig omfattning och normal kvalitet, en viss import vara behövlig för bibehållande av en jämn kvalitet hos sådant mjöl, som ur bageriteknisk synpunkt är av betydelse. I övrigt synes införsel av brödsäd böra medgivas endast i den mån den inhemska skörden ej är tillräcklig för behovet eller av sådan kvalitet, som inmalningsförrådningen förutsätter.

Därest överskott å inhemsk brödsäd för användning till kvarnändamål skulle uppstå, kan detta lämpligen, enligt vad tidigare anförts, förbrukas som foder. En förutsättning härför är dock, att tillgången på inhemska foderväxter ej motsvarar behovet utan att utrymme finnes för avsättning av brödsäd som foder, något som — om man bortser från det uppsparade brödsädsöverskottet — för närvarande är fallet. Importen av fodermedel måste då begränsas till vad som kan anses oundgängligen nödvändigt. Härigenom och genom i övrigt föreslagna åtgärder bör balans kunna vinnas och bibehållas. Skulle emellertid något enstaka år utrymme ej finnas för den samlade spannmålsskörden, medför detta, såvida ej särskilda åtgärder vidtagas för foderöverskottets undanskaffande, sänkta brödsäds- och fodersädspriser och småningom ökning i animalieproduktionen med en därav framkallad sänkning i animalieprodukternas priser eller ock stegrad export av produkterna ifråga. Då enligt vad förut anförts en förutsättning för stödet åt brödsädsodlingen är att animalieprodukternas inhemska priser kunna bibehållas å sin hittillsvarande nivå och snarast något förbättras, torde, om möjligt, endast den sistnämnda åtgärden, export av överskottet, böra komma ifråga. Exporten av animalier sker emellertid för närvarande med stora kostnader. Med hänsyn härtill bör det i antydda situation övervägas, om det ej vore lämpligare att, till förhindrande av en oekonomisk ansvällning av den animaliska produktionen, viss myckenhet spannmål undanskaffades ur en trängd marknad genom export eller överlagring till kommande år.

Utredningen har övervägt, huruvida några åtgärder kunde vidtagas i syfte att främja den inhemska förbrukningen av kvarnspannmål. Därvid har särskilt uppmärksamats den betydande nedgång i förbrukningen av mjöl och gryn, som ägt rum i Sverige under senare år. Även om

denna till huvudsaklig del föranletts av en omläggning inom de bredare folklagrens livsmedelsförsörjning, är det icke uteslutet, att de efter kriget kraftigt stegrade priserna å bröd bidragit. Brödpriserna äro sålunda för närvarande i allmänhet mer än 50 procent högre än under åren närmast före kriget, vilket sakförhållande väsentligen föranledes av ökade kostnader inom bagerinäringen. För omalen svensk spannmål liksom för mjöl är prisnivån numera ungefär densamma som under åren 1909—1913. En annan faktor, som möjligen skulle kunna tänkas hava medverkat till den minskade mjölförbrukningen, är mjölkvaliteten, särskilt om densamma kunde antagas hava sjunkit under inverkan av de höga inmalningsprocenterna. Utredningen har dock icke funnit belägg för den meningen, att mjölets kvalitet nu är lägre än förut. Visserligen utmales för närvarande vete till en väsentligt högre procentsats än före kriget. Denna utveckling har möjliggjorts av de tekniska framstegen inom kvarnindustrien, ehuru sannolikt även den inbördes konkurrensen mellan de olika kvarnföretagen bidragit till en ökad utmalning.

Det må i detta sammanhang omnämnas, att utredningen haft under öfvervägande att föreslå fastställande av en viss högsta utmalning, innebärande en maximering av utmalningsprocenten till något mer än 70 procent. Därigenom skulle bland annat ernås, att utbytet av kli, varav den inhemska produktionen för närvarande är otillräcklig, komme att ökas. På grund av att varje statligt ingripande, som är ägnat att hämma den tekniska utvecklingen, måste möta betänkligheter samt då de andra åtgärder, vilka utredningen kommer att föreslå, synas vara tillräckliga för ernående av det avsedda syftet, har utredningen ej för närvarande velat föreslå någon begränsning av kvarnarnas rörelsefrihet i förevarande avseende.

I nuvarande läge är det nödvändigt, att staten i någon form lämnar sin medverkan för ernående av en ändamålsenlig organisation av skördens avsättning. För närvarande lämnas under statens hägn garanti för inlösen till vissa fastställda priser av all kvarngill brödspannmål, som finnes i lager den 1 juni. Denna anordning har så till vida fyllt sitt syfte, att de odlare, vilka lagrat sin spannmål till nyssnämnda dag, erhållit en tillfredsställande betalning för spannmålen, och att för dem, vilka sålt sin spannmål tidigare, priserna något så när inställt sig efter inlösningspriserna, men den innebär likväl mycket stora olägenheter. I direktiven för förevarande utredning hava jämväl framhållits åtskilliga svagheter med anordningen, särskilt dess produktionsstimulerande inverkan och ekonomiskt äventyrliga konsekvenser. Utredningen har också ansett, att denna garanti måste bortfalla. Den låter sig icke heller förena med de riktlinjer för återställande av jämvikten inom jordbruket, som utredningen i det föregående uppdragit.

Utredningen har redan tidigare framhållit, att staten bör giva lantmännen sitt fortsatta stöd i avseende å prishöjningen främst genom att

verka för att foderpriserna och de därmed sammanhängande animaliepriserna hållas uppe vid en skälig nivå. Den medverkan, som från statens sida bör lämnas för ernående av en bättre organisation av skördens avsättning, torde böra i huvudsak åsyfta att giva den enskilda jordbrukaren och lantmännens organisationer en starkare ställning vid spannmålens marknadsförande. Behovet härav framträder särskilt vid övergången till en anordning, i vilken icke skulle ingå någon garanti för spannmålens inlösning. Statens stöd synes i första hand erforderligt för uppnående av en i görligaste mån jämn, successivt stigande prisbildning under konsumtionsåret. För ändamålet bör marknaden, förutom genom bibehållet inmalningstvång och reglering av importen, vid behov stödjas genom köp av spannmål. Stödköpsverksamhet i viss omfattning bör sålunda anordnas. Vidare lär staten, på sätt redan nu sker, böra stärka jordbrukarnas ställning genom att underlätta deras belåning av spannmål.

Då utredningen alltså stannat för att framlägga förslag i enlighet med angivna grunder, följer därav, att utredningen ej ansett sig böra förorda, att ett monopol å spannmålshandelns område nu inrättas.

Beträffande realiserandet i huvuddrag av det nyss skisserade programmet vill utredningen redan nu nämna, att utredningen avser att föreslå, dels att inmalningsförordningen skulle bibehållas samt importregleringen upprätthållas och i vissa hänseenden skärpas, dels att Svenska spannmålsföreningen den 1 september 1935 skulle upphöra med sin hittillsvarande verksamhet och med statens ekonomiska stöd successivt avveckla sina förbindelser, dels ock att ett särskilt organ då skulle övertaga den fortsatta spannmålsregleringen på sätt utredningen i det följande kommer att närmare utveckla.

KAP. 7.

Reglering av införseln av vete och råg samt vissa produkter därav, m. m.

Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, att för närvarande flertalet jordbruksprodukter äro underkastade importreglering samt vid import föremål för särskild avgiftsbeläggning (gottgörelse, införselavgift, skatt). Bland dylika varor av betydelse äro endast potatis samt i avseende å importreglering oljekakor och annat kreatursfoder undantagna. I sitt den 14 november 1934 avgivna betänkande har smör- och margarin-kommittén ifrågasatt, att bestämmelserna i kungörelsen den 21 december 1933 (nr 660) om tillstånd till import skulle utsträckas att avse oljekakor och annat kreatursfoder, å vilket kungörelsen nu ej äger tillämpning.

Importen av jordbruksprodukter av olika slag bör såsom hittills vara underkastad reglering. Formerna för denna reglering äro, såsom av redogörelsen framgår, skiftande. Även om skäl kunna anföras för att för enkla och sammanföra bestämmelserna, vill utredningen ej påyrka ändring i hithörande förordningar i annan mån än beträffande brödsäden.

Det synes självklart, på sätt jämväl i direktiven för utredningen angivits, att gällande inmalningsförordning bör bibehållas, dock att stadgandet i 4 § beträffande »svenskt vete, som förmales tillsammans med annan brödsäd eller svarar mot mjöl, som av kvarninnehavaren blandas med mjöl av annan brödsäd», vilket stadgande hittills ej varit i tillämpning, av praktiska skäl bör utgå.

Ett upphörande av nuvarande importmonopol för Svenska spannmålsföreningen påkallar, att i viss mån ändrade anordningar träffas i avseende å regleringen av införseln av vete och råg och produkter därav. I huvudsaklig anslutning till vad redan nu gäller skulle införseln till riket av vete och råg, spannmålsblandning, vari vete eller råg ingår, mjöl, framställt av vete eller råg, samt gryn av vete — med sedvanliga undantag för vissa sådana fall, då tullpliktig vara får tullfritt införas — ej äga rum annat än efter särskilt tillstånd. Det skulle även kunna ifrågasättas, huruvida icke tillstånd till import borde erfordras jämväl beträffande makaroner och vermiceller samt bröd (statistiskt nr 304—307). Vad makaroner angår finnas redan nu anordningar, som bereda ett visst skydd

för den svenska makaronitillverkningen. Den inhemska tillverkningen av exempelvis kax, vilken vara i tulltaxehänseende är hänförlig till bröd, synes hava vissa svårigheter att bestå i den utländska konkurrensen. Med hänsyn till det anförda torde skäl tala för att även nu ifrågavarande varor endast få införas efter särskilt tillstånd. Beviljandet av tillstånd skulle ankomma på statens spannmålsnämnd, som redan nu omhänderhar licensgivningen beträffande havre, majs m. fl. fodervaror och som, på grund av sin kontroll över kvarnarnas förbrukning av utländsk spannmål enligt inmalningsföreskrifterna, äger överblick över spannmålsmarknaden i allmänhet. Vid beviljandet av licenser synes böra iakttagas i huvudsak följande.

Anledning att medgiva någon införsel av mjöl torde ej föreligga annat än i undantagsfall. Genom inblandningstvänget och särskilt den höga procent, som numera tillämpas beträffande inblandningen av svenskt mjöl i importmjöl, är mjölinförseln ändock praktiskt taget stoppad. Att åberopa möjlighet till mjölimport såsom någon regulator å priserna inom landet å mjöl är därför numera utan mening. För övrigt regleras mjölpriserna inom landet genom den ganska starka konkurrensen kvarnarna emellan. Härtill kommer, att intet behov finnes av mjölimport annat än beträffande särskilda undantagsfall, såsom för tillverkning av makaroner och gryn av högre kvalitet ävensom för tekniskt ändamål. Därför torde importregleringen, såsom nyss antytts, böra beträffande mjöl av vete eller råg så tillämpas, att införsel av sagda varor ej medgives annat än där detta av synnerliga skäl befinnes erforderligt. Detsamma synes böra gälla om gryn samt av mjöl beredda produkter.

I avseende å importen av omalet vete och omalen råg samt spannmålsblandningar torde licensgivningen böra så tillämpas, att införseltillstånd som regel ej medgives annan än den, som ämnar använda den importerade varan för förmalning till människoföda vid egen kvarn. Då syftet med importregleringen är att begränsa införseln till vad som är oundgängligt nödvändigt samt förhindra spekulation i det högre prisläget inom landet, torde ej heller kvarn, som tidigare icke importerat utländsk spannmål, böra erhålla tillstånd till införsel annat än när synnerliga skäl därtill äro. Införseltillståndet torde vidare böra begränsas att avse sådan myckenhet, som kvarnen under skälig tid framåt med hänsyn till gällande inmalningstväng kan beräknas förbruka.

Utredningen har övervägt, huruvida den införsel av vete och råg, som enligt förestående må ifrågakomma, bör vara underkastad särskild avgiftsbeläggning i likhet med vad nu tillämpas genom den s. k. gottgörelsen. Därvid har utredningen stannat för den meningen, att dylik anordning saknar nämnvärd betydelse för frågan om begränsning av förbrukningen inom riket av utländskt vete och utländsk råg. Denna begränsning ernås genom inmalningsföreskrifterna i förening med licensgivningen för import. Däremot kan en avgiftsbeläggning hava betydelse

för uppsamlande av penningmedel att användas för bestridande av med hithörande regleringar förenade kostnader samt för utjämnande av pris-skillnaden mellan inhemsk och importerad vara. Det har emellertid synts utredningen i nuvarande läge enklare, att man — i stället för de nu utgående olika avgifterna i form av gottgörelse å importerad spannmål, veteavgift å förmalt svenskt vete samt skatt å vid förmalningen erhållet vetekli — tillsvidare stadgar allenast *en* avgift, att utgå å den myckenhet vete, som förmales, däri även inbegripet importspannmål. Utredningen återkommer till denna fråga. Emellertid kunna, såsom ovan antytts, förhållanden inträffa, som påkalla, att importen av brödspannmål påläggas särskild avgift i likhet med den nu utgående gottgörelsen. Det bör då ligga i Kungl. Maj:ts hand att besluta härom.

I anslutning till vad nyss ifrågasatts lärer skatt å kli ej vidare böra utgå. Detta kan åstadkommas antingen genom att Kungl. Maj:t hos riksdagen gör framställning om upphävd giltighet av den av riksdagen antagna förordningen om skatt å kli eller ock, vilket synes utredningen vara enklare och smidigare, genom att Kungl. Maj:t, på sätt framgår av *bilagan I*, meddelar förordnande av innebörd, att skatt enligt berörda förordning tills vidare ej skall utgå. Då emellertid importen av kli även i fortsättningen bör vara avgiftsbelagd, torde, på sätt i *bilagan K* angives, med stöd av förordningen nr 153/1934 om införselavgift å havre och majs jämte vissa andra fodermedel införselavgift böra upptagas å importerat kli.

Förslag till författningsbestämmelser rörande ifrågavarande importreglering samt ovan antydd jämkning i inmalningsförordningen fogas härvid som *bilagor A* och *G*.

KAP. 8.

Åtgärder beträffande den inhemska spannmålsmarknadens organisation.

Genom de redan vidtagna och ytterligare föreslagna åtgärderna ifråga om reglering av importen av jordbruksprodukter åstadkommes, att av-sättningsmöjligheterna inom landet i möjligaste mån förbehållas den inhemska skörden. Som regel torde härigenom ernås en god avsättning av spannmål, eftersom, trots skördeavkastningens tillväxt, skörden av vete och råg normalt icke förslår att täcka landets behov av kvarnsäd och den del av dess foderbehov, som ej tillgodoses genom inhemska foder-växter. Därest emellertid under något år skördeöverskott av spannmål skulle förefinnas, bör detta undanskaffas för att på så sätt förhindra, att det verkar pristryckande å brödsäden och därmed även å fodersäden. Undanskaffandet kan, såsom förut antytts, lämpligast ske genom att överskottet överlagras till ett kommande år för att möta ett eventuellt då förefintligt underskott eller, om ett stort överskott föreligger, uppköpes och exporteras. Exporten bör kunna avse jämväl fodersäd.

Därest inlösningsgarantien bortfaller och prisbildningen å den svenska marknaden sålunda blir fri, torde emellertid viss stödköpsverksamhet åtminstone under de närmaste åren vara erforderlig och detta måhända även under år, då intet överskott föreligger. Så länge jordbrukarna ej äro starkare organiserade, än vad för närvarande är fallet, riskeras nämligen, att utbuden av spannmål i stor utsträckning komma att ske utan tillräcklig hänsyn till det faktiska marknadsläget. På grund av den svenska marknadens isolering och begränsade omfattning kan detta medföra betydande störningar i marknadsläget. För att förhindra starkare prisfall i tider med rikliga utbud synes därför stödköp i lämplig omfattning böra anordnas. Särskilt av behovet torde sådana köp vara under höstmånaderna, då tillförseln av brödsäd i allmänhet varit omfattande. Hinder synes ej möta mot att stödköpen avse framtida leverans, ehuru detta givetvis måste ske med viss försiktighet. De sålunda inköpta myckenheterna spannmål synas, i den mån de icke skola utgöra en reserv, böra avyttras under konsumtionsårets senare del, då den inhemska marknaden kan förväntas stiga, och det sålunda kan vara nödvändigt att tillföra densamma ökade mängder brödsäd för att förebygga varuknapphet och oskäligen prisstegring. Om dessa inköp och försäljningar under en i överbärande grad

reglerad marknad skötas med urskillning och omsorg, behöva de ej föranleda några förluster för regleringsorganet, utan kunna tvärtom lämna någon vinst.

För att en någorlunda jämn prisbildning å den svenska spannmålsmarknaden skall kunna säkerställas jämsides med att inmalningsprocenterna och därmed mjölets kvalitet hållas i görligaste mån oförändrade, torde ett visst reservlager böra finnas disponibelt för utjämning av tillfälliga, mera betydande rubbningar av jämvikten mellan tillgång och efterfrågan av spannmål. Detta reservlager är icke avsett att för kvarnindustrien lätta övergången från ett konsumtionsår till ett annat — för detta behov böra kvarnarna själva svara — utan för att möta en eventuellt under konsumtionsåret framträdande brist i kvarnspannmål och fodersäd. Reservlagret bör dock för begränsande av kostnaderna icke överstiga 70 000 ton, vilket normalt bör vara för ändamålet tillräckligt.

Stödköpsverksamheten, vare sig den avser köp för en tämligen snart därefter blivande försäljning eller för anskaffande av ett reservlager, skall ske under beaktande av förhållandena å marknaden ej endast för brödsäd utan jämväl för fodersäd. Ehuru det givetvis ej låter sig göra att fastställa några mera detaljerade riktlinjer för stödköpsverksamhetens bedrivande, synes man därvid böra eftersträva ett i görligaste mån jämnt prisläge för landet i dess helhet med utgående från ett prisläge å noteringsort under de tidigare höstmånaderna av lägst 14 kronor för 100 kilogram vete samt 13 kronor för 100 kilogram råg. De kvantiteter spannmål, som organet för ernående av ifrågavarande syfte behöver inköpa, växla givetvis med skördens storlek samt marknadsläget i övrigt. Det synes emellertid nödvändigt, att de maximeras för att förlustriskerna med stödköpen skola hållas inom tillbörliga gränser. Utredningen anser för sin del lämpligt, att stödköpskvantiteten må, såvida Kungl. Maj:t ej annat medgivit, vid varje tillfälle omfatta högst 150 000 ton, däri inbegripet ovan berörda reservlager. Frågan om det organ, som skall ombestyra stödköpen, samt om sättet för täckandet av med ifrågavarande verksamhet förenade kostnader beröres närmare i det följande.

Det är ur flera synpunkter behövt att åstadkomma en stigande prisbildning för spannmålen under konsumtionsåret. Sker så, skulle man, såsom tidigare antytts, näppeligen behöva räkna med några förluster på grund av stödköpsverksamheten under år, då skördeöverskott saknas, vilket i regel bör vara fallet. En successiv stegring av spannmålspriserna synes ock nödvändig för att åstadkomma den återhållsamhet ifråga om utbuden, som är erforderlig för ernående av jämvikt i förhållande till efterfrågan. Denna kan nämligen åvägbringas endast under förutsättning, att priserna tendera att stiga under konsumtionsåret, så att kostnaderna för spannmålets lagring bliva täckta.

I den mån organet vid konsumtionsårets slut innehar lager av spann-

mål, bör organet enligt Kungl. Maj:ts bestämmande erhålla ersättning för i sammanhang med lagringen uppkomna kostnader.

För att marknaden skall utveckla sig i önskad riktning är det, som redan framhållits, nödvändigt att spannmål i viss utsträckning lagras. Av den tidigare förebragta utredningen framgår, att avsevärda lagringsutrymmen numera stå till förfogande. Följande tablå kan i detta hänseende anses belysande.

Disponibla lagringsutrymmen.

Kvarnar, egna utrymmen	}	150 000 ton
förhyrda utrymmen		
Spannmålshandlare, egna utrymmen		200 000 »
förhyrda utrymmen		75 000 »
Svenska lantmännens riksförbund och därtill anslutna före-		
ningar, egna utrymmen		110 000 »
förhyrda utrymmen		50 000 »
Andra lantmannasammanslutningar, egna utrymmen		35 000 »
förhyrda utrymmen		7 000 »
Statens egna lagerutrymmen		30 000 »
Summa		657 000 ton

För närvarande kan sålunda beräknas finnas lagringsutrymmen i Sverige för över 650 000 ton spannmål. Av dessa utrymmen torde i runt tal hälften vara försedda med rensningsmaskiner eller torkanläggningar eller bådadera. De förefintliga lagringsutrymmena synas sålunda i huvudsak tillräckliga för behovet. Lagringslokalerna äro framför allt belägna vid de stora kvarnföretagen samt i de mera betydande spannmålsdistrikten. Det gäller närmast att verka för att lagerlokalerna utnyttjas i önskvärd utsträckning. Därvid har man att taga hänsyn till att, enligt vad i en följande avdelning närmare skall utvecklas, ett betydande överskott av spannmål beräknas föreligga den 1 september 1935, då den nya stödanordningen är avsedd att träda i tillämpning. Då detta överskott finnes inlagt i lagringslokaler i enlighet med av Svenska spannmålsföreningen träffade dispositioner, kommer frågan om lagringsutrymmenas frigörande att bliva beroende av överenskommelse mellan sagda förening och det organ, som efter nyssnämnda dag skall handha stödköpsverksamheten. Utrymmena böra disponeras så, att genomförandet av den nya stödanordningen i största möjliga grad underlättas.

För bedrivande av den förut berörda stödköpsverksamheten erfordras, att lagringsutrymmena i viss omfattning stå till det stödköpande organets förfogande. Detta kan givetvis ernås genom att organet förhyr erforderliga lagringslokaler, i vilka den av organet för marknadens stödjande inköpta spannmålen kan inläggas.

Det kan emellertid befinnas bekvämare och billigare att verka för att spannmålslagring under en större del av konsumtionsåret äger rum även

hos andra än stödorganet. Dylikt understödjande av spannmålslagring hos andra än organet bör vara ett komplement till stödköpsförfarandet och utövas oberoende av den för denna verksamhet tänkta maximikvantiteten. En lugn utveckling å spannmålsmarknaden i prisstegrande riktning främjas genom att lagringsverksamheten stimuleras. Detta synes enklast kunna ske på så sätt, att stödköpsorganet, i syfte att hindra alltför stora utbud vid en otjänlig tidpunkt, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t träffar avtal med olika lagerhållare om att dessa, mot viss ersättning för prisfallsförlust vid det nya konsumtionsårets ingång, skola för egen räkning lagra spannmål. Ersättningen synes böra bestämmas till visst belopp för deciton kvarngill spannmål, som finnes hos vederbörande lagerhållare vid konsumtionsårets utgång, och dess storlek väsentligen göras beroende av inkomna anbud och dessas skälighet. I lagringsavtalet bör i vart fall fastställas, huruvida och under vilka förhållanden och villkor lagerhållaren skall hava rätt att resp. vara skyldig att före konsumtionsårets utgång sälja av sitt lager, i vilket senare fall stödorganet ju befrias från skyldighet att utgiva lagringsersättning. Främst torde härvid komma i betraktande huruvida den prisnivå, som under konsumtionsåret uppnås, anses tillfredsställande eller icke. Emellertid kan ju tänkas, att överenskommelse om lagring i särskilda fall bör få ett annat innehåll. Härutinnan bör organet hava en viss rörelsefrihet inom de gränser, Kungl. Maj:t kan finna skäl uppdraga.

Som lagerlokal torde böra godkännas endast utrymmen eller byggnader, däri spannmålen kan på ett tillfredsställande sätt lagras och skötas. Därigenom åstadkommes, att lagringen koncentreras till de mera kvalificerade lokalerna. För att förebygga, att missbruk sker på så sätt, att lagerhållaren i lagerlokalen inlägger spannmål av nya årets skörd, torde böra uppställas det kravet, att spannmålen inlagts före viss tidpunkt, varjämte lagringen bör stå under kontroll från stödorganets sida. För kontrollens utövande bör organet genom ombud äga tillträde till lagringslokalen, och skall lagerhållaren vara skyldig att på egen bekostnad under ombudets kontroll fastställa kvantitet och kvalitet.

Det är, såsom av det föregående framgår, möjligt, att den nu föreslagna anordningen med stödköp och lagring endast i begränsad omfattning behöver bringas i tillämpning och att den önskade prisnivån och prISRörelsen ändock ernås. Enbart förefintligheten av anordningen torde komma att i ej ringa grad medföra det avsedda resultatet.

Jordbrukarsammanslutningarnas medverkan vid lagringsfrågans lösende skulle underlättas i hög grad genom att goda belåningsmöjligheter för spannmål finnas. Inrättandet av spannmålskreditfonden var en åtgärd i dylikt syfte. Som tidigare anförts kunna lån ur sagda fond beviljas vissa jordbrukarsammanslutningar intill 80 procent av värdet av den hos vederbörande lagrade spannmålen. Värdet för deciton spannmål skall enligt författningen i ämnet bestämmas av fullmäktige i riksban-

ken, såvida ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar. Å utestående lån beräknas ränta efter den räntefot, fullmäktige i riksbanken, med hänsyn till kostnaderna för statens upplåning, för varje konsumtionsår bestämma. För närvarande utgör räntefoten 4½ procent, men lär man med hänsyn till rådande låga ränteläge kunna antaga, att densamma kommer att av riksbanksfullmäktige nedsättas. Fonden uppgår nu till 4 500 000 kronor, varav 1 435 000 kronor tagits i anspråk den 1 december 1934, fördelade på fyra låntagare. Under budgetåren 1931/1932—1933/1934 beviljade kreditiv utgjorde respektive 840 000 kronor, 1 950 000 kronor och 3 150 000 kronor. Enligt förut anförda uppgifter uppgick den samlade belåningen av spannmål hos jordbrukare eller jordbrukarsammanslutningar under 1933 till omkring 15½ miljoner kronor, varav cirka 4 miljoner belöpte å spannmål hos jordbrukarsammanslutningar och 11½ miljoner hos enskilda jordbrukare.

Av de anförda uppgifterna framgår, att belåningen av spannmål hos jordbrukarsammanslutningarna visserligen alltjämt är av ringa omfattning, ehuru den dock har utvecklats avsevärt under senare år. Den garanti, inlösningsförfarandet innebär, har givetvis i hög grad underlättat belåningen av spannmål. När nu enligt utredningens förslag inlösningsförfarandet upphör, har utredningen ansett sig böra överväga, huruvida i annan ordning garanti skulle kunna lämnas för visst lånevärde för spannmål. Särskilt har därvid övervägts, huruvida ovanberörda stöd-köpsorgan borde förbinda sig att täcka de förluster, som skulle uppstå för den kreditgivande inrättningen, därest priserna å spannmål nedginge under visst belopp. En dylik anordning, i princip betänkelig, skulle emellertid medföra vissa praktiska olägenheter samt alltför starkt binda jordbrukarna och deras organisationer vid staten. Det kan även befaras att, därest en dylik anordning införts, dess avveckling komme att medföra stora svårigheter. Med de åtgärder för stödjande av spannmålsmarknaden, som utredningen tänkt sig, synes i allt fall trygghet finnas för prisnivåns upprätthållande och följaktligen också för spannmålsens belåningsvärde. Utredningen har därför icke ansett sig böra framlägga något förslag härom. På sätt framgår av det i *bilaga C* intagna författningsförslaget föreslår emellertid utredningen sådan ändring av bestämmelserna för lån ur spannmålskreditfonden, att belåningsvärdena städse skola fastställas av Kungl. Maj:t. Under första året, anordningen är i tillämpning, torde dessa värden böra sättas till för vete lägst 14 kronor och för råg lägst 13 kronor för deciton. Det torde kunna förväntas, att övriga långivare och särskilt jordbrukskassorna komma att grunda sin belåning på de av Kungl. Maj:t sålunda fastställda belåningsvärdena. Dessa kassor handhava för närvarande cirka en tredjedel av totala spannmålsbelåningen. Deras låneverksamhet är i stark utveckling. Den föreslagna omläggningen av stödet åt spannmålsodlingen torde föranleda, att ökade låneanspråk komma att ställas å jordbrukskassorna ävensom å spannmålskre-

ditfonden. På grund härav anser utredningen, att spannmålskreditfonden bör höjas till 6 miljoner kronor genom att för budgetåret 1935/1936 anvisas ett reservationsanslag å 1½ miljoner kronor att utgå av låne-medel. Utredningen förutsätter vidare, att fonden i fortsättningen kommer att hållas vid erforderlig storlek. Därest även jordbrukskassorna skulle för sin verksamhet, i vad den avser belåning av spannmål, behöva mera rörelsemedel, torde svenska statens obligationer till ytterligare belopp av förslagsvis intill 10 miljoner kronor böra deponeras såsom säkerhet för Svenska jordbrukskreditkassans härför erforderliga upplåning.

KAP. 9.

Organet för stödåtgärdernas handhavande.

För handhavandet av de åtgärder av organisatorisk och affärsmässig art till spannmålsmarknadens stödjande, vilka enligt förestående förslag från och med hösten 1935 skola förekomma, erfordras ett särskilt organ. Det förutsättes därvid, att de övervakande och fiskaliska åtgärderna, liksom hittills, ankomma på statens spannmålsnämnd. Denna bör alltså även i fortsättningen öva kontroll och tillsyn beträffande efterlevnaden av gällande författningar om dels inmalning av svenskt vete och svensk råg vid framställning av vetemjöl och rågmjöl, dels ock användande i viss utsträckning av svensk havre vid tillverkning av havregryn och andra till människoföda avsedda produkter. De uppgifter, som i övrigt åvila spannmålsnämnden i avseende å nyssnämnda inmalnings- och tillverkningsanordningar, torde även i fortsättningen böra ankomma å nämnden. Likaså bör spannmålsnämnden, som nu, omhändervara regleringen av införseln av havre och majs samt vissa andra fodermedel, och torde nämndens ifrågavarande uppgift böra, därest smör- och margarinkommitténs härom avgivna förslag godtages, utsträckas att avse även importregleringen av oljekakor och liknande kreatursfoder ävensom, såsom i det föregående ifrågasatts, omfatta jämväl meddelande av tillstånd till införsel av vete och råg samt vissa härav beredda produkter. Därjämte torde det böra ankomma å spannmålsnämnden att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad för närvarande sker, vara statens organ för uppbörd, kontroll m. m. beträffande veteavgift, en fråga vartill utredningen senare återkommer. Slutligen lärer å spannmålsnämnden böra ankomma dels att, på sätt i *bilaga D* närmare angives, utöva viss tillsyn över det speciella organ, som enligt vad nyss antytts torde böra finnas inrättat för handhavandet av de organisatorisk-affärsmässiga stödåtgärderna på spannmålsmarknadens område, dels ock att fastställa erforderliga föreskrifter om kvalitet och prisregleringsskalor.

Utredningen har ingående övervägt, huru det ifrågavarande särskilda organet lämpligen bör vara konstruerat och sammansatt. Dess syfte enligt förestående förslag är att, till båtnad i första rummet för spannmålsproducenterna men under noggrant beaktande tillika av jordbrukets gemensamma intressen, söka stödja priset å spannmålen samt i övrigt verka för, att handeln därmed försiggår på ett för odlarna tillfredsställan-

de sätt. Verksamheten kommer att omfatta handel med och lagring av spannmål samt vissa åtgärder för understödjande av lagring hos andra av spannmål. Enligt förslaget är det närmast fråga om följande åtgärder, nämligen stödköp och försäljning av stödköpt vara samt utgivande i vissa fall av lagringsersättning, vartill i undantagsfall kunna komma särskilda åtgärder för undanskaffande av ett eventuellt överskott av den svenska växtodlingen, betraktad som helhet. Redan av vad nu och i det föregående sagts framgår, att särskilt följande tre synpunkter böra uppmärksammas vid organets konstruerande, nämligen 1) att målet för verksamheten i synnerlig grad är en jordbrukets angelägenhet, 2) att verksamheten till stor del måste bli av affärsmässig eller eljest ekonomisk-organisatorisk art, samt 3) att staten torde behöva lämna ett kraftigt ekonomiskt bistånd och på grund härav och för bevakandet i övrigt av det allmännas synpunkter bör hava ett betydande inflytande på organets förvaltning.

Även om man skulle tillmäta den först antydda synpunkten så stor vikt, att man helst önskade överlåta verksamheten å ett rent jordbrukarorgan, såsom exempelvis skett beträffande mjölkregleringen, lärer det i detta fall näppeligen vara möjligt att inom erforderlig tid få tillskapad någon ny, för spannmålsmarknadens ordnande avsedd lantmannasammanslutning med tillräcklig anslutning och av tillfredsställande ekonomisk bärkraft. Ej heller finnes någon för uppdraget fullt lämplig dylik sammanslutning redan bildad. Härtill kommer, att vissa moment i verksamheten till övervägande del måste anses vara av ett allmänt intresse.

Utredningen har övervägt, huruvida det nuvarande organet för spannmålsregleringen, Svenska spannmålsföreningen u. p. a., lämpligen kan bibehållas för den nya uppgiften. Att märka är, att spannmålsföreningen till formen är en ren kvarnsammanslutning, ehuru staten i allt väsentligt står den ekonomiska risken. Det synes utredningen, som om de uppgifter, varom nu är fråga, icke skäligen eller lämpligen böra i fortsättningen åläggas kvarnarna, vilkas representanter ej heller önska något dylikt. Med hänsyn till de ovan anförda allmänna synpunkterna om det nya organets konstruktion finner utredningen sig alltså ej böra förorda ett bibehållande i ena eller andra formen av spannmålsföreningen såsom organ för de nya uppgifterna. Däremot förutsätter utredningen, såsom senare närmare skall utvecklas, att spannmålsföreningen får avveckla den nuvarande anordningen beträffande brödspannmålen. Denna avveckling och dess ekonomiska konsekvenser skulle alltså bli ett mellanhavande mellan spannmålsföreningen och staten, varmed det nya organet icke skulle hava att skaffa i vidare mån än som betingas av angelägenheten av, att spannmålsföreningens realiserande av sina lager icke får störande inverka på det nya organets reglerande verksamhet. Vid det närmare utformandet av sitt förslag har utredningen även tagit hänsyn till sistberörda angelägenhet.

Utredningen har övertvägt, huruvida för de nya uppgifterna skulle kunna inrättas ett organ, vari statens och jordbrukarnas intressen sammanfogades. Organet skulle vara så konstruerat, att jordbrukarna skulle i fortsättningen kunna i allt större grad förskaffa sig inflytande och ekonomiskt ansvar i företaget. Utredningsmännen hade också framlagt ett förslag av dylik innebörd för de sakkunniga. Vissa av de senare, särskilt representanter för spannmålshandeln, hava emellertid framfört principiella betänkligheter mot förslaget under framhållande av, att i ett dylikt organ borde, därest det ej, såsom bäst vore, bleve helt statligt, ingå representanter för samtliga av regleringsåtgärderna berörda enskilda intressen. Från jordbrukarrepresentanterna bland de sakkunniga har uttalats den uppfattningen, att jordbrukarnas sammanslutningar ej omedelbart vid organets start borde ingå som delägare i detta. Med hänsyn till vad sålunda förekommit har utredningen stannat vid att föreslå, att organet får statlig karaktär, dock så ordnat, att möjlighet för enskilda beredes att sedermera däri vinna inträde.

Med hänsyn till sagda organs speciella, affärsmässiga verksamhet bör dess arbete bedrivas under den form, som för intressenterna synes bereda på samma gång bästa trygghet och största smidighet, nämligen aktiebolagets. Utredningen föreslår sålunda, att för ändamålet måtte bildas ett särskilt bolag, benämnt Svenska spannmålsaktiebolaget.

Bolagets verksamhet torde böra hava till föremål att driva handel med och lagra spannmål, främja lagring av spannmål samt utöva annan härmed förenlig rörelse. På sätt senare skall utvecklas torde i särskilt avtal mellan staten och bolaget böra bestämmas bolagets närmare uppgifter.

Då, enligt vad förut ifrågasatts, på bolaget torde böra ankomma att, i den mån så påfordras, för förekommande behov innehava ett reservlager av intill 70 000 ton vete och råg, vilket torde böra per den 1 september 1935 övertagas från Svenska spannmålsföreningen u. p. a. samt vara bokfört till 14 kronor för vete och 13 kronor för råg, allt per 100 kilogram normalviktig vara, torde härför erfordras ett jämförelsevis konstant kapitalbehov av inemot 10 000 000 kronor. Med hänsyn bland annat härtill synes bolagets aktiekapital ej böra bestämmas lägre än till 10 000 000 kronor. I betraktande av att de mera kortfristiga stödköpen beräknas ske med anlitan av från staten erhållen lånekredit, varom mera sedan, bör sagda belopp förslå. Aktie torde böra lyda å 1 000 kronor.

Det må i detta sammanhang erinras därom, att övertagandet av viss del av spannmålsföreningens lager icke innebär någon egentlig ekonomisk uppoffring från statens sida, då ju staten såsom ansvarig för spannmålsföreningens verksamhet kan sägas redan innehava detsamma.

Utredningen hemställer i anslutning till det ovan anförda, att av aktiekapitalet förslagsvis 9 500 000 kronor skola utgöras av stamaktier och återstående 500 000 kronor vara preferensaktier. Staten skulle innehava samtliga stamaktier och tillsvidare huvudparten av preferensaktierna,

beträffande vilka senare skulle gälla, att endast staten eller sådant svenskt aktiebolag eller sådan svensk ekonomisk förening eller sådan svensk undersåte, som därtill godkännes av Kungl. Maj:t, äger innehava dylik aktie.

Bolagets styrelse torde böra bestå av jämnt antal ledamöter, fyra eller sex, med lika antal suppleanter. Av ledamöterna och suppleanterna torde halva antalet böra utses av Kungl. Maj:t och andra hälften å bolagsstämma. Med hänsyn till de betydande ekonomiska intressen, som staten skulle äga i bolaget, synas de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i styrelsen böra i alla avseenden stå självständiga och opartiska gentemot de angelägenheter, som kunna bli för bolagets verksamhet. Av de av Kungl. Maj:t utsedda bör en vara ordförande med utslagsröst. Utredningen vill vidare, i viss anslutning till vad som gäller exempelvis i aktiebolaget Vin- och spritcentralens bolagsordning, föreslå, att i bolagsordningen för Svenska spannmålsaktiebolaget intages den bestämmelsen, att varje preferensaktie medför 20 röster, medan varje stamaktie allenast medför en röst.

För att skydda statens ekonomiska intressen såsom stamaktieägare har i bolagsordningen intagits den föreskriften, att bolaget är skyldigt att, när Kungl. Maj:t så påfordrar, upphöra med sin verksamhet och träda i likvidation å tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, ävensom att Kungl. Maj:t skall äga utse likvidatorerna, en eller flera. Vidare bör stadgas, att bolagsordningen ej får ändras utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

Revisorerna torde böra vara två med lika antal suppleanter, varav en jämte suppleant utses å bolagsstämma. Den andra revisorn och suppleanten synes lämpligen kunna utses från statens sida, varvid fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka företräda statens intresse såsom förläggare åt bolaget, närmast synes böra ifrågakomma att utse revisorn och dennes suppleant.

I anslutning till vad nu anförts samt i vissa detaljer efter mönster av bolagsordningarna för Vin- och spritcentralen samt Tobaksmonopolet har utredningen upprättat det härvid såsom *bilaga F* fogade förslaget till bolagsordning för Svenska spannmålsaktiebolaget. Därest statsmakterna i huvudsak biträda utredningens förslag, torde, efter erforderligt initiativ från statens sida, stiftelseurkund böra upprättas i anslutning till förenämnda förslag och bolaget vederbörligen bildas.

Såsom nyss antytts torde för den närmare regleringen av bolagets verksamhet, särskilt beträffande bedrivande av stödverksamhet med anlitan- de av lån eller annat understöd av staten, böra träffas visst avtal mellan staten och bolaget. Ett förslag till dylikt avtal har av utredningen upprättats och fogas härvid såsom *bilaga D*. Avtalet torde böra gälla under förslagsvis två år, räknat från och med den 1 september 1935, då den nya skörden beräknas bli för- d i marknaden och det nya organet börjar sin egentliga verksamhet efter att dessförrinnan hava bedrivit planläggande

och förberedande arbeten. I avtalet torde endast böra inryckas de grundläggande bestämmelserna i avseende å bolagets åtaganden beträffande hållandet av reservlager, bedrivande av stödköp av spannmål, utlämnande av viss lagringsersättning samt bolagets skyldighet att göra viss anmälan, därest överskott av spannmål och fodervaror skulle uppstå, ävensom bestämmelser om det sätt, på vilket bolagets verksamhet skall bedrivas. Å andra sidan bör från statens sida i avtalet göras utfästelse om den allmänna arten av det ekonomiska understöd, staten lämnar bolaget enligt i vart fall sedermera närmare bestämda grunder. Sist åsyftade, mera detaljerade regler komma alltså ej till synes i det ifrågavarande avtalet, utan torde dessa böra — ungefär såsom nu sker, då mjölkavgiftsmedlens användning bestämmes av Kungl. Maj:t till efterrättelse för Svenska mejeriernas riksförening u. p. a. — efter förslag av styrelsen för Svenska spannmålsaktiebolaget och yttrande av statens spannmålsnämnd fastställas av Kungl. Maj:t genom särskilda beslut. I övrigt hänvisar utredningen till förenämnda avtalsförslag, vilket torde böra underställas riksdagen för godkännande.

KAP. 10.

Statens kostnader för den nya verksamheten.

För genomförandet av i det föregående föreslagna åtgärder erfordras vissa medelsanvisningar av staten.

Till en början fordras, att anslag så tidigt som möjligt och redan vid ingången av nästa budgetår finnes till förfogande för statens aktieteckning i Svenska spannmålsaktiebolaget. Enligt förslaget skall staten övertaga stamaktier i bolaget till belopp av 9 500 000 kronor. Därtill kommer, att huvudparten av preferensaktierna tillsvidare skulle innehavas av staten, som alltså för teckning av dessa aktier torde behöva disponera 500 000 kronor. Med hänsyn till vad nu anförts, synes alltså erforderligt, att ett belopp av 10 000 000 kronor finnes till förfogande för tecknande av aktier i Svenska spannmålsaktiebolaget. Sagda belopp torde såsom reservationsanslag böra uppföras å riksstaten för budgetåret 1935/1936 under utgifter för kapitalökning, fonden för statens aktier. Då man principiellt sett torde böra räkna med viss förräntning av bolagets aktiekapital, lärer sagda anslag böra anvisas att utgå av lånemedel. — I den mån staten överlåter preferensaktier i bolaget å annan än staten, torde härvid inflytande likvider böra redovisas såsom återbetalade lånemedel. Skulle den situation uppstå, att ny innehavare av preferensaktie befinnes ej kunna av staten godtagas samt staten till följd härav nödgas inlösa aktien, torde medel härför böra få disponeras utan riksdagens särskilda beslut i vart fall. I dylikt syfte torde fullmäktige i riksgäldskontoret böra — på sätt som skett beträffande Vin- och spritcentralen samt Tobaksmonopolet — av riksdagen bemyndigas att tillhandahålla erforderliga medel för inlösen, helt eller delvis, av preferensaktiekapitalet i Svenska spannmålsaktiebolaget.

Vidare torde staten såsom förlagskapital för Svenska spannmålsaktiebolagets stödköpsverksamhet böra tillhandahålla bolaget lån intill 10 000 000 kronor. I förslaget till avtal mellan staten och bolaget har intagits bestämmelse om kredit intill sagda belopp. Situationer torde emellertid kunna uppstå, då ett större belopp behöver användas. För dylika ändamål torde ett belopp av ytterligare 10 000 000 kronor böra stå till Kungl. Maj:ts förfogande, närmast för att efter särskild överenskommelse med bolaget tillföra detta rörelsekapital för speciella, mera extraordinära behov. I anslut-

ning till vad sålunda anförts vill utredningen ifrågasätta, att å riksstaten för budgetåret 1935/1936 under utgifter för kapitalökning uppföres ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor, därav intill 10 000 000 kronor såsom förlagskapital åt Svenska spannmålsaktiebolaget samt återstoden såsom till Kungl. Maj:ts förfogande stående rörelsekapital för åtgärder på spannmålsmarknadens område. Anslaget torde böra utgå av lånemedel. Å utbekomna belopp bör bolaget vara pliktigt gälda ränta efter samma räntefot som den, riksgäldskontoret måste betala vid medlens upplåning. Då det förberörda avtalet med bolaget är avsett att gälla intill den 1 september 1937 och behov av rörelsekapital torde kunna uppstå under hela den sagda tiden samt med hänsyn till att bolagets återbetalning av förlagskapitalet möjligen bör få framflyttas till någon senare tidpunkt, torde det ifrågavarande anslaget och den härmed avsedda krediten få disponeras under de tre budgetåren 1935/1936—1937/1938.

Ytterligare har i det föregående föreslagits, att lagringsersättning av statsmedel skall i vissa fall utgå för spannmål, som vid ett konsumtionsårs utgång finnes i lager hos Svenska spannmålsaktiebolaget eller hos vissa av bolaget godkända lagerhållare. Det möter givetvis svårigheter att göra några beräkningar angående storleken av dessa ersättningar. Vad angår Svenska spannmålsaktiebolagets lager torde med hänsyn till förut framförda förslag om reservlagrets och stödköpens omfattning kostnaden härför kunna uppskattas till omkring 2 000 000 kronor och i ogynnsamt fall till 4 000 000 kronor. Motsvarande belopp för av enskilda bedriven lagring torde kunna beräknas till 1 000 000 respektive 2 000 000 kronor.

Beträffande frågan, huru medel skola anskaffas till täckande av eventuell förlust å stödköpsverksamheten samt till bestridande av kostnader för lagringsersättningar m. m., har utredningen stannat för den anordning, som nu tillämpas å detta liksom å vissa andra områden för reglering av priserna å jordbruksprodukter, nämligen uttagande av viss avgift å ifrågakommande vara. Såsom förut antytts torde det vara lämpligt och ägnat att förenkla vad för närvarande härutinnan gäller, att klivavgiften, gottgörelsen å importspannmål samt veteavgiften å svensk spannmål sammanföras till *en* avgift. Beträffande denna avgift, veteavgiften, vilken bör utgå för såväl svenskt som utländskt vete, som förmales för tillverkning inom riket av mjöl eller gryn, må följande framhållas.

Utredningen har allvarligt övervägt, huruvida, såsom nu är fallet, förmalningen mot tull eller lön för odlares husbehov skulle fritagas från avgiftsskyldighet eller om all förmalning borde avgiftsbeläggas. Rent principiellt synes det vara riktigast, att allt vete, som förmales till mjöl, åsättes samma avgift, vare sig kvarnen säljer vetet eller endast maler det för en viss förbrukares räkning. Det kan ej förnekas, att ett undantagande av tullförmalningen, vilken i allt väsentligt sker vid de smärre kvarnarna, kan framstå såsom en nackdel för och rent av som en orättvisa mot de egentliga

handelskvarnarna. Ej heller må förbises, att tullförmalningen kan komma att tillväxa med hänsyn till den lättnad, som avgiftsbefrielsen skänker. Betänkligheter av nu antydd art mot avgiftsfrihet för odlarnas husbehovsförmalning hava från dem bland de sakkunniga, vilka företräda kvarnindustrien, tillmätts så stor vikt, att de framfört den mening, att dylik avgiftsfrihet ej borde ifrågakomma. Det oaktat anser dock utredningen, att omständigheter av psykologisk och praktisk art tala för ett bibehållande i huvudsak av avgiftsfrihet för odlares förmalning mot tull eller lön för eget husbehov. De skäl härför, som framförts vid frågans riksdagsbehandling, eller att det skulle framstå för odlarna såsom svårförståeligt, om de måste erlagga förbrukningsskatt å en nödvändighetsvara, som de själva frambringat, torde vara svåra att komma förbi. Utredningen har med hänvisning härtill ansett sig böra utforma sitt förslag med bibehållen avgiftsfrihet för odlarnas husbehovsförmalning. I syfte att ernå förenkling av det nuvarande systemet föreslås, att något maximibelopp i avseende å odlares husbehov ej stadgas, och att ej heller kvarnarna åläggas avkräva odlare, som förmal mot tull eller lön, annan redovisning än avlämnande till kvarnen av en skriftlig förklaring, enligt formulär, att vetet odlats av den, för vars räkning sådan förmalning sker, och att mjölet är avsett till odlarens husbehov. Den, som låtit mot tull eller lön vid kvarn inom riket tillverka mjöl eller gryn av vete samt sedermera avyttrar eller eljest för annat ändamål än eget husbehov använder sålunda tillverkad vara, bör givetvis vara skyldig erlagga veteavgift för det vete, varav den avyttrade eller på nyss angivet sätt använda varan tillverkats. I övrigt har till underlättande av anordningens genomförande föreslagits, att statens spannmålsnämnd skall äga att, där så med hänsyn till en kvarns ringa förmalning eller eljest finnes lämpligt, medgiva, att kvarnens deklarationsskyldighet rörande förmalningen må tillsvidare fullgöras kvartalsvis i stället för, såsom nu generellt gäller, månadsvis. Givetvis förutsättes, att spannmålsnämnden noga tillser, att deklarationsplikten ordentligt fullgöres. I övrigt får utredningen hänvisa till de härvid såsom *bilagor B* och *H* fogade författningsförslagen.

Veteavgiftens belopp torde liksom hittills böra, inom en av riksdagen uppdragen maximigräns, bestämmas av Kungl. Maj:t. Maximigränsen är nu 2 öre för kilogram vete. I betraktande av nyss anförda synpunkter beträffande frågan om avgiftsfrihet för tullförmalningen för odlares husbehov samt vikten av att mjölet ej över hövan fördyras, torde avgiften ej böra fastställas till högre belopp eller utgå för längre tid än som oundgängligen erfordras. Oaktat förslaget att borttaga kliskatten och gottgörelsen å importspannmål synes maximigränsen kunna bibehållas vid 2 öre. En uträkning visar, att den nu utgående avgiften å svenskt vete å 1 öre, kliskatten å 3 öre och gottgörelsen å importspannmål å 5 öre, allt per kilogram, sammantagna motsvara ungefär 2½ öre per kilogram förmalt vete. Genom en veteavgift av 2 öre torde inflyta drygt 8 000 000

kronor, vilket belopp bör förslå för de ändamål, som därmed skola tillgodoses, och dessutom bereda en från början säkerligen välbehövlig reserv för oförutsedda behov och för att ett kommande år måhända icke behöva uttaga en lika hög veteavgift. Under det första budgetåret kan enligt de nya bestämmelserna, som skulle träda i tillämpning den 1 september 1935, icke beräknas inflyta mer än omkring 6 500 000 kronor. Vad dessförinnan under budgetåret skulle inflyta enligt de hittills gällande bestämmelserna synes böra tillfalla fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen. Veteavgiften torde för tiden efter den 31 augusti 1935 lämpligen böra ingå i jordbrukets prisregleringsfond för att i första hand komma till användning för spannmålsodlingens stödande. Den torde därför böra redovisas för sig.

I detta sammanhang må ytterligare erinras, att utredningen i det föregående föreslagit, att spannmålskreditfonden skulle för budgetåret 1935/1936 tillföras ett kapitalökningsanslag av 1 500 000 kronor att utgå av lånemedel.

Utredningen har tidigare hemställt, att, om mot förväntan ett överskott — utöver erforderligt reservlager — under visst år uppstår å rikets samlade spannmåls- och foderproduktion, särskilda åtgärder må vidtagas för dess undanskaffande. Därvid torde närmast export av svensk brödsäd eller fodersäd kunna ifrågakomma. Vid dylikt undanskaffande, vars verkställande enligt förslaget ej får ske annat än efter beslut av Kungl. Maj:t, måste man räkna med att förluster kunna uppstå. Skulle det vara fråga om ett avlastande från den svenska marknaden av exempelvis 100 000 ton spannmål och skulle härför erhållas ett pris, som understiger utgående lagervärdet för brödspannmålen vid slutet av ett konsumtionsår med exempelvis 5 kronor per 100 kilogram, skulle förlusten uppgå till 5 000 000 kronor. Denna siffra angives ej såsom något beräknat belopp, utan blott för att man skall få en uppfattning om storleksordningen. De förluster, varom nu är fråga, torde principiellt sett böra bestridas ur medel, varmed prisreglering i allmänhet sker beträffande jordbrukets produkter eller alltså med medel ur jordbrukets prisregleringsfond, enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande. Genom överskottets avlastande förhindras ju en eljest inträffande överproduktion av animalier. Skulle jordbrukets prisregleringsfond vid något tillfälle ej lämna tillgång till förlusternas täckande, lär det böra ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för fondens förstärkning.

KAP. 11.

Avvecklingen av Svenska spannmålsföreningens u. p. a. verksamhet.

Det för närvarande mellan staten och Svenska spannmålsföreningen u. p. a. gällande kontraktet utlöper den 31 december 1935. I 14 § av kontraktet stadgas att, därest föreningens nettotillgångar den 31 december 1935 icke förslå till återgäldande av medlemmarnas insatser i föreningen jämte ogulden utdelning, föreningen skall fortfarande för tiden intill dess så kan ske, på vissa i kontraktet stadgade villkor äga åtnjuta den i 1 § i kontraktet omförmälda ensamrätt till införsel av spannmål, mjöl och gryn. Staten äger dock förordna, att från viss tidpunkt efter den 31 december 1935, efter tillsägelse därom minst två månader förut, föreningens importrätt skall upphöra. Staten skall därvid övertaga föreningens möjligen kvarstående förlust och dess ekonomiska förpliktelser och föreningen, där ej annat avtalas, upphöra med sin verksamhet och träda i likvidation, varvid staten svarar för, att medlemmarna utbekomma envar sin insats jämte därå belöpande ogulden utdelning.

Spannmålsföreningens inlösningsskyldighet har enligt omförmälda kontrakt numera avseende allenast å 1934 års brödsädsskörd. Då utredningen avsett, att Svenska spannmålsaktiebolaget skulle påbörja sin verksamhet i samband med att 1935 års skörd började marknadsföras hösten 1935, har utredningen förutsatt, att föreningen därefter icke skulle annat än i sammanhang med avvecklingen fortsätta med sina inköp och försäljningar av brödsäd. Utredningen har därför funnit skäl tala för, att kontraktet med föreningen häves den 1 september 1935. Därvid kunde givetvis den anordningen träffas, att bolaget övertog föreningens alla förpliktelser och tillgångar mot att staten tillförsäkrade bolaget att få de förluster täckta, som föreningen eljest skulle bära. Ett dylikt övertagande torde emellertid innebära icke obetydliga svårigheter. Det är sålunda ingalunda säkert, att föreningen ännu vid övertagningstillfället hunnit mottaga all till densamma hembjuden spannmål. Dessutom pågår då i full utsträckning föreningens lagrings- och försäljningsverksamhet, varigenom föreningen på grund av träffade avtal är bunden vid betydande lagerutrymmen m. m. Därjämte är det knappast lämpligt och torde stöta på vissa svårigheter att belasta det nya organet med betydande skulder, även om staten stode som garant för dessa. Utredningen har därför ansett,

att spannmålsföreningen efter den 1 september 1935 bör dels avsluta sitt kontraktsenliga övertagande av 1934 års skörd i den mån så ej redan skett, dels ock därefter vidtaga de åtgärder för realiserandet av sitt lager av brödsäd, som kunna befinnas ändamålsenligast såväl ur ekonomisk synpunkt som med hänsyn till spannmålsregleringens ostörda handhavande.

Beträffande disponerandet av föreningens den 1 september 1935 innehavda lager av brödsäd vill utredningen till en början erinra om sitt tidigare förslag om anskaffande för Svenska spannmålsaktiebolagets räkning av ett reservlager på intill 70 000 ton vete och råg genom övertagande från föreningen av en motsvarande myckenhet till ett pris av för vete 14 kronor och för råg 13 kronor för deciton av normalkvalitet jämte prisreglering enligt de grunder, som tillämpas vid föreningens inköp.

Realiserandet av föreningens spannmål bör av föreningen företagas på sätt rörande försäljning finnes stadgat i föreningens kontrakt med staten. I vilken utsträckning denna försäljning bör ske till kvarnändamål, till foder eller för export bör bliva föremål för särskild prövning, sedan möjlighet förefinnes att bedöma utfallet av 1935 års skörd samt vid dess inhöstande rådande prisförhållanden m. m. Föreningen bör emellertid genom sina försäljningar i minsta möjliga grad inverka på den inhemska spannmålsmarknaden. Därest ett överskott av spannmål finnes, kommer ett utförande av detta överskott i form av kvarnspannmål eller fodersäd å den inhemska marknaden att trycka denna. För ernående av nödig balans erfordras därför under angivna förutsättning en motsvarande export, som måste fortsätta intill dess jämvikt inträtt. Föreningens försäljningsverksamhet måste därför bedrivas i nära samråd med ledningen för spannmålsaktiebolaget. När föreningen vill verkställa placering av lager å den inhemska marknaden, vilken ju därigenom tillföres ett överskott i den mån detta icke täckes av ett underskott i den nya skördens kvantitet, måste sådan försäljning ske under den förutsättningen, att föreningen, i den mån bolaget så påfordrar, inköper och exporterar spannmål till myckenhet, motsvarande vad som utförts på den inhemska marknaden, något som kan åsamka föreningen förluster.

Det förutsattes att, sedan kontraktet med staten hävts, föreningen vid lämplig tidpunkt träder i likvidation. Enligt föreningslagen skall beslut om föreningens trädande i likvidation och utseende av likvidatorer ske å föreningssammanträde. Med hänsyn till att statens inflytande i föreningens styrelse bör oförminskat bevaras även under likvidationen, synes det, som om föreningens nuvarande styrelse med den sammansättning och de befogenheter, som enligt kontraktet med staten och föreningens stadgar tillkommer densamma, bör utses att verkställa spannmålsföreningens likvidation. Av samma skäl synes ock önskvärt, att om av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot eller suppleant avgår, efter det föreningen trätt i likvidation men innan likvidationsuppdraget fullgjorts, i dennes ställe

icke utses annan än den, som av Kungl. Maj:t godkännes. Staten bör hava garanti för att så sker.

Intill dess föreningen slutfört sin verksamhet, vilket torde kunna ske på 1 till 1½ år, torde staten, utan hinder av att kontraktet med föreningen blivit hävt, böra kvarstå vid den utfästelse att svara för föreningens förluster och dess ekonomiska förpliktelser, vilken staten åtagit sig i kontraktet. Såsom förutsättning härför bör fastslås, att föreningen träder i likvidation å tid, som Kungl. Maj:t bestämmer. Det skulle då ankomma på staten att tillse, att föreningens alla utgifter bliva täckta, så att föreningsmedlemmarna därefter kunna utbekomma icke endast sina kontanta insatser och till föreningen överlämnade reverser utan även i kontraktet stadgad utdelning å de kontanta insatsbeloppen. Enär föreningen icke sedan 1932 kunnat uppvisa någon årsvinst och sålunda stadgeenligt icke därefter kunnat företaga någon utdelning, skall upplupen dylik senast vid likvidationstidens utgång utbetalas.

I anslutning till vad sålunda anförts, har utredningen inlett förhandlingar med kvarnrepresentanterna i spannmålsföreningens styrelse, vilkas sammanlagda röstetal å föreningssammanträde utgör avgjord majoritet, om avslutande av ett såsom *bilaga E* härvid fogat förslag till avtal mellan svenska staten och Svenska spannmålsföreningen u. p. a. angående hävande av dem emellan gällande kontrakt m. m. Kvarnrepresentanterna hava i skrivelse den 15 december 1934 enhälligt uttalat, att de vid blivande föreningssammanträde komma att rösta för antagandet av nämnda förslag. Tillika hava de meddelat, att de, oaktat sin principiella jämväl tidigare uttalade inställning mot avgifts- resp. skattefrihet vid tullförmalning, sågo sig nödsakade att, för att för statsmakterna underlätta genomförandet av den föreslagna omläggningen, å föreningssammanträde rösta för en förlängning av den nu till och med den 31 mars 1935 gällande ordningen beträffande kliskatten.

I anslutning härtill synes kungörelsen den 28 augusti 1934 (nr 462) angående befrielse i vissa fall från skatt å kli böra förlängas att gälla till och med den 31 augusti 1935.

Utredningen har tidigare framhållit, att det för närvarande icke låter sig göra att med tillräcklig noggrannhet uppskatta spannmålsföreningens totala förluster. Under vissa förutsättningar hava dessa beräknats uppgå till i runt tal 65 miljoner kronor, sedan kliskatte- och veteavgiftsmedel, vilka inflyta under tiden 1 juni 1934—31 augusti 1935, tagits i anspråk. Dessa medel torde komma att uppgå till inemot 8 miljoner kronor, därav 6½ miljoner kronor belöpa å innevarande budgetår.

De medel, som enligt utredningens tidigare förslag skulle göras tillgängliga, äro i sin helhet behövliga för den fortsatta spannmålsregleringen och kunna alltså icke ens till någon del avses för täckande av spannmålsföreningens förluster. Dessa måste sålunda täckas av andra statsmedel.

Hemställan.

Under återopande av vad i det föregående anförts får utredningen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- I) godkänna härvid såsom bilagor A och B fogade förslag till
 - a) förordning angående reglering av införseln av vete och råg m. m.; samt
 - b) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1934 (nr 427) om veteavgift;

- II) bemyndiga Kungl. Maj:t att, om så befinnes erforderligt, förordna om uttagande av införselavgift å varor, som avses i den under I a nämnda förordningen;

- III) medgiva, att Kungl. Maj:t må, i huvudsaklig överensstämmelse med härvid såsom bilaga C fogat förslag, vidtaga ändring i 3 § av gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från spannmålskreditfonden;

- IV) godkänna härvid såsom bilagor D och E intagna
 - a) förslag till avtal mellan svenska staten och Svenska spannmålsaktiebolaget;
 - b) förslag till avtal mellan svenska staten och Svenska spannmålsföreningen u. p. a. angående hävande av dem emellan gällande kontrakt m. m.;

- V) anvisa för budgetåret 1935/1936:
 - a) till tecknande av aktier i Svenska spannmålsaktiebolaget, under utgifter för kapitalökning, fonden för statens aktier, ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor, att utgå av lånemedel;
 - b) till rörelsekapital för åtgärder på spannmålsmarknadens område, under utgifter för kapitalökning, fonden för låneunderstöd, ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor, att utgå av lånemedel;
 - c) till kapitalökning för spannmålskreditfonden, under utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor, att utgå av lånemedel;
 - d) till avsättning för tiden före den 1 september 1935 till fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen, under nionde hu-

vudtiteln, ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor, att utgå av för tiden före sagda dag inflytande veteavgifter samt skatt å inom landet tillverkat vetekli; samt

- e) till avsättning för tiden från och med den 1 september 1935 till jordbrukets prisregleringsfond, avsett i första rummet för bestridande av vissa med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet förenade kostnader, under nionde huvudtiteln, ett förslagsanslag av 6 500 000 kronor, att utgå av från och med sagda dag inflytande veteavgifter;

VI) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att tillhandahålla erforderliga medel för inlösen, vid fall som avses i 6 § andra stycket av förslaget till bolagsordning för Svenska spannmålsaktiebolaget (bilaga F), av preferensaktier i sagda bolag.

Vidare hemställles, att Kungl. Maj:t måtte, efter det riksdagen beslutat i ärendet, jämte annat utfärda författningar i huvudsaklig överensstämmelse med de i härvid såsom bilagor G, H, I och K intagna förslagen.

*Bilaga A.***Förslag**

till

förordning angående reglering av införseln av vete och råg m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vete, råg, spannmålsblandning, vari vete eller råg ingår, mjöl av vete eller råg, gryn av vete, makaroner och vermiceller ävensom bröd må icke införas till riket utan tillstånd av statens spannmålsnämnd.

Statens spannmålsnämnd må stadga det villkor för åtnjutande av tillstånd, som i första stycket sägs, beträffande vete, råg eller spannmålsblandning, vari vete eller råg ingår, att den, som erhållit sådant tillstånd, ej skall äga att utan medgivande av nämnden använda den införda varan annat än för förmalning till människoföda i egen kvarn, och skall tillståndsinnehavaren vara skyldig att tillhandahålla nämnden de uppgifter, som erfordras för kontroll av efterlevnaden av sagda villkor.

2 §.

Stadgandet i 1 § första stycket skall icke utgöra hinder för transitering eller uppläggning å tullager eller provianteringsfrilager av där omfördämd vara; dock må å provianteringsfrilager upplagd sådan vara icke utan av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Ej heller skall stadgandet hava avseende å dylik vara, då den införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för densamma åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

3 §.

Till riket inkommen vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest varan ej enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel skall vara förverkad, under tullkontroll återutföras under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver ifråga om returfortullning.

4 §.

Skall i denna förordning avsedd vara enligt tullstadgan eller lagen om straff för olovlig varuinförsel genom tullverkets försorg säljas å auktion,

må försäljningen ske endast till den, som erhållit tillstånd, som i 1 § sägs, eller ock under förbehåll att varan åter utföres.

Kan försäljningen icke sålunda äga rum, skall med varan förfaras på sätt Kungl. Maj:t, efter anmälan av generaltullstyrelsen, förordnar.

5 §.

Den, som bryter mot jämlikt 1 § andra stycket föreskrivet villkor eller underlåter att lämna där omnämnda uppgifter eller meddelar avsiktligt oriktiga sådana uppgifter, så ock den, som i strid mot stadgandet i 2 § första stycket disponerar å provianteringsfrilager upplagd vara annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning, straffes med dagsböter.

6 §.

Förseelse mot denna förordning åtalas av allmän åklagare. Åtalet anhängiggöres vid allmän domstol.

7 §.

Böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft den 1 september 1935, från och med vilken dag förordningen den 29 maj 1931 (nr 119) angående reglering av införseln av vissa slag av omalen och malen spannmål skall upphöra att gälla.

*Bilaga B.***Förslag**

till

förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1934 (nr 427) om veteavgift.

Härigenom förordnas, att 1—6 §§ förordningen den 30 juni 1934 om veteavgift skola erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår:

1 §.

För svenskt eller utländskt vete, som användes för tillverkning inom riket av mjöl eller gryn, skall, där Kungl. Maj:t så förordnar, enligt bestämmelserna i denna förordning erläggas viss avgift (veteavgift).

2 §.

1 mom. Där annat ej följer av stadgandet i 2 mom., skall veteavgift ej utgå för sådant vete, varav mot tull eller lön tillverkas mjöl eller gryn för tillgodoseende av odlarens husbehov.

Såsom mjöl eller gryn till husbehov må ej räknas annan vara än sådan, som förbrukas i odlarens eget hushåll eller av personer, som han eljest har i sin kost eller som av honom åtnjuta gratial eller födoråd, eller vilka äro i odlarens tjänst anställda i och för hans jordbruk och i vilkas avlöningsförmåner ingår tilldelning av vete eller mjöl eller gryn därav.

2 mom. Därest mjöl eller gryn, vid vars tillverkning använts vete, för vilket jämlikt stadgandet i 1 mom. veteavgift ej utgått, sedermera avyttras eller av odlaren eljest användes för annat ändamål än eget husbehov, skall veteavgift erläggas för det vete, varav den avyttrade eller på nyss angivet sätt använda varan tillverkats.

3 §.

Veteavgiften utgår med det belopp, högst 2 öre för varje kilogram av varans nettovikt, som Kungl. Maj:t bestämmer. Veteavgift, som erlägges jämlikt stadgandet i 2 § 2 mom., skall dock utgå efter nettovikten avyttrat eller använt mjöl eller gryn med belopp, som med 50 procent överstiger vid tiden för försäljningen eller användningen utgående veteavgift.

4 §.

Har förordnande jämlikt 1 § meddelats, skall den, som ämnar inom riket använda vete för tillverkning av mjöl eller gryn, därom göra skrift-

lig anmälan till statens spannmålsnämnd, såframt ej jämlikt annan bestämmelse sådan anmälan redan blivit gjord. Anmälningsskyldigheten skall, där tillverkningen bedrives vid tiden för ikraftträdandet av förordnandet, fullgöras inom femton dagar från nämnda tidpunkt och i annat fall inom femton dagar från tillverkningens början.

5 §.

Det åligger tillverkare, som i 4 § avses, att inom åtta dagar efter utgången av varje kalendermånad, varunder förordnande jämlikt 1 § varit gällande, till statens spannmålsnämnd avlämna en på tro och heder avgiven deklaration enligt av nämnden fastställt formulär rörande den mängd vete, som under månaden eller den del därav, varunder förordnandet gällt, av honom använts för tillverkning av mjöl eller gryn. Därvid skall särskilt angivas, i vad mån tillverkningen skett under sådana omständigheter att avgiftsfrihet enligt 2 § 1 mom. skall åtnjutas.

Statens spannmålsnämnd äger, där så med hänsyn till tillverkningens ringa omfattning eller eljest finnes lämpligt, medgiva, att deklaration, som i första stycket sägs, må tillsvidare avgivas för kalenderkvartal i stället för månadsvis.

För det fall, som avses i 2 § 2 mom., åligger det den, som avyttrat eller använt varan, att sist inom femton dagar därefter till nämnden avlämna en på tro och heder avgiven deklaration rörande den avyttrade eller använda varans myckenhet jämte, i förekommande fall, uppgift å den, till vilken avyttringen skett.

Skyldighet att — — — sin vård.

6 §.

För veteavgiftens erläggande ansvarar tillverkare, som i 4 § avses, eller, om avgiftsskyldigheten inträder jämlikt stadgandet i 2 § 2 mom., den som avyttrat eller använt varan.

Denna förordning träder i kraft den 1 september 1935. De skyldigheter, vilka enligt den äldre lydelsen av förenämnda förordning den 30 juni 1934 (nr 427) ålegat tillverkare eller odlare för tiden före den 1 september 1935, skola dock fullgöras.

*Bilaga C.***Förslag**

till

**kungörelse om ändrad lydelse av 3 § tredje stycket kungörelsen
den 12 september 1930 (nr 343) angående allmänna villkor och
bestämmelser för lån från spannmålskreditfonden.**

Härigenom förordnas, att 3 § tredje stycket kungörelsen den 12 september 1930 angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från spannmålskreditfonden skall hava följande ändrade lydelse:

Bestämmandet av det värde å spannmål, som i första och andra stycket avses, skall ske i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställda pris å de slag av spannmål, som låneverksamheten omfattar. Det åligger statens spannmålsnämnd att i god tid avgiva förslag i avseende å dylika pris för konsumtionsår eller del därav.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 september 1935.

Förslag

till

avtal mellan svenska staten och Svenska spannmålsaktiebolaget.

Mellan svenska staten och Svenska spannmålsaktiebolaget, här nedan benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Bolaget åtager sig att, i den mån Kungl. Maj:t så påfordrar, från Svenska spannmålsföreningen u. p. a. per den 1 september 1935 övertaga intill 70 000 ton vete och/eller råg av fullgod, kvarngill kvalitet till pris, fritt bolagets lagerlokaler, beräknat efter 14 kronor för 100 kilogram vete med en kvalitetsvikt av 77 kilogram per hektoliter samt 13 kronor för 100 kilogram råg med en kvalitetsvikt av 72½ kilogram per hektoliter. Beträffande betalningsvillkoren i övrigt samt prisbestämningen för andra hektolitervikter än de ovan angivna skola de grunder iakttagas, som finnas intagna i statens spannmålsnämnds kungörelse om kvalitetsbestämmelser och prisregleringsskalor vid förenämnda förenings inköp av vete och råg.

Det jämlikt stadgandet i första stycket inköpta spannmålspartiet är avsett att utgöra ett reservlager för nedan i detta stycke avsedda ändamål. Reservlagret bör helt eller delvis avyttras, i den mån inom riket inträder knapphet å vete eller råg eller kännbar foderbrist eller där så eljest påkallas för hållandet av så vitt möjligt konstant inmalningsprocent beträffande vete eller råg eller till förebyggande av oskäligen prisstegring å sådan spannmål. Hinder möter icke att även under andra omständigheter utbyta spannmål i lagret mot annan brödsäd av fullgod, kvarngill beskaffenhet.

Bolagets styrelse äger att, därest reservlagret nedbringats enligt bestämmelserna i andra stycket, i den mån förhållandena det medgiva och så för tillgodoseende av i andra stycket avsett syfte erfordras, ånyo uppbringa sagda lager till högst 70 000 ton.

2 §.

I syfte att under loppet av ett konsumtionsår ernå en sådan successivt stigande prISRÖRELSE å svenskt vete och svensk råg, att utbuden fördelas under året och kostnaderna för spannmålens lagring och vad härmed sammanhänger täckas ävensom för att i övrigt i mån av behov stödja priset å den inhemska spannmålsmarknaden, åtager sig bolaget att enligt

de bestämmelser och på de villkor, vilka äro intagna i detta avtal eller av Kungl. Maj:t i anslutning därtill i särskild ordning stadgas, bedriva verksamhet, som nedan i 3 och 4 §§ sägs.

3 §.

I den mån bolagets styrelse så prövar erforderligt för tillgodoseende av i 2 § angivna syfte, åtager sig bolaget att, utöver i 1 § avsett lager, inköpa och vid lämpliga tillfällen försälja vete och råg samt bedriva annan härmed sammanhängande rörelse, mot det att staten såsom förlagskapital, i mån av behov, tillhandahåller bolaget lån intill sammanlagt 10 000 000 kronor på villkor, som i särskild ordning mellan staten och bolagets styrelse överenskommas.

I denna paragraf avsedd verksamhet må icke utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t ske i större omfattning, än att myckenheten sålunda inköpt, osåld spannmål jämte inneliggande i 1 § avsett reservlager vid varje tillfälle uppgår till sammanlagt högst 150 000 ton.

4 §.

Bolaget åtager sig att, enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande, driva verksamhet med lämnande av lagringsersättning för lagerhållare tillhörig myckenhet vete eller råg av fullgod, kvarngill beskaffenhet, som hos av bolagets styrelse godkänd lagerhållare kvarliggert vid ett konsumtionsårs utgång, mot det att bolaget av medel, som avses i 6 §, äger tillgodonjuta täckning för sålunda utgiven lagringsersättning.

5 §.

Bolaget äger av medel, som avses i 6 §, tillgodonjuta skälig lagringsersättning med belopp, som av Kungl. Maj:t bestämmes, för den myckenhet vete eller råg av fullgod, kvarngill beskaffenhet, som bolaget vid konsumtionsårs utgång innehar på grund av inköp, som verkställts jämlikt stadgande i 1 eller 3 §.

6 §.

Ersättningar, som bolaget enligt 4 och 5 §§ äger uppbära av staten, skola utgå av de medel, vilka till jordbrukets prisregleringsfond inflyta i form av veteavgift. Bolaget må ur sagda medel jämväl, efter särskild prövning, erhålla bidrag till bestridande av sina utgifter i övrigt.

Bolagets styrelse har att hos Kungl. Maj:t göra erforderliga framställningar rörande veteavgiftens belopp samt avgiftsmedlens användning. Kungl. Maj:t fastställer plan för medlens användning och ordningen för deras utbetalande.

7 §.

Finner bolagets styrelse anledning antaga, att landets sammanlagda tillgångar av brödspannmål, foderspannmål och andra fodervaror påtag-

ligt överstiga landets behov av dessa varor, har bolagets styrelse att hos Kungl. Maj:t, med utredning samt förslag till åtgärder för överskottets avlastande, göra anmälan om förhållandet.

8 §.

Det åligger bolaget

att bedriva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så, att icke enskilt intresse obehörigen gynnas eller skadas;

att i övrigt utöva denna verksamhet så, att statens insats i bolaget icke äventyras;

att vid försäljning av jämlikt 1 eller 3 § inköpt spannmål tillämpa sådan prissättning ävensom bedriva sin verksamhet över huvud taget på sådant sätt, att konsumenterna icke få vidkännas obehörig fördyring av varorna, på samma gång som åt bolaget beredes skälig inkomst;

samt att, för vinnande av största möjliga besparing av omkostnaderna, å alla områden av sin verksamhet handhava rörelsen och anordna driften på det mest rationella och effektiva sätt.

9 §.

Statens spannmålsnämnd, varmed bolaget bör samarbeta, äger öva tillsyn därå, att bolagets verksamhet bedrivs i överensstämmelse med de föreskrifter, som finnas intagna i detta avtal eller vilka Kungl. Maj:t i särskild ordning meddelar. Bolagets handlingar och räkenskaper skola vara tillgängliga för nämnden, som även eljest är berättigad att erhålla de upplysningar om bolagets rörelse, nämnden finner skäl påkalla.

Bolaget är skyldigt underkasta sig den granskning från riksdagens revisorers sida, som Kungl. Maj:t må föreskriva.

10 §.

Detta avtal träder i kraft den 1 september 1935 och gäller till och med den 31 augusti 1937.

*Bilaga E.***Förslag**

till

avtal mellan svenska staten och Svenska spannmålsföreningen u. p. a. angående hävande av dem emellan gällande kontrakt m. m.

Mellan svenska staten och Svenska spannmålsföreningen u. p. a., här nedan benämnd föreningen, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Det mellan staten och föreningen ingångna kontraktet, sådant detsamma lyder enligt överenskommelser den 24 april 1931, den 20 maj 1932, den 27 maj 1933 och den 24 maj 1934, skall upphöra att gälla med utgången av augusti 1935.

2 §.

Av föreningens den 1 september 1935 innehavda lager skall, i den mån Kungl. Maj:t så påfordrar, intill 70 000 ton vete och/eller råg av fullgod, kvarngill kvalitet per sist sagda dag överlätas till Svenska spannmålsaktiebolaget mot ett pris, fritt bolagets lagerlokaler, beräknat efter 14 kronor för 100 kilogram vete med en kvalitetsvikt av 77 kilogram per hektoliter samt 13 kronor för 100 kilogram råg med en kvalitetsvikt av 72½ kilogram per hektoliter. Beträffande betalningsvillkoren i övrigt samt prisbestämningen för andra hektolitervikter än de ovan angivna skola de grunder iakttagas, som finnas intagna i statens spannmålsnämnds kungörelse om kvalitetsbestämmelser och prisregleringsskalor vid föreningens inköp av vete och råg.

Den del av föreningens spannmål, som ej överlätas enligt bestämmelserna i första stycket, skall genom föreningens försorg utförsäljas under iakttagande i tillämpliga delar av de bestämmelser om spannmåls vård, lagring och försäljning, vilka äro intagna i det i 1 § omförmälda kontraktet. Vid utförsäljningen skall tillika beaktas vikten av, å ena sidan, att största möjliga ekonomiska utbyte för föreningen därigenom erhålles samt, å andra sidan, att priserna inom landet å brödspannmål och fodervaror så vitt möjligt ej genom utförsäljningen nedpressas. I sistnämnda syfte skall utförsäljningen äga rum i samförstånd med styrelsen för Svenska spannmålsaktiebolaget. För detta samarbete skall i övrigt gälla att, när föreningen av sitt lager utförsäljer spannmål å den inhemska marknaden, föreningen skall vara skyldig att, i den mån så av bolagets sty-

relse påfordras, ur riket utföra efter den 31 augusti 1935 inköpt spannmål intill den myckenhet, som motsvaras av den inhemska försäljningen.

3 §.

Under förutsättning, att föreningen träder i likvidation å tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, samt därvid utser likvidatorer, som av Kungl. Maj:t godkännas, förbinder sig staten att, intill dess likvidationen avslutats, kvarbliva vid den utfästelse att svara för föreningens förluster och dess ekonomiska förpliktelser, vilken staten åtagit sig enligt 14 § tredje stycket av det i 1 § omförmälda kontraktet. Statens sålunda gjorda förbindelse skall även omfatta de förluster, som må uppstå intill likvidationen avslutats, i den mån de ej äro av den art, som avses i tredje punkten av nyss sagda stycke. Såsom dylik förlust må, bland annat, räknas återbetalning jämlikt 12 § andra stycket¹ av föreningens stadgar av gottgörelsebelopp, som föreningsmedlem erlagt å spannmål, som han styrker sig äga vid utgången av augusti 1935.

4 §.

Bestämmelserna i § 10 av det i 1 § här ovan omförmälda kontraktet mellan staten och föreningen skola i fortsättningen äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Denna överenskommelse gäller under förutsättning, att den godkännes av 1935 års riksdag.

Av detta avtal äro två likalydande exemplar upprättade, av vilka vardera parten tagit ett.

¹ Bestämmelsen i sagda 12 § andra stycket är likalydande med stadgandet i 13 § mom. 1 andra stycket av stadgarna i dessas tidigare, i propositionen nr 257/1934 å sid. 123—129 återgivna skick.

*Bilaga F.***Förslag**

till

bolagsordning för Svenska spannmålsaktiebolaget.**1 §.**

Detta bolag, vars firma är »Svenska spannmålsaktiebolaget», är grundat på aktier enligt bestämmelserna i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag.

2 §.

Bolagets verksamhet har till föremål att driva handel med och lagra spannmål, främja lagring av spannmål samt utöva annan härmed för-
enlig rörelse.

3 §.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

4 §.

Bolagets aktiekapital skall utgöra 10 000 000 kronor.

5 §.

Aktie skall lyda å ettusen (1 000) kronor. Aktiebrevens skola ställas till viss man.

6 §.

Aktierna skola vara dels stamaktier, dels preferensaktier, vilka sistnämnda skola utgivas till ett belopp av 500 000 kronor.

Stamaktie kan ägas endast av svenska staten och preferensaktie endast av svenska staten, svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening eller svensk undersäte. Har preferensaktie övergått till annan än staten, skall aktien jämte ej till betalning förfallna vinstutdelningskuponger ofördröjligen hembjudas staten till inlösen till aktiens nominella värde genom skriftlig anmälan till bolagets styrelse. När aktie sålunda hembjudits, skall styrelsen därom genast underrätta Kungl. Maj:t, som har att, om staten vill begagna sig av lösningsrätten, skriftligen meddela styrelsen detta inom två månader, räknat från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång. Därest staten ej inom stad-
gad tid anmäler sig vilja lösa hembjuden aktie eller aktien ej inom tjugo dagar efter sagda tids utgång inlöses, äger den, som hembudet gjort, att bli för aktien registrerad. Om den sålunda begränsade rättigheten att innehava ifrågavarande aktier skall anteckning göras å aktiebrevens.

Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra företrädesrätt till årlig utdelning av bolagets vinst intill fem procent av aktiebeloppet ävensom rätt att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej kunnat lämnas, av följande års vinst bekomma vad däruti brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Därutöver skola preferensaktierna icke medföra någon rätt till utdelning.

Sedan utdelning å preferensaktierna ägt rum, må av återstående vinst å stamaktierna utdelas intill fem procent.

Upplöses bolaget, skola ägarna av preferensaktier med företrädesrätt framför stamaktiernas ägare ur bolagets tillgångar erhålla ett belopp, motsvarande akties nominella värde jämte ränta efter fem procent, i den mån sådan ej genom utdelning guldits. All återstående behållning fördelas å stamaktierna.

7 §.

1. Bolagets styrelse består av fyra eller sex ledamöter med lika antal suppleanter för dem.

2. Kungl. Maj:t utser halva antalet ledamöter i styrelsen, därav en såsom ordförande och en såsom vice ordförande, samt lika antal suppleanter. Övriga styrelseledamöter och suppleanter utses å bolagsstämma.

Såväl ledamöter som suppleanter utses för ett år i sänder. Därest styrelseledamot eller suppleant avgår före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, skall i hans ställe annan utses för den återstående tiden.

3. Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden, så ofta ärendenas behandling det fordrar. Sammanträde skall ock utlysas, när minst två styrelseledamöter det påkalla.

4. Därest såväl ordföranden som vice ordföranden äro förhindrade att närvara vid styrelsesammanträde, skall ordet föras av annan bland de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna, däri inbegripet av Kungl. Maj:t utsedd suppleant som i ordinarie ledamots ställe inträtt i styrelsen.

5. Styrelsen är beslutför, när fyra ledamöter, däribland minst två av de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna eller deras suppleanter, äro tillstädes.

Vid lika röstetal äger ordföranden vid sammanträdet utslagsröst.

6. Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställas revisorerna.

7. Ersättningar till de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna och styrelsesuppleanterna bestämmas av Kungl. Maj:t.

8 §.

Bolagets firma tecknas av den eller dem bland styrelsens ledamöter eller suppleanter, som styrelsen därtill utser. Styrelsen må ock bemyndiga annan än styrelseledamot eller suppleant att teckna firman.

9 §.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper utses årligen för tiden från en ordinarie bolagsstämma till och med nästa ordinarie bolagsstämma två revisorer jämte två suppleanter för dem. Av dessa utses en revisor och en suppleant å bolagsstämma. Den andre revisorn och suppleanten utses av fullmäktige i riksgäldskontoret.

10 §.

Bolagets räkenskaper skola den 31 augusti varje år i fullständigt bokslut sammanföras. Bokslutet skall vara verkställt senast den 1 november samma år, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar ävensom av styrelsen avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för senaste räkenskapsåret skola för granskning överlämnas till de utsedda revisorerna, vilka senast den 1 december böra över granskningen avgiva skriftligt utlåtande, däri ansvarsfrihet för styrelsen bestämt tillstyrkes eller avstyrkes.

11 §.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året före december månads utgång.

Å denna stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret tillika med revisorernas utlåtande över den av dem verkställda granskningen.

Utom övriga frågor, vilka i behörig ordning till stämmans avgörande hänskjutas, skola å stämman följande ärenden förekomma till behandling, nämligen:

1. Fastställande av balansräkning;
2. Frågor om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid, revisorernas utlåtande avser;
3. Fråga om användning av den vinst, som å bolagets rörelse uppkommit, samt, därest vinstutdelning beslutes, när den får lyftas av aktieägarna;
4. Bestämmande av ersättningar åt de styrelseledamöter och styrelsesuppleanter, som utses å bolagsstämman, samt åt revisorerna;
5. Bestämmandet av antalet styrelseledamöter;
6. Val av styrelseledamöter och suppleanter; samt
7. Val av en revisor och en suppleant.

12 §.

Å bolagsstämmor må aktieägare rösta för fulla antalet aktier, som han äger eller för vilka han har att såsom ombud föra talan.

Varje preferensaktie medför tjugo röster, varemot varje stamaktie allenast medför en röst.

13 §.

Kallelse till bolagsstämma skall ske genom rekommenderat brev med allmänna posten minst fjorton dagar före ordinarie och minst sju dagar före extra bolagsstämma. På enahanda sätt delgivas andra meddelanden till aktieägarna.

Skall, enligt vad i första stycket stadgats, viss tid beräknas från dagen för delgivning, skall delgivningen anses hava ägt rum å andra dagen efter den, då meddelandet blivit i rekommenderat brev med posten avsänt till vederbörande aktieägare.

14 §.

Därest Kungl Maj:t så påfordrar, är bolaget skyldigt att upphöra med sin verksamhet och träda i likvidation å tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, därvid Kungl. Maj:t förordnar likvidator eller likvidatorer.

15 §.

Denna bolagsordning får ej ändras utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

*Bilaga G.***Förslag**

till

förordning angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 13 juni 1930 (nr 249) om användande av svenskt vete och svensk råg vid framställning av mjöl m. m.

Härigenom förordnas, att 4 § förordningen den 13 juni 1930 om användande av svenskt vete och svensk råg vid framställning av mjöl m. m. skall erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Vad i 2 § stadgas — — — motsvarande tillämpning.

Vid beräkning jämlikt 2 § av de myckenheter vete eller råg, som vid viss kvarn under förmalningsperiod förmalas, skall hänsyn ej heller tagas till vete, svarande mot mannagryn, som vid kvarnen framställles;

svenskt vete eller svensk råg, som vid kvarnen förmales mot tull eller lön; samt

svenskt vete eller svensk råg, svarande mot mjöl, vilket enligt försäljningsavtal av kvarninnehavaren levereras till importör av vetemjöl eller rågmjöl i och för inblandning, varom i 5 § sägs, eller ock av kvarninnehavaren själv användes för fullgörande av honom åliggande sådan inblandningsskyldighet.

Denna förordning träder i kraft den 1 september 1935.

Förslag

till

kungörelse angående ändrad lydelse av 2 § kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 428) med tillämpningsföreskrifter till förordningen samma dag (nr 427) om veteavgift.

Härigenom förordnas, att 2 § kungörelsen den 30 juni 1934 med tillämpningsföreskrifter till förordningen samma dag om veteavgift skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

För åtnjutande av frihet från veteavgift jämlikt stadgandet i 2 § 1 mom. förordningen om veteavgift fordras skriftlig förklaring av den, för vilkens räkning vetet mot tull eller lön förmales, att vetet odlats av honom och att mjölet eller grynet därav avses för hans husbehov. Förklaringen skall avfattas enligt formulär och under iakttagande i övrigt av de närmare föreskrifter, statens spannmålsnämnd meddelar. Sådan förklaring skall av tillverkaren förvaras för att på begäran uppvisas för nämnden eller av nämnden utsedd kontrollant.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 september 1935.

*Bilaga I.***Förslag**

till

kungörelse angående upphävd giltighet av kungörelsen den 24 maj 1934 (nr 173) med förordnande om skatt å kli.

Härigenom förordnas, att kungörelsen den 24 maj 1934 med förordnande om skatt å kli skall upphöra att gälla med utgången av augusti månad 1935.

*Bilaga K.***Förslag**

till

kungörelse med förordnande om införselavgift å kli.

Kungl. Maj:t har, med stöd av 1 och 2 §§ förordningen den 18 maj 1934 (nr 153) om införselavgift å havre och majs jämte vissa andra fodermedel, funnit gott förordna, att å kli, alla slag, skall utgå införselavgift jämlikt bestämmelserna i nämnda förordning med ett belopp av 3 öre för varje kilogram av varans nettovikt.

Detta förordnande träder i kraft den 1 september 1935.

Direktiv för 1934 års spannmålsutrednings arbete.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 maj 1934.

57.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet *Sköld*, anför:

För stödjande av den svenska brödsädsodlingen hava under senare år vidtagits ett flertal åtgärder. I främsta rummet märkes det s. k. inmalningsförfarandet. Vid sidan härav står en anordning, vilken lämpligen kan betecknas såsom inlösningsförfarandet. Inmalningsförfarandet innebär, att vid framställning inom landet av vetemjöl och rågmjöl svenskt vete och svensk råg måste användas till myckenhet motsvarande viss procent av allt det vete, respektive all den råg, som förmales för ändamålet. Inlösningsförfarandet inleddes genom ett avtal den 24 april 1931 (Sv. förf. saml. nr 120/1931) mellan staten och en av kvarnföretag bildad ekonomisk förening, Svenska spannmålsföreningen u. p. a. Enligt detta avtal åtog sig föreningen att under juni och juli vartdera av åren 1931 och 1932 till vissa av Kungl. Maj:t bestämda priser inlösa de myckenheter kvarnduglig svensk brödsäd, som då ännu ej förbrukats. I gengäld tillförsäkrades föreningen av staten vissa förmåner, däribland ensamrätt till import av utländsk brödsädsäls samt rätt att för täckande av förluster vid den inlösta spannmåls försäljning m. m. uppbära viss gottgörelse vid lämnande av tillstånd till dylik import. För fullgörande av föreningens ekonomiska förpliktelser skulle enligt ifrågavarande avtal staten ytterst ansvara. Avtalet har efter vissa ändringar 1932 och 1933 förlängts under ett år varje gång.

I propositionen nr 257 till innevarande års riksdag angående vissa åtgärder till jordbrukets stödjande har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna förlängning av nämnda avtal att omfatta jämväl 1934 års brödsädsäls. Vid ärendets förredragning inför Kungl. Maj:t anförde jag, att, ehuru särskilda åtgärder i pristödjande syfte även därefter kunde bli påkallade, något avgörande för längre tid än nyss angivits ej nu borde träffas. Jag erinrade, att inlösningsförfarandet ur flera synpunkter vore otillfredsställande, samt framhöll, att frågan rörande en omläggning av systemet syntes böra närmare utredas.

I anslutning till vad sålunda anförts, förordar jag, att en utredning av angiven innebörd nu igångsättes. Beträffande riktlinjerna för denna utredning må framhållas följande.

En svaghet med det nuvarande systemet, som under de år, detsamma varit i tillämpning, gjort sig särskilt märkbart, är, att det uppmuntrar till större brödsädsproduktion än som skäligen kan finna avsättning för tillverkning av mjöl och gryn till människoföda. Denna olägenhet, som i och för sig är ägnad att ingiva betänkligheter, framhäves ytterligare därigenom, att staten iklätt sig garanti för Svenska spannmålsföreningens förpliktelser. I mån som brödsädsöverskottet ökar, minska möjligheterna för en tillfredsställande avsättning av den inlösta brödsädsen och stiger sålunda den förlust, föreningen och därmed staten genom inlösningsförfarandet tillskyndas. En annan kännbar olägenhet med systemet är, att de mindre och ekonomiskt svagare jordbrukarna icke av inlösningsgarantien kunna dra samma nytta som de jordbrukare, vilka äro ekonomiskt bättre rustade. Då

föreningens inlösnings skyldighet träder i tillämpning först under månaderna juni och juli året efter skörden, bliva nämligen odlarens förutsättningar att få sin spannmål inlöst av föreningen till de av Kungl. Maj:t fastställda priserna eller att vid försäljning tidigare under konsumtionsåret erhålla ett skäligt pris för varan i hög grad beroende av hans behov av kontanter samt förmåga att anskaffa dylika på annat sätt än genom försäljning av spannmålen. Det inflytande, kvarnföretagen enligt nuvarande anordning tillerkänts, kan ej heller anses i allo lyckligt, om än berörda inflytande enligt det i år framlagda förslaget till avtalsändringar i betydelsefulla hänseenden modifierats.

Från olika håll hava förslag framkommit om inlösningsförfarandets avveckling och ersättande med någon ny anordning i prisstödjande syfte. Sålunda har ifrågasatts, att den garanterade inlösningsen under juni och juli borde bortfalla och prisbildningen i stället stödjas genom inrättande av något statligt organ vilket, i den mån så erfordrades för att lätta trycket på marknaden, skulle verkställa inköp av brödsäd till vissa efter förhållandena avpassade priser. Den inköpta spannmålen finge av inköpsorganet lagras i avvaktan på lägligt försäljningstillfälle. Förslaget har ansetts innebära den fördelen framför gällande anordning, att, då någon statlig inlösningsgaranti ej längre vore för handen, stimulansen till brödsädsodling komme att minskas samtidigt som dock ett visst stöd för prisbildningen skulle kvarstå.

Ett annat förslag är, att stödatgårderna skulle handhavas av någon representativ organisation inom jordbrukarnas egna led, vilken skulle verkställa inköp av brödsäd under hela året i den utsträckning, som funnes behöfelig för uppehållande av tillfredsställande spannmålspriser. Uteslutet torde ej vara, att en dylik anordning skulle särskilt för de mindre jordbrukarna erbjuda ett effektivare stöd än det nuvarande inlösningsförfarandet. En viss fördel torde ock ligga däri, att verksamhetens bedrivande ankomme på en organisation av jordbrukare, i vilkas eget intresse det låge, att rörelsen ledde till ett för odlarna tillfredsställande resultat. Det torde vara nödvändigt, att en dylik jordbrukarorganisation, om den skulle kunna fylla här antydda funktion, tillförsäkrades visst stöd från statsmakternas sida. Erforderligt torde ock vara, att rörelsen ställdes under statlig kontroll.

Under övervägandena i spannmålsfrågan har jämväl framförts tanken på skapande av ett statligt spannmålsmonopol. Ur prisregleringssynpunkt torde genom brödsädsmarknadens monopolisering betydande fördelar kunna vinnas.

Vid den utredning rörande möjligheterna och lämpligaste sättet för en omläggning av inlösningsförfarandet, som, på sätt anförts, nu torde böra igångsättas, böra förutberörda förslag närmare granskas. Utredningen bör emellertid ej begränsas härtill. Andra utvägar, vilka kunna leda till det åsyftade målet, böra jämväl förutsättningslöst prövas. Utredningen bör taga sikte på att nå fram till ett system, som i görligaste mån är fritt från olägenheterna med det hittills tillämpade. Eftersträvas bör att säkerställa en jämn prisbildning under hela året, därvid särskild vikt bör läggas vid, att de små brödsädsodlarna komma att erhålla förhållandevis samma fördelar som de större. Systemet bör möjliggöra anpassning av brödsädspriserna efter skördens omfattning och kvalitet samt efter övriga omständigheter av beskaffenhet att, därest något statsingripande ej föreläge, påverka prisbildningen.

Svaret på frågan, huruvida och i vilken utsträckning åtgärder i prisstödjande syfte kunna vidtagas, torde delvis vara beroende av tillgången på lämpliga utrymmen för lagring av spannmål. Förhållandena härutinnan böra därför göras till föremål för undersökning. Särskilt bör härvid undersökas i vilken utsträckning och under vilka förutsättningar möjligheter finnas till lagring av spannmål vid kvarnarna och i andra enskilda tillhöriga lagerlokaler. Då en prisreglering icke torde kunna genomföras utan vissa kostnader, bör vidare framläggas förslag rörande sättet för täckande av dessa, däri inberäknade förluster, som till följd av reg-

leringen kunna komma att orsakas statsverket eller det organ, åt vilket regleringsverksamheten kan bliva anförtrodd.

I samband med att en omläggning av nuvarande inlösningsförfarande äger rum, torde fråga uppkomma om avveckling av statens förhållande till Svenska spannmålsföreningen. Förslag bör därför uppgöras rörande ordningen för en dylik avveckling och för övergång till det nya system, vartill utredningen kan giva anledning. Därest det vid utredningen befinnes, att avtalet med spannmålsföreningen lämpligen bör upphöra före avtalstidens utgång, bör övervägas vilka särskilda åtgärder och bestämmelser, som därav kunna föranledas, samt avgivas förslag härutinnan.

Skulle det förslag till prisreglering, vari utredningen kan komma att utmynna, icke i sig innebära möjligheter att genom lämplig prisavvägning eller på annat sätt reglera brödsädsproduktionens storlek, böra särskilda åtgärder i produktionsbegränsande syfte upptagas till prövning. Det genom propositionen nr 257 för årets riksdag framlagda förslaget angående uttagande av en veteavgift innebär ett steg i dylik riktning. Utredningen bör emellertid ej vara bunden av detta förslag, vars provisoriska karaktär framgår av propositionen. Jämväl andra möjligheter, ägnade att förebygga en av prisstödet orsakad överproduktion, böra undersökas, och utformat förslag i berörda hänseende bör, där så enligt vad nyss anförts erfordras, framläggas samtidigt med prisregleringsförslaget.

Vid utredningsarbetets bedrivande torde böra förutsättas, att gällande inmalningsförfarande bibehålles i stort sett oförändrat. Arbetet bör vara avslutat i sådan tid, att förslag i ämnet kunna underställas 1935 års riksdag.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla dels högst fyra utredningsmän för att, enligt av mig angivna riktlinjer, verkställa utredning och avgiva förslag rörande prisreglerande åtgärder på brödsädsodlingens område, dels ock ytterligare högst åtta personer att, på kallelse av utredningsmännen, i egenskap av sakkunniga med dem deltaga i överläggningar i ämnet.

Därjämte torde Kungl. Maj:t förklara,

att utredningsmännen skola äga att från vederbörande ämbetsverk och myndigheter omedelbart inhämta de upplysningar, som kunna erfordras för uppdragets fullgörande;

att utredningsmännen och de sakkunniga skola för uppdraget åtnjuta dagarvode och annan ersättning enligt föreskrifterna i kommittékungörelsen den 29 augusti 1921 (nr 517);

att utredningsmännens och de sakkunnigas ersättningsräkningar skola av statskontoret gäldas från nionde huvudtitelns ordinarie reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

att chefen för jordbruksdepartementet skall äga åt utredningsmännen utse sekreterare.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att utdrag av protokollet i detta ärende må offentliggöras.

Vid protokollet:

Hugo Nordlander.

*Bilaga M.***P. M.****angående Svenska spannmålsföreningens u. p. a. ekonomiska verksamhet och beräknade förluster.**

Av statens spannmålsnämnds sekreterare *E. Carlsson*, i avseende å sakinnehållet godkänd av Svenska spannmålsföreningens verkställande direktör *Kuno Möller*.

I det följande skall lämnas dels en redogörelse för de ekonomiska resultaten av Svenska spannmålsföreningens verksamhet, dels ock en beräkning av föreningens totala förluster med utgående från det aktuella läget. Vid denna beräkning av förlusterna förutsättes bland annat, att föreningen, såsom 1934 års spannmålsutredning föreslagit, från och med den 1 september 1935 upphör med sin hittillsvarande verksamhet och därefter allenast avyttrar sina kvarvarande lager av brödsäd.

Inkomster och utgifter.

För åren 1931—1933 föreligga fullständiga bokslut. Från dessa erhållas nedanstående uppgifter över föreningens inkomster och utgifter, varvid som inkomster givetvis allenast räknats de under åren influtna gottgörelsemedlen. Utgifterna utgöras dels av direkta prisfallsförluster å inlöst spannmål, dels av med lagringen och försäljningen m. m. förenade kostnader, dels ock av allmänna omkostnader inklusive räntor.

Inkomster och utgifter åren 1931—1933.

	Inkomst av gottgörelse ¹	Prisfallsförlust å spannmål Vete	Råg	Lagrings- kostnader	Allmänna omkostnader	Utdelning
1931 fr. o. m. ²⁴ / ₄	1 759 047·99	607 960·54	540 657·85	377 264·52	139 125·16	—
1932	1 888 537·99	158 750·58	60 581·88	75 810·07	140 763·87	35 433·16
1933	2 578 765·85	4 884 030·88	2 293 314·07	1 509 174·89	222 593·78	—
Summa	6 226 351·83	5 650 741·40	2 894 553·80	1 962 249·48	502 482·81	35 433·16.

En sammanställning härav ger följande resultat:

Prisfallsförlust å vete	5 650 741·40	
» » råg	2 894 553·80	
Allmänna omkostnader	502 482·81	
Lagringskostnader	1 962 249·48	
Utdelning	35 433·16	11 045 460·65
Inkomster av gottgörelse	6 226 351·83	
Underskott ³¹ / ₁₂ 1933	4 819 109·82	11 045 460·66.

Härav framgår, att föreningen den 31 december 1933 hade ett underskott på något över 4·8 miljoner kronor. Av de tidigare årens räkenskaper framgår, att den 31 december 1931 fanns ett överskott på cirka 94 000 kronor, vilket överskott till den 31 december 1932 stigit till något över 1·5 miljoner kronor. Omhändertagandet och utförsäljandet av 1932 års skörd kunde föreningen icke finansiera med influtna

¹ Efter avdrag av lämnad restitution.

gottgörelsemedel utan förorsakades redan då så stora förluster, att de väsentligt överstego tillgängliga sådana medel.

Vad angår de gottgörelsebelopp, som vid olika tillfällen uttagits, hänvisas till nedanstående uppställning.

Gottgörelsebelopp
i kronor för 100 kilogram.

	Vete	Råg
1931 1 september—31 oktober	3'—	1'—
1 november—31 december	1'50	1'—
1932 1 januari—31 maj	1'50	1'—
1 juni—31 augusti	—	—
1 september—31 oktober	1'—	—
1 november—31 december	3'—	—
1933 1 januari—31 januari	3'—	—
1 februari—31 december	5'—	—
1934 1 januari—31 december	5'—	—

Att gottgörelse å råg icke uttagits under senare år sammanhänger därmed, att inmalningsprocenterna från och med hösten 1932 varit så höga, att uttagande av gottgörelse för råg saknat betydelse.

Skördeöverskottet.

Den 1 september 1933 funnos kvar av gammal skörd 113 416 ton vete och 50 642 ton råg. Beträffande ställningen den 1 september 1934 meddelas följande uppgifter rörande lagren av 1933 års skörd.

Lager hos:	Vete ton	Råg ton
Kvarnar	75 105	38 116
Andra	147 406	66 670
Summa	222 511	104 786.

Emellertid giva dessa myckenheter icke något uttryck för hela skördeöverskottet, ty redan före den 1 september 1934 hade en del brödsäd försålts till foder och för export. Dessa myckenheter utgjorde:

Försäljningar	Vete ton	Råg ton
till foderändamål	33 938	12 036
» export	20 020	20 309
Summa	53 958	32 345.

Det totala skördeöverskottet av 1932 och 1933 års skördar utgjorde sålunda 276 469 ton vete och 137 131 ton råg eller tillhoppa 413 600 ton brödsäd. Detta överskott är icke mindre än omkring 33 000 ton större än vad spannmålsnämnden på sin tid beräknade eller 380 000 ton. Anledningen till denna bristande överensstämmelse torde väsentligen hava varit den goda kvaliteten hos 1933 års skörd, som medfört, att myckenheterna slösad och mindre god säd blevo relativt små.

Jämföras behållningarna av gammal skörd den 1 september ett vart av åren 1933 och 1934 finner man, att 1933 års skörd givit ett överskott av 163 053 ton vete och 86 489 ton råg. Enligt inom statistiska centralbyrån företagen preliminär uppskattning av 1934 års brödsädsskörd skulle denna uppgå till omkring 805 000 ton vete och 530 000 ton råg eller omkring 10 000 ton vete och 70 000 ton råg mer än vad 1933 års skörd gav i utbyte. Utgår man från, att överskottet av 1934 års skörd

skall bli lik mycket större som den ifrågavarande skördeökningen, skulle 1934 års skörd komma att ge ett överskott av omkring 170 000 ton vete och 160 000 ton råg. Det sammanlagda överskottet av 1932, 1933 och 1934 års skördar skulle då uppgå till i runda tal 445 000 ton vete och 295 000 ton råg eller tillhopa 740 000 ton. Storleken av detta överskott torde bäst belysas genom att framhålla, att det beträffande vete förslår till ett helt års förmalning vid rikets samtliga handelskvarnar. Vad angår rågöverskottet motsvarar det ungefär handelskvarnarnas förmalning under två år.

Skördeöverskottets avyttrande.

Till den 1 november 1934 hade spannmålsföreningen försålt till export 23 730 ton vete och 75 260 ton råg samt till foderändamål 39 442 ton vete och 18 028 ton råg. Det totala överskottet hade sålunda till nämnda dag lättats med tillhopa 156 460 ton. Ytterligare torde detta överskott minskas med 65 000 à 70 000 ton, som jordbrukarna under konsumtionsåret 1934—1935 kunna beräknas utfodra av egen brödsäd. Det skulle sålunda återstå för föreningen att utanför den egentliga brödsädsmarknaden avyttra en överskottskvantitet på i runt tal 520 000 ton.

Till vinnande av överskådlighet må redan nu meddelas, att denna myckenhet av 520 000 ton fortsättningsvis anses bli disponerad sålunda:

	Ton
1. Under tiden $\frac{1}{11}$ 1934— $\frac{31}{8}$ 1935:	
a) utförsäljes till foder	150 000
b) exporteras	150 000
2. Till ett nytt regleringsorgan överlämnas $\frac{1}{9}$ 1935	70 000
3. Spannmålsföreningen har i eget lager $\frac{1}{9}$ 1935	150 000
Summa	520 000.

Uppenbarligen komma spannmålsföreningens förluster att i hög grad röna inflytande av de priser, vartill spannmålsöverskottet kan avsättas och vid vilka tidpunkter detta sker. Allenast lagrings- och räntekostnaderna uppgå till omkring 10 öre för ton och dag. För 520 000 ton innebär detta dagliga kostnader på 52 000 kronor och för år nära 19 miljoner kronor.

I första hand läser brödsädsöverskottet böra avyttras som foder å den inhemska marknaden. Med hänsyn till vidtagna restriktioner med avseende å importen av utländska fodermedel, torde under tiden 1 november 1934—31 augusti 1935 omkring 150 000 ton brödsäd kunna avsättas till foder inom landet. Med hänsyn till, att det näppeligen kan anses ekonomiskt tillrådligt för föreningen att, vid sidan av det nya regleringsorganets lager av 70 000 ton, innehava ett eget lager av mer än 150 000 ton, synes en export av omkring denna myckenhet böra ske före den 1 september 1935. Den ringa tillgången på fodersäd å världsmarknaden ävensom de senaste årens svaga brödsädsskördar i Amerika gör det antagligt, att en export före sommaren 1935 skulle kunna företagas till priser, som antagligen bli relativt förmånliga, även om de äro i sig själva mycket låga. Försiktigheten bjuder dock att ej räkna med högre nettopris vid export än 8 kronor för deciton.

Från dessa förutsättningar skola i det följande spannmålsföreningens förluster beräknas.

Spannmålsföreningens förluster.

I det föregående nämndes, att spannmålsföreningen den 31 december 1933 hade en förlust på 4½ miljoner kronor. Den 1 juni 1934 var den bokförda förlusten genom inkomst av gottgörelsemedel nedbringad till 4½ miljoner kronor.

För tiden 1 juni—31 oktober 1934 må vidare följande beräkning rörande inkomster och utgifter lämnas.

Svenska spannmålsföreningens inkomster och utgifter den 1 juni—31 oktober 1934.

U t g i f t e r.		Kronor
Boktörd förlust per $\frac{31}{10}$ 1934		4 600 000
Lager $\frac{1}{6}$:		
Före $\frac{31}{10}$ inköpt spannmål	10 000 ton	
Hembjuden spannmål	400 000 »	
	Summa 410 000 ton	
Varifrån avgå av kvarnarna återköpt $\frac{1}{6}$ — $\frac{31}{10}$	17 000 »	
	393 000 ton à kr. 185	72 705 000
Lagringskostnad		5 000 000
Allmänna omkostnader		500 000
	Summa kronor	82 805 000.

I n k o m s t e r.		Kronor
Försäljning:		
Kvarnspannmål 85 000 ton à kr. 164	13 940 000	
Foderspannmål 43 000 » » » 110	4 730 000	
Export 75 000 » » » 90	6 750 000	25 420 000
Lager $\frac{1}{11}$ 190 000 ton à kr. 155		29 450 000
Förlust $\frac{31}{10}$ 1934		27 935 000
	Summa kronor	82 805 000.

Förlusten den 31 oktober 1934 var sålunda inemot 28 miljoner kronor. Denna uppskattning kan ungefärligen verifieras sålunda.

Svenska spannmålsföreningens ekonomiska ställning den 1 november 1934.

S k u l d e r.		Kronor
Skuld till riksgäldskontoret.		59 000 000
» å reskontra		7 700 000
	Summa kronor	66 700 000

T i l l g å n g a r.		Kronor
Lager 190 000 ton à kr. 155		29 450 000
Försåld ej levererad spannmål		5 120 000
Bankbehållning		4 700 000
Brist		27 430 000
	Summa kronor	66 700 000.

Då samtliga uppgifter äro preliminära, synes överensstämmelsen mellan de båda beräkningarna god.

En approximativ uppskattning av de ytterligare förluster, spannmålsföreningen kan komma att åsamkas under tiden 1 november 1934—31 augusti 1935, gestaltar sig sålunda.

**Svenska spannmålsföreningens inkomster och utgifter den 1 november 1934—
1 september 1935.**

Utgifter.

	Kronor
<i>Lager</i> ¹ / ₁₁ 1934:	
190 000 ton à kr. 155	29 450 000
<i>Inköp av spannmål före</i> ¹ / ₆ 1935:	
Till fyllande av långtidslagren..... 40 000 ton	
För denaturering..... 105 000 »	
» export 105 000 »	
Summa 250 000 ton à kr. 170	42 500 000
<i>Inlösen</i> ¹ / ₆ — ³¹ / ₈ 1935:	
100 000 ton à kr. 175	17 500 000
<i>Lagringskostnader:</i>	
Lagret ¹ / ₁₁ : 190 000 ton tiden ¹ / ₁₁ 1934— ³¹ / ₈ 1935 = 300 dagar à 10 öre per ton och dag	5 700 000
<i>Inköpt spannmål:</i>	
250 000 ton inköpta successivt tiden ¹ / ₁₁ 1934— ³¹ / ₈ 1935 = 210 dagar d. v. s. 105 dagars lagring à 10 öre per dag och ton	2 625 000
<i>Inlöst och tidigare inköpt spannmål:</i>	
350 000 ton tiden ¹ / ₆ — ³¹ / ₈ 1935 = 90 dagar à 10 öre per dag och ton	3 150 000
<i>Allmänna omkostnader</i>	1 500 000
Summa kronor	102 425 000.

Inkomster.

<i>Försäljning:</i>	
Export 150 000 ton à kr. 80	12 000 000
Foderspannmål 150 000 ton à kr. 120	18 000 000
Kvarnspannmål 20 000 ton à kr. 180	3 600 000
<i>Lager</i> ³¹ / ₈ 1935:	
220 000 ton à kr. 135	29 700 000
<i>Återförda lagringskostnader:</i>	
Exporterad spannmål 150 000 ton successivt försålda under tiden ¹ / ₁₁ 1934— ³¹ / ₈ 1935 = 300 dagar d. v. s. 150 dagars lagring à 10 öre per dag och ton.....	2 250 000
Foderspannmål 150 000 ton enligt samma beräkningsgrund som ovan.....	2 250 000
Kvarnspannmål	—
<i>Förlust</i> den ¹ / ₁₁ 1934— ³¹ / ₈ 1935	4 500 000
Summa kronor	102 425 000.

Vad angår här angivna tal må anföras följande anmärkningar.

A. Utgifterna.

a) Priserna å före den 1 juni 1935 inköpt spannmål äro beräknade med hänsyn till det faktiska marknadsläget.

b) Lagringskostnaderna äro beräknade i enlighet med de lagringskontrakt, föreningen för närvarande tecknat.

B. Inkomsterna.

a) Rörande priset å exportvaran, se ovan.

b) Med återförda lagringskostnader avses de lagringsersättningar, som icke behöva utgå, enär varan tidigare försäljes.

De ytterligare förlusterna, utöver tidigare nämnda 28 miljoner kronor, kunna sålunda till den 31 augusti 1935 beräknas till ungefär 35 miljoner kronor. Föreningens totala förluster nämnda dag skulle alltså uppgå till i runt tal 63 miljoner kronor, därvid föreningens eget kvarvarande lager på 150 000 ton liksom de till det nya organet överlämnade 70 000 ton nedskrivits till ett värde av genomsnittligt 13 kronor 50 öre för deciton.

Som tidigare nämnts har vid dessa kalkyler räknats med en export på 150 000 ton. I den mån densamma icke kan eller av olika skäl icke bör genomföras, komma de ovan gjorda kalkylerna icke att hålla. Skall jämväl nämnda myckenhet utförsäljas å den inhemska marknaden, torde de totala förlusterna, under förutsättning att icke de kommande årens skördar av vete och råg bliva mycket små, komma att ökas med 4—5 miljoner kronor. Vidare måste föreningen räkna med en del lagringskostnader på det lager av 150 000 ton, som föreningen under alla omständigheter beräknats ligga med den 1 september 1935. Detta är oundvikligt redan av den anledningen, att föreningen har lagringsavtal tecknade, som i de flesta fall icke utlöpa förrän under år 1936. Härtill komma allmänna omkostnader under avvecklingstiden. Dessa lagrings- och förvaltningskostnader få uppskattas till omkring 3 miljoner kronor. De totala förlusterna, innan verksamheten hunnit avvecklas, måste under dessa förutsättningar uppskattas till över 70 miljoner kronor. Avdrages härifrån kliskatte- och veteavgiftsmedel, vilka inflyta under tiden 1 juni 1934—31 augusti 1935, skulle totalförlusten stanna vid i runt tal 65 miljoner kronor.

I utredningen förutsattes att, när föreningen efter den 31 augusti 1935 placerar något av sitt lager å den inhemska marknaden, föreningen skall vara skyldig att, i den mån det nya organet så påfordrar, ur riket utföra efter sagda dag inköpt spannmål intill den myckenhet, som motsvaras av den inhemska försäljningen. I närvarande läge är det uppenbarligen omöjligt att förutsäga, huruvida 1935 års skörd blir av den storlek, att organet verkligen kommer att påfordra export. I den mån så kommer att ske, måste den emellertid förorsaka föreningen ytterligare förluster med omkring 5 å 6 kronor för deciton. Å hela myckenheten, 150 000 ton, innebär detta ytterligare eventuella förluster till belopp av 7½ å 9 miljoner kronor.

Slutligen må betonas, att förestående kalkyler givetvis måste hava grundats på ett flertal osäkra faktorer och att de därför få betraktas blott som förhandsuppskattningar.

Bilaga N.

Om stegringen av kärnskörden från våra spannmålsgrödor under de sista tjugo åren samt om möjligheten för ytterligare ökning under närmaste 10-årsperiod.

Av professor Å. Åkerman, Svalöf.

Såsom allmänt känt är, har skördeutbytet av kärna för olika sädesslag i vårt land de sista årtiondena stegrats ganska avsevärt. Orsaken härtill är bland annat att söka i den med stor intensitet bedrivna växtförädlingsverksamheten, tack vare vilken ett allt bättre odlingsmaterial av olika växtslag ställts till lantmännens förfogande. Men även andra åtgärder hava bidragit härtill, särskilt åkerjordens dränering och den intensivare brukningen av densamma samt dess kraftigare gödsling. Genom den kraftigare utfodringen har tillgången å naturlig gödsel ökats, och därjämte har användningen av konstgödsel avsevärt stegrats.

En sammanställning av skördesiffrorna för några av våra viktigaste sädesslag för olika 5-årsperioder fr. o. m. tiden före världskriget visar följande genomsnittresultat.

Årsperiod	Kärnskörd, deciton per hektar				
	Höstvete	Vårvete	Höstråg	Korn	Havre
1909—1913	21·6	16·8	15·6	18·1	15·8
1914—1918	18·8	12·8	14·4	15·8	12·9
1919—1923	21·5	12·6	16·7	16·2	15·0
1924—1928	21·2	15·1	15·5	17·6	15·7
1929—1933	23·0	17·6	18·0	19·0	17·1

Såsom härav framgår, uppvisa här medtagna växtslag, i varje fall om man jämför siffrorna från den första och sista femårsperioden, en påtaglig skördestegring, och detsamma är fallet ifråga om blandsäd och baljväxter. Beträffande övriga åkerbruksväxter förefinnes jämväl enligt statistiken en tendens till skördestegring, under det att skörden av hö från naturliga ängsmarker icke synes hava nämnvärt förändrats under den ifrågavarande 20-årsperioden.

För stråsädesslagen, vilka i detta sammanhang måste tilldraga sig särskilt intresse, har en direkt jämförelse gjorts mellan skördesiffrorna för åren 1909—1913 och 1929—1933. Härvid hava följande procenttal erhållits.

Sädesslag	Skördestegring i procent
Höstvete	7
Vårvete	7
Höstråg	15
Korn	5
Havre	8

Dessa resultat måste naturligtvis tagas med den största försiktighet, ty för det första får man komma ihåg, att det siffermaterial, som ligger bakom de i vår jordbruksstatistik förefintliga uppgifterna om hektarskördarnas storlek, är ganska osäkert. Vidare är en 5-årsperiod väl kort för erhållande av tillförlitliga medeltal, emedan skördarnas storlek under olika år kan vara mycket varierande. Slut-

ligen komma härtill de förskjutningar av växtodlingen mellan olika jordslag och områden, som kunna förekomma, och vilka också påverka hektarskördarnas storlek. Odlingen av höstvetete och vårvete t. ex., som före världskriget huvudsakligen var begränsad till de bättre, för dessa sädesslag särskilt lämpliga jordarna, har på senare åren utsträckts även till svagare sådana, och detta torde nog vara orsaken till, att hektarskördarna för dessa sädesslag blivit lägre, än man på basis av de vid förädlingen uppnådda resultaten skulle hava skäl att förmoda.

Då det får anses vara av intresse att få fastslaget, huru stor del av den konstaterade skördestegringen, som bör tillgodoräknas växtförädlingen, har en jämförelse också gjorts mellan skördeutbytet av de sorter, som voro mera allmänt odlade under åren närmast före världskriget, och de, som för närvarande äro de dominerande. Sålunda har t. ex. av höstvetete för södra Sverige Extra-Squarehead II och Solvete I jämförts med de bästa nu odlade sorterna, och av havre hava jämförts t. ex. Seger och Guldregn I med Seger (som ännu odlas) samt Stjärn och Guldregn II o. s. v. Materialet till denna jämförelse har i första hand erhållits från försöken vid Svalöf och Utsädesföreningens filialstationer, i vilka vissa viktigare äldre sorter alltjämt ingå. Därjämte har emellertid också, där så varit möjligt, hänsyn tagits till resultaten från de lokala sortförsöken. De på detta sätt erhållna siffrorna hava sammanställts i nedanstående tabell. Såsom därav framgår, hava framstegen procentuellt taget varit ganska olika i olika områden och för olika växtslag. Störst visa de sig vara för höst- och vårvete, mindre däremot för havre och korn. Detta sammanhänger utan tvivel med det för växtförädlaren väl kända förhållandet, att vetet i allmänhet visat sig mera tacksamt att förädla än korn och havre. För rågen hava inga siffror anförts, detta emedan man av denna korsbefruktande växt icke har några konstanta sorter att jämföra med, varför jämförelsen blir mycket osäkrare än för de övriga.

Område	Försöksplats	Stegring av kärnsköörden i procent			
		Höstvetete	Vårvete	Korn	Havre
Skåne	Svalöf.....	12	15	7	2
Kalmar län	Ölvingstorp	5	5	3	5
Östergötland	Linköping.....	11	8	4	3
Västergötland	Skara	9	10	2	3
Mälardistriktet	Ultuna	15	20	3	6
Värmland	Varpnäs.....	10	—	5	5
Ångermanland	Undrom.....	—	—	5	16
Jämtland	Täng	—	—	14	18
Norrbottn	Luleå	—	—	10	13

Vad de anförda siffrorna för olika områden beträffar, så få även dessa anses ganska osäkra och äro dessutom helt säkert icke alltid så representativa för området, som önskvärt varit. En jämförelse med resultaten från de lokala försöken har dock givit vid handen, att de i stort sett få anses riktiga.

Utgående från de anförda siffrorna komma vi till det resultatet, att höstveteskördarna under de sista 20 åren enbart genom förädlingen skulle ha stegrats med cirka 10 procent, under det att motsvarande siffror bliva för vårvete cirka 12 procent, för korn 5, för havre för södra och mellersta Sverige 4 och för havre för Norrland cirka 15.

För rågen hava, som nämnts, inga direkta siffror kunnat erhållas. En jämförelse mellan de förädlade sorter, som odlats under olika tidsperioder, och vissa lantsorter synes emellertid giva vid handen, att skördestegringen för detta sädeslag kan sättas till ungefär 10 procent.

Förutom den påvisade stegringen av kärnskördarna hava vi emellertid också

att räkna med framsteg i andra hänseenden, såsom t. ex. förbättrad stråstyrka — vilket möjliggör användande av kraftigare gödsling och särskilt större kvävegivor — lämpligare mognadstid och bättre kärnkvalitet.

Jämföras de nämnda resultaten ifråga om kärnavkastningen med dem, till vilka vi förut kommit beträffande den totala skördestegringen under den ifrågavarande 20-årsperioden, skola vi finna, att åran för ifrågavarande stegring till mycket stor del måste tillskrivas förädlingen. För höst- och vårvetets vidkommande synes framsteget vid förädlingen t. o. m. vara större än det, som redovisas i statistiken. Detta torde emellertid finna sin förklaring i det ovan påpekade förhållandet, att odlingen av dessa sädesslag under senare åren utsträckts till en del svagare jordar.

Vidare bör ihågkommas, att en del av de nya högt avkastande sorter, som på de sista åren lämnats i marknaden, ännu icke hunnit få så allmän utbredning, att de nämnvärt kunnat påverka medeltalssiffrorna för hela landet. På grund härav torde man redan med det odlingsmaterial, som för närvarande finnes att tillgå, få räkna med ytterligare någon stegring av hektarskördarna under de närmaste åren.

I detta sammanhang bör emellertid också framhållas, att den genom förädlingen konstaterade skördestegringen förmodligen blir något högre än vid sorternas odling i praktiken, emedan de försök, från vilka siffermaterialet hämtats, utförts på jordar i jämförelsevis hög kultur, där de nya, stråstyva sorterna som regel komma bättre till sin rätt, än de göra under de i praktiken ofta ganska karga förhållandena. Att växtförädlingen till väsentlig del bidragit till den konstaterade stegringen av kärnsköörden från våra stråssädesslag får dock anses otvivelaktigt. Det ligger därför nära till hands att också fråga sig, huru stor skördeökning man på grund härav kan vänta sig under de närmaste åren. För att få en uppfattning härom har skördeutbytet av våra för närvarande odlade bästa sorter jämförts med det för de nya sorter, som antingen utkommit de två sista åren, eller som väntas utlämnas från Svalöf under de närmast följande, och för vilka ett tillräckligt siffermaterial redan föreligger. En på detta sätt utförd beräkning har givit följande resultat.

Sädesslag	Beräknad stegring av kärnsköörden genom förädling
Höstvete	5 procent
Vårvete	5 »
Höstråg	3 »
Korn	5 »
Havre	3 »

För odlingens vidkommande får skördestegringen emellertid under t. ex. de närmaste 10 åren beräknas bliva något högre, ty dels måste man räkna med en viss stegring på grund av att de nya sorter, som framkomma, äro stråstyvare än de, som förut odlades, och därför kunna tillgodogöra sig kraftigare gödsling, och dels komma skördarna helt säkert också att ökas tack vare alla de åtgärder, som på senare åren vidtagits till jordbrukets höjande, såsom t. ex. den förbättrade försöksverksamheten, lån för dränering och gödselvård o. s. v. På grund härav bör man nog för de närmaste 10 åren räkna med en ökning av kärnsköörden från våra spannmålsgrödor med cirka 10 procent, detta naturligtvis under förutsättning av att odlingen därav kommer att bedrivas efter i stort sett samma linjer och i ungefär samma omfattning som hittills.

Den svenska brödsädens kvalitet och möjligheten för dess förbättrande.

Av professor Å. Åkerman, Svalöf.

De åtgärder, som av statsmakterna de senaste åren vidtagits till skydd och stöd åt vår brödsädsodling, och som bland annat avse, att vi i möjligaste mån själva skola använda det vete och den råg, vi producera, till förmalning av mjöl, hava, såsom naturligt är, medfört ett väsentligt ökat intresse för vår brödsäds kvalitet, och ett stort antal undersökningar hava företagits därav. Särskilt har Statens spannmålsnämnd låtit utföra omfattande undersökningar till ledning för nämnden, då den har att avgiva förslag till inmalningsprocent. Dessa undersökningar hava huvudsakligen varit förlagda till Sveriges utsädesförenings cereallaboratorium på Svalöf. De hava nu pågått fem år, och de samlade resultaten hava visat sig vara av mycket stort värde för bedömande av den svenska brödsädens kvalitet. I det följande lämnas en kort redogörelse för de viktigaste rön och erfarenheter, man genom de ifrågavarande undersökningarna kunnat göra.

Härvid skall då först erinras därom, att man, då det gäller att bedöma kvaliteten hos vete och råg, avsedda till förmalning, har att taga hänsyn till åtskilliga egenskaper, av vilka vissa i första hand inverka på mjöluetbytet, under det att andra däremot huvudsakligen hava betydelse för mjöllets kvalitet. Bland de förra äro särskilt att nämna renhetsgrad, vattenhalt och mjölinnehåll samt bland de senare mältningsgrad och bakningsduglighet.

Vad *renheten* beträffar, så hava vi vid de kvalitetsinventeringar, som vid cereal-laboratoriet sedan 1930 årligen utföras för spannmålsnämndens räkning och vilka brukat omfatta bortåt 1 000 prover från södra och mellersta Sverige, funnit, att den svenska brödsäden som regel är ganska ren och fri från skadliga inblandningar. Endast i undantagsfall har halten av orenhet eller främmande sädesslag varit så hög, att de i gällande kvalitetsbestämmelser fastställda gränserna för leveransgill vara överskridits.

Framhållas skall i detta sammanhang, att vete- och rågpartier, som lagrats till fram på sommaren, däremot ofta visat sig vara angripna av skadeinsekter, i synnerhet kornmal och spannmålsvivel, vilka kunna förorsaka betydande förluster. En mera energisk kamp mot dessa vore i hög grad påkallad.

En annan egenskap av stor betydelse är *vattenhalten*. Då det i spannmålen förefintliga vattnet i stort sett (varan konditioneras ju till c:a 17 procent H_2O) är värdelöst, står spannmålets värde på grund härav i direkt förhållande till torrsubstanshalten. Vattenhaltens inflytande inskränker sig emellertid icke här till. Vid hög vattenhalt är spannmålen svårare att förvara än vid lägre sådan på grund av livligare andning. Lagringsförlusterna bliva härigenom också större.

Fullt lagringsduglig blir en spannmålsvara först, om vattenhalten är 14 procent eller därunder. Visserligen kan man med lämpliga anordningar för skötseln även lagra något fuktigare spannmål, men det är då alltid förenat med större risk. Vid den s. k. långtidslagringen har man därför också som regel nedtorkat spannmålen till 13½—14½ procents vattenhalt.

Enligt kvalitetsinventeringarna växlar vattenhalten hos vår inhemska brödsäd

högst avsevärt. Den är sällan hos otorkad vara lägre än 15 procent men kan stiga till 20 och därutöver. Vid de under åren 1930—33 utförda kvalitetsinventeringarna hava följande medeltal erhållits.

År	Vattenhalt
1930.....	16·8 procent
1931.....	18·1 »
1932.....	16·4 »
1933.....	16·1 »

I landets södra och östra områden är spannmålen i regel något torrare än i de västra delarna, beroende på att klimatet i sistnämnda område är mera nederbördsrikt.

På senare åren hava lantmännen börjat mer och mer intressera sig för artificiell torkning av sin brödsäd, och vid åtskilliga av de nybildade spannmålslagringsföreningarnas lagerhus hava torkningsapparater inmonterats. Detta är utan tveivel ett steg i rätt riktning, i synnerhet som lagringen av ett eventuellt brödsädsöverskott därigenom väsentligt underlättas.

Från åtskilliga håll har påståtts, att vetets baktionsduglighet skulle avsevärt förbättras genom torkning, i synnerhet om den torkade spannmålen lagrades någon tid. Senare undersökningar hava emellertid ådagalagt, att effekten av torkningen i detta hänseende är ganska ringa och icke bör överskattas. Från förmalningssynpunkt är en torr spannmål dock alltid värdefullare än en fuktig sådan.

En sak av stor betydelse för spannmålsens användbarhet till brödsäd är *halten av grodda eller mältade kärnor*. Då en vete- eller rågkärna gror, inträder i densamma genomgripande förändringar. Bland annat aktiveras i cellerna förefintliga enzymer, vilka spjälka stärkelse och äggviteämnen till enklare föreningar. Dessa processer försiggå även i mjöl, som förmalts av mältad spannmål, då det användes för degberedning. Genom den nämnda spjälkningen får degen en lös konsistens, den »flyter», som man säger på fackspråket, och ett av sådan deg bakat bröd blir platt och får grova porer. Har spjälkningen gått relativt långt, blir brödet ofta »dödbakat». Särskilt märkbara bliva de vid groningen inträdande förändringarna hos vetemjöl vid dess användning för pannkaksberedning och vissa andra hushållsändamål.

Vid bestämning av mältningsgraden hos svensk brödsäd nöjde man sig förut vanligen med att fastställa viktsprocenten kärnor, som grott eller åtminstone visat tecken till groningen. Metoden utgör emellertid icke något säkert mått på mältningskadorna. Statens spannmålsnämnd har därför varit angelägen att om möjligt få utarbetad en mera exakt metod härför. Detta uppdrogs åt dr J. E. Lindberg på Svalöf, som år 1932 framlade en dylik. Samtidigt offentliggjordes av överingenjören G. Molin vid Saltsjökvärn i Stockholm en liknande metod, vilken använts vid denna kvarn under en lång följd av år, och även överingenjör S. Hagberg i Malmö framkom med en dylik. Sedan metoderna ingående prövats, har man fr. o. m. innevarande år beslutat, att den kemiska metoden alternativt skall få användas vid bestämning av mältningsgraden, något som får anses beteckna ett stort framsteg för vår brödsädshandel.

På grund av det nederbördsrika klimatet är risken för mältningskador i vårt land ganska stor, och i synnerhet är detta fallet i västra Sverige, där nederbörden genomsnittligt taget är högst. Enligt de vid cereallaboratoriet på Svalöf utförda undersökningarna voro mältningskadorna särskilt svåra år 1931. Det fanns då områden, i vilka det hos rågen förekom ända till 10 procent mältade kärnor, och även hos vete var halten av dylika hög. I allmänhet anses den icke böra vara högre än 2 procent, om fullgod baktionsförmåga skall kunna påräknas. Skall spannmål,

som innehåller mältade kärnor i väsentligt högre procent, bliva användbar som kvarnvara, måste den blandas med oskadad sådan. Av vete äro vissa svenska vårveten samt Manitobavete särskilt lämpliga såsom inblandning i mältad spannmål, emedan de äro speciellt motståndskraftiga mot de utav mältningen förorsakade förändringarna av stärkelsen och äggvitan.

En väsentlig förbättring av genomsnittskvaliteten hos den svenska spannmålen skulle utan tvivel uppnås, om mältningskador kunde undvikas i högre grad än som hittills varit fallet. Vad rågen beträffar, så skulle kvalitetsfrågan under sådana omständigheter i stort sett vara löst, emedan välbärgad svensk råg är av utmärkt beskaffenhet och fullt så bra för brödberedning som utländsk sådan. Mältningskador undvikas i första hand genom omsorgsfullare bärgning av grödan. Det pågår därför också ett intensivt upplysningsarbete för att lära jordbrukarna att bärga sin brödsäd så omsorgsfullt som möjligt. Vår jordbrukstekniska förening gör på detta område en betydelsefull insats genom att undersöka material- och arbetskostnaderna vid olika bärgningsmetoder samt fastställa, vilka metoder som erbjuda det bästa skyddet vid dåligt bärgningsväder. Härvid har man kommit till det resultatet, att bland de metoder, som användas i vårt land, är krakning den, som i första hand kan rekommenderas. Den är visserligen något dyrare än användningen av långskyl men erbjuder ett vida effektivare skydd mot groddskador och blir därigenom också mest ekonomisk i genomsnitt för flera år.

Hos vetet, som eftermognar långsammare än rågen, brukar halten av grodda kärnor i allmänhet vara lägre, och särskilt har detta varit fallet hos vårvetet, vilket eftermognar ännu långsammare än höstvetet. Olika sorter förhålla sig emellertid i detta hänseende ganska olika. Sålunda synes det i mellersta Sverige för närvarande allmänt odlade Thulevetet eftermogna väl hastigt, och det visar därför också större benägenhet att gro i skylarna än t. ex. Solvete III och Borevete II.

Förutom nu nämnda kvalitetsegenskaper hos brödsäden har man ju också att räkna med en viss *bakningsförmåga* hos varje enskilt spannmålsparti, vilken beror dels på sorten och sålunda är av ärftlig natur, dels på de yttre förhållanden, under vilka grödan vuxit, bärgats och lagrats. För att få denna egenskap fastslagen erfordras helst särskilda bakningsförsök, vid vilka man försöker få ett uttryck för sådana egenskaper, som kunna hava betydelse för konsumenterna, såsom degutbyte, brödvolum, brödform, porositet o. s. v. Sådana försök äro emellertid både tidsödande och kostbara, varför de i regel endast kunna ifrågakomma, då det gäller stora partier. I allmänhet nödgas man därför använda enklare och snabbara metoder för att bilda sig en uppfattning om bakningsdugligheten. Vanligen går man till väga så, att man undersöker någon eller några egenskaper, som äro korrelerade med någon av de viktigaste bakningsegenskaperna, degutbyte och brödvolum. Särskilt stor betydelse tillmätas hos vete protein- eller glutenhalten, ty dels är mjölets förmåga att absorbera vatten och därigenom degutbytet ganska starkt korrelerad härmed, dels tycks brödvolymer också avhånga av densamma. I varje fall är detta senare ofta förhållandet, om mjölet behandlats med bromat och persulfat, vilka allmänt användas i moderna kvarnar. Man har nämligen i åtskilliga fall funnit, att ju proteinrikare ett vete är, desto större volymökning erhålles vid bromatbehandling.

Enligt undersökningar, utförda av ingenjör H. Jørgensen i Köpenhamn, bör råproteinhalten vara minst 9 à 10 procent för att god bakningsförmåga skall kunna påräknas. På grund av den betydelse man sålunda måste tillmäta råproteinhalten hos vetet, har man vid de förut omnämnda kvalitetsinventeringarna också ansett sig böra bestämma denna. Såsom resultat härav har framgått, att råproteinhalten växlar högst avsevärt beroende dels på odlingsmaterialet (sorten) och dels på de förhål-

landen, under vilka odlingen ägt rum (jordmån, gödsling, årsmån o. s. v.). I medeltal hava för de fyra år, kvalitetsinventeringarna pågått, följande resultat ifråga om råproteinhalten erhållits.

År	Råproteinhalt	
	Höstvete	Vårvete
1930.....	10·8	13·4
1931.....	10·9	12·2
1932.....	10·8	12·6
1933.....	11·5	14·3

Såsom härav framgår, har proteinhalten i genomsnitt taget varit relativt hög dessa år och tillräcklig för erhållande av ett gott bakningsresultat. Lågst har den varit hos höstvetet i södra Sverige med undantag för Skåne, där råproteinhalten både 1930, 1931 och 1932 var förvånande hög. Den låga råproteinhalten hos dei sydsvenska höstvetet torde i första hand vara en sortfråga. Det förefinnes nämligen mellan olika vetesorter ganska stora skillnader i detta hänseende. De sorter, som odlas i mellersta Sverige, äro sålunda proteinrikare än de, som användas i södra Sverige. Det torde emellertid nog vara möjligt att genom förädling stegra proteinhalten hos de senare med bibehållande av deras höga avkastning och övriga värdefulla egenskaper.

För uppnående av ett gott bakningsresultat erfordras emellertid, förutom hög halt av råprotein, även god kvalitet hos proteinämnena, så att den bildade kolsyregasen kan kvarhållas på lämpligt sätt vid jäsning och gräddning. Vidare måste mjölet ha en viss diastatisk kraft, så att tillräckligt med socker bildas vid jäsnin-gen. I allmänhet är vårt svenska vete på grund av en viss halt av grodda kärnor så enzymrikt, att tillräcklig sockerbildning kan uppnås.

Det säkraste uttrycket för bakningskraften erhålles genom direkta provbakningar, varvid degutbyte, brödvolum, porositet, brödförm, skorpans färg och utseende m. m. bestämmas. Största betydelsen tillmätas degutbyte och brödvolum. Enligt de erfarenheter, vi kunna göra vid våra för spannmålsnämndens räkning utförda provbakningar, bör vetemjöl av de i marknaden förekommande typerna uppvisa följande siffror för de nämnda egenskaperna, för att det skall anses hava god bakningsduglighet.

Mjöltyp	Degvikt		Brödvolum		Råprotein-halt %
	gram av 100 normalt	gram mjöl minimum	cm ³ av 100 normalt	gram mjöl minimum	
Extra-kärnmjöl.....	160	157	700	600	8·0
Kärnmjöl.....	158	156	650	600	8·0
Bagerimjöl av kraftig typ.....	161	158	750	650	9·5
» » svagare typ.....	159	156	600	550	8·5

(Ovanstående siffervärden hänföra sig till mjöl av 15 procents vattenhalt.)

Kunna de här angivna minimivärdena uppnås vid bakning enligt vår metod, och mjölet dessutom har lämpligt diastatiskt tillstånd, så böra konsumenterna bliva tillfreds därmed.¹ Tidigare, då importen var fri, hade man visserligen ofta mjöl av något kraftigare typer, och det var kanske till en början, sedan inmalningstvångat

¹ I betraktande av att man vid mjölets förmalning på laboratoriekvarnar icke kan åstadkomma en fullt så förnäm produkt som storkvarnarna, och då provbakningarna icke heller kunna genomföras i sådan omfattning, att den maximala brödvolymer uppnås, torde man vid laboratorieförsök vara berättigad räkna med något lägre siffror. Vanligen hava vi därför, då det gällt resultat från sådana försök, räknat med 50 cm³ lägre brödvolymer än de, som ovan angivits.

införts, en viss svårighet för bageriindustrien att reda sig med det nya mjölet. Nu tycks man emellertid hava funnit sig till rätta och producerar med de mjöl, som framställas, ett utmärkt bröd. Särskilt viktigt synes det vara att få fram jämna mjölkvaliteter, en sak som vid spannmålsregleringen noggsamt bör beaktas.

I vad mån fyller då det vete, vi producera i vårt land, de ovan nämnda kvalitetsfordringarna? Enligt de undersökningar, som utförts vid cereallaboratoriet på Svalöf, och för vilka redogörelse lämnats i Sveriges utsädesförenings tidskrift, årg. 1930—1934¹, är detta endast fallet under mycket goda år, såsom t. ex. 1933, då vetet blir särskilt rikt på protein av god kvalitet. Även ett sådant år kan dock en ringa inblandning på t. ex. 3—5 procent av utländskt kraftigt vete vara motiverad för att möjliggöra för kvarnarna att framställa ett bagerimjöl av särskilt kraftig typ. Under för vetekärnans utbildning ogynnsamma år blir en större inblandning av hårt vete nödvändig. Hur stor procent, som då nödvändigtvis erfordras, kan ej med full säkerhet angivas. Går man ut ifrån, att den lägsta genomsnittssiffra för brödvolymer, som skulle kunna erhållas av svenskt vete enligt den på Svalöf använda bakningsmetoden, är 500 cm³, och att det inblandningsvete, som står till förfogande, giver en brödvolymer på 1 000 cm³, så skulle en inblandning på 20—25 procent även under de mest ogynnsamma förhållanden vara tillräcklig. Genom att under goda veteår upplägga en tillräcklig reserv av förstklassigt vete på t. ex. 150 000 ton bör den angivna högsta inblandningen av utländskt vete emellertid kunna avsevärt minskas.

Vidare hava vi under de närmaste åren att räkna med vissa framsteg vid den nu med stor intensitet bedrivna kvalitetsförädlingen. Sålunda utkomma i marknaden redan om några år ett par för mellersta Sverige avsedda, vid Utsädesföreningens Ultunafilial uppdragna sorter, vilka utan tvivel komma att betyda en avsevärd förbättring och föra en väsentlig del av det mellansvenska vetet upp i Sveavetets eller lantvetets höga klass. Vidare utlämnas redan nästa höst en ny sort höstvete för södra Sverige, Skandiovete, som har bättre bakningsförmåga än flertalet där förut odlade sorter. Även av vårvete väntas de närmaste åren ett par sorter med särskilt god kvalitet komma i marknaden. När samtliga dessa sorter vunnit mera allmän spridning, bör en påtaglig förbättring av vårt vetes kvalitet kunna påräknas och därigenom behovet av utländskt importvete ytterligare minskas.

¹ Jämför även Å. Åkerman: »Det nordeuropeiska vetet som brödsäd». — Nordisk Jordbruksforskning, häfte 7, 1933; samt »Kvalitetsförädlingen av vete och råg». — Kungl. Lantbruksakademiens Handl. och Tidskrift, häfte 2, 1934.

Innehållsförteckning.

Skrivelse till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet	Sid. 3
---	-----------

Första huvudavdelningen.

Kortfattad redogörelse för utvecklingen och nuvarande läget å spannmålsmarknaden inom och utom Sverige samt för organisationen av spannmålsens avsättning i Sverige.

Kap. 1. Den svenska växtodlingens omfattning	7
Kap. 2. Organisationen av spannmålsens avsättning i Sverige	23
Kap. 3. Prisbildningen å spannmål i Sverige	33
Kap. 4. Av staten under senare år vidtagna åtgärder till spannmålsmarknadens stödjande samt Svenska spannmålsföreningens verksamhet	40
Kap. 5. Den internationella spannmålsmarknaden samt i vissa främmande länder vidtagna åtgärder till den inhemska spannmålsodlingens stöd	50

Andra huvudavdelningen.

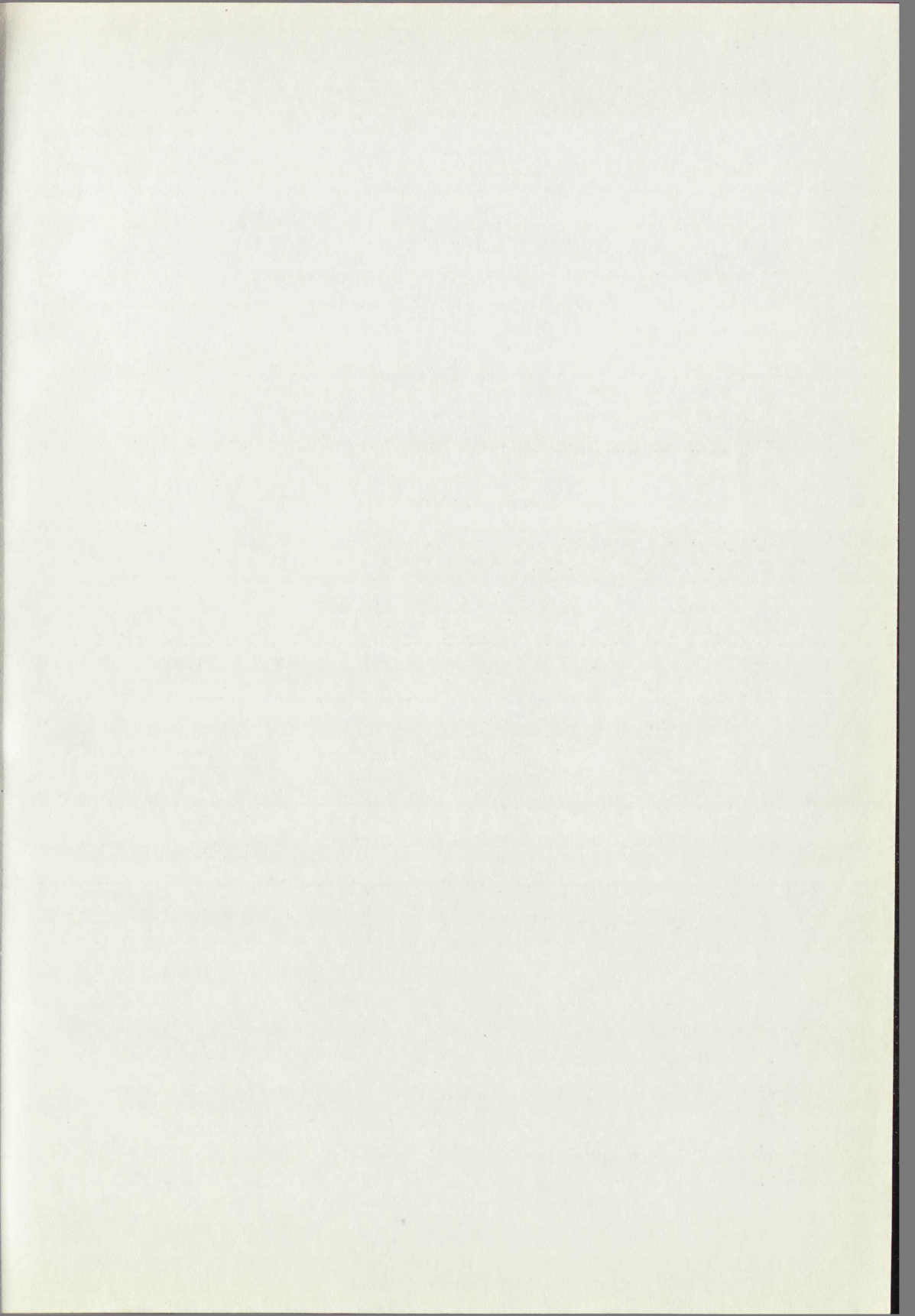
Förslag till fortsatta åtgärder till spannmålsodlingens stödjande m. m.

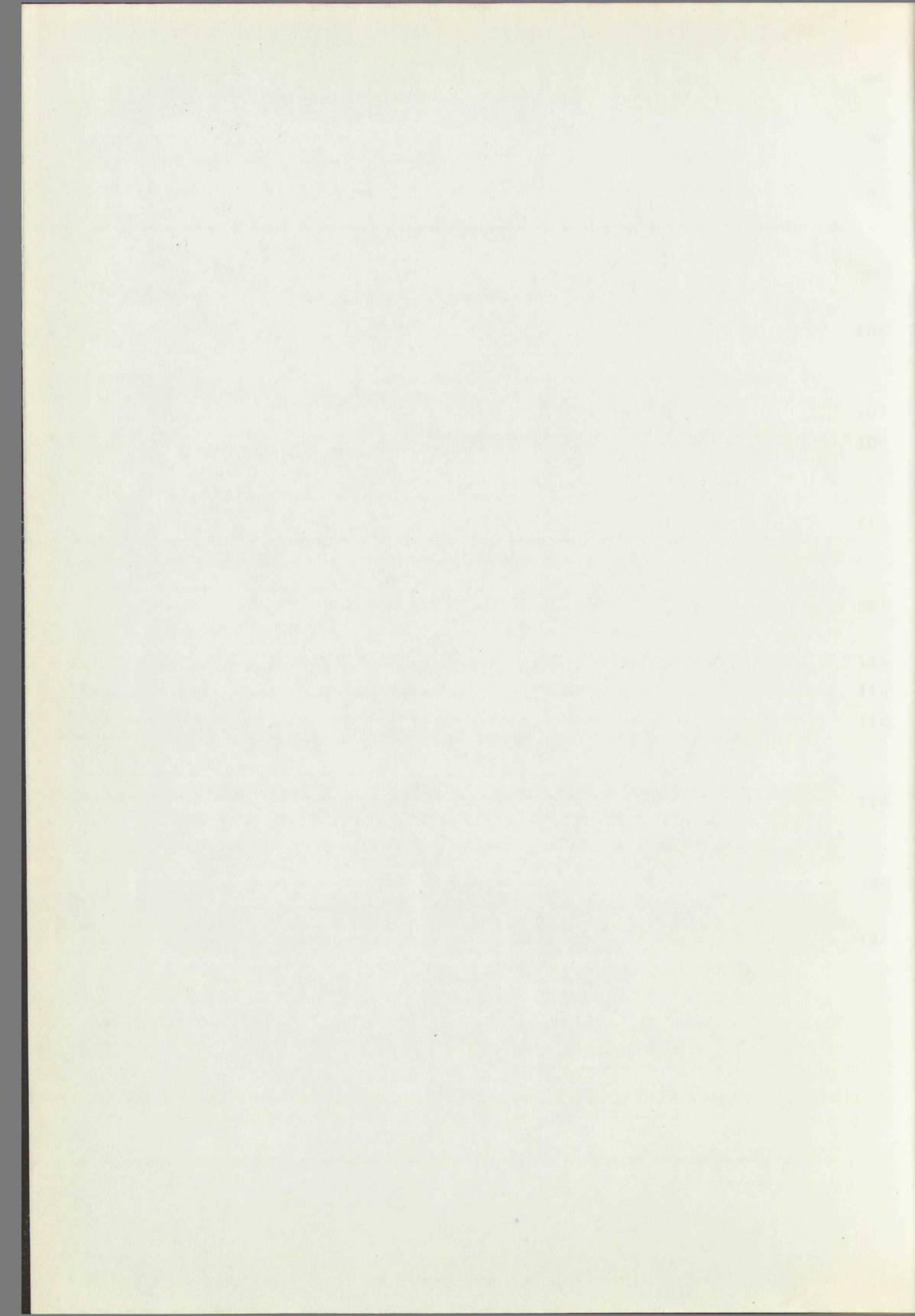
Kap. 6. Allmänna synpunkter	69
Kap. 7. Reglering av införseln av vete och råg samt vissa produkter därav, m. m.	76
Kap. 8. Åtgärder beträffande den inhemska spannmålsmarknadens organisation	79
Kap. 9. Organet för stödåtgärdernas handhavande	85
Kap. 10. Statens kostnader för den nya verksamheten	90
Kap. 11. Avvecklingen av Svenska spannmålsföreningens u. p. a. verksamhet	94
Hemställan	97

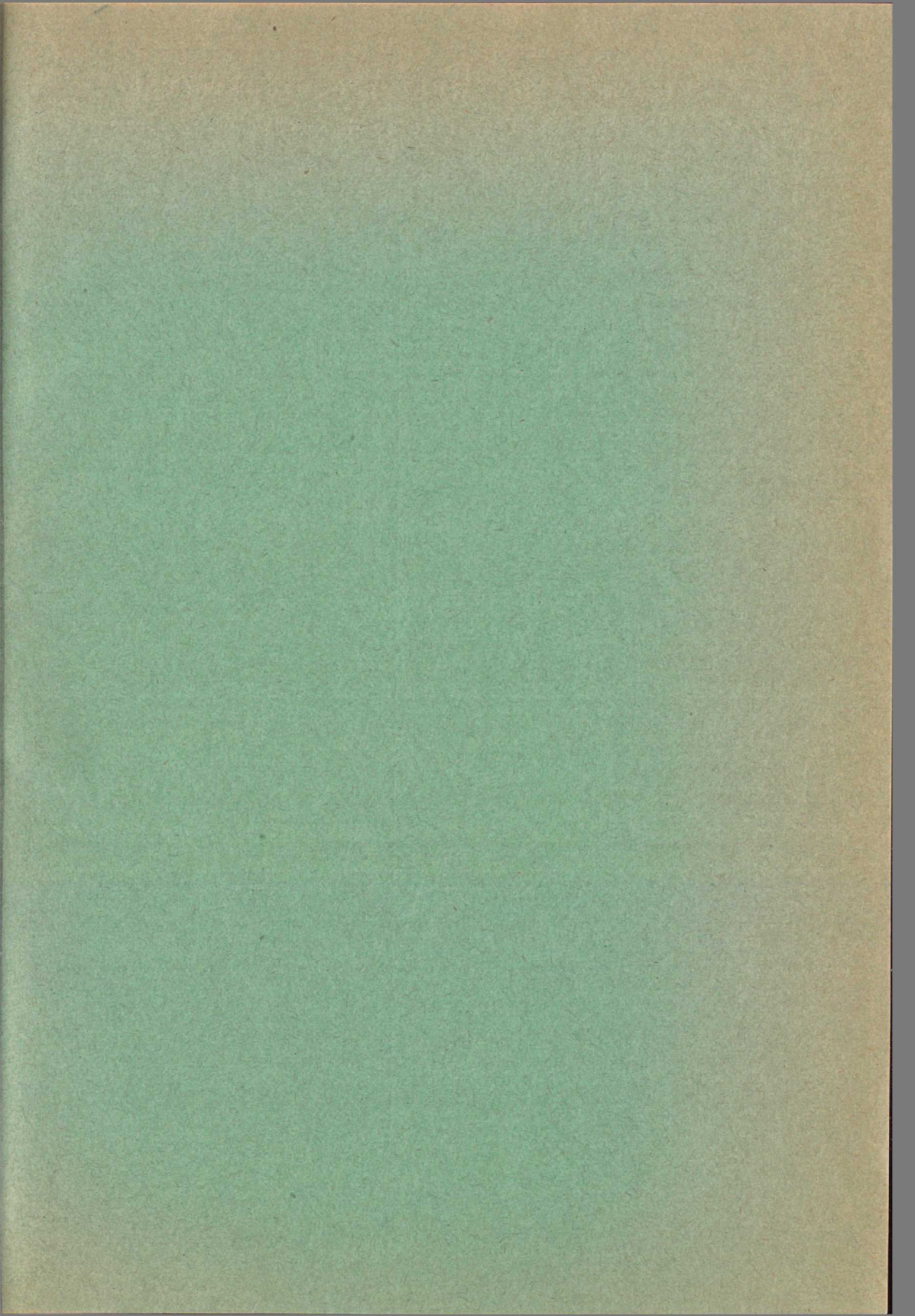
Bilagor:

Sid.

Förslag till förordning angående reglering av införseln av vete och råg m. m. (<i>bilaga A</i>)	99
Förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1934 (nr 427) om veteavgift (<i>bilaga B</i>)	101
Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 3 § tredje stycket kungörelsen den 12 september 1930 (nr 343) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från spannmålskreditfonden (<i>bilaga C</i>)	103
Förslag till avtal mellan svenska staten och Svenska spannmålsaktiebolaget (<i>bilaga D</i>)	104
Förslag till avtal mellan svenska staten och Svenska spannmålsföreningen u. p. a. angående hävande av dem emellan gällande kontrakt m. m. (<i>bilaga E</i>)	107
Förslag till bolagsordning för Svenska spannmålsaktiebolaget (<i>bilaga F</i>)....	109
Förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 13 juni 1930 (nr 249) om användande av svenskt vete och svensk råg vid framställning av mjöl m. m. (<i>bilaga G</i>)	113
Förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av 2 § kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 428) med tillämpningsföreskrifter till förordningen samma dag (nr 427) om veteavgift (<i>bilaga H</i>)	114
Förslag till kungörelse angående upphävd giltighet av kungörelsen den 24 maj 1934 (nr 173) med förordnande om skatt å kli (<i>bilaga I</i>)	115
Förslag till kungörelse med förordnande om införselavgift å kli (<i>bilaga K</i>)	115
Direktiv för 1934 års spannmålsutrednings arbete (<i>bilaga L</i>)	116
P. M. angående Svenska spannmålsföreningens u. p. a. ekonomiska verksamhet och beräknade förluster, av sekreteraren E. Carlsson och direktören Kuno Möller (<i>bilaga M</i>)	119
Om stegringen av kärnsörden från våra spannmålsgrödor under de sista tjugo åren samt om möjligheten för ytterligare ökning under närmaste 10-årsperiod, av professor Å. Åkerman (<i>bilaga N</i>)	125
Den svenska brödsädens kvalitet och möjligheten för dess förbättrande, av professor Å. Åkerman (<i>bilaga O</i>)	128

Statens offentliga utredningar 1935

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Statsförvaltning. Allmän statsförvaltning.

Industri.

Kommunalförvaltning.

Handel och sjöfart.

Statens och kommunernas finansväsen.

Kommunikationsväsen.

Politik.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Socialpolitik.

Försäkringsväsen.

Hälsa- och sjukvård.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Allmänt näringsväsen.

Försvarsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.
Betänkande med förslag ang. åtgärder för spannmåls-
odlingens stödjande. [1]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.